

**National Library
of Sweden**

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2012

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1928:6
HANDELSDEPARTEMENTET

BETÄNKANDE

MED FÖRSLAG ANGÅENDE

ÅTGÄRDER TILL HANDELSJÄRN- HANTERINGENS STÖDJANDE

ANGIVET AV SÄRSKILT TILLKÄLLADE
SAKKUNNIGA

S T O C K H O L M

1 9 2 8

Statens offentliga utredningar 1928

Kronologisk förteckning

1. Utrikesdepartementets organisation. Norstedt. (6), 49 s. **U.**
2. Yttrande och förslag angående revision av gällande förordningar om kommunalstyrelse på landet och i stad m. m. Almqvist & Wiksell, Uppsala. 160 s. **S.**
3. 1926 års pensionsutredning. Betänkande angående familjepensionering för viss icke-ordinarie personal i statens tjänst. Marcus. 73 s. **Fl.**
4. Monopolkontrollutredningens betänkande angående anordnandet av den statliga kontrollen av Aktiebolaget Vin- & Spritcentralens verksamhet. Marcus. 183 sid. **Fl.**
5. Betänkande med förslag till stadsbyggnadslag med författningar som därmed hava samband. Norstedt. 504 s. **Ju.**
6. Betänkande med förslag angående åtgärder till handelsjärnhanteringens stödjande. Marcus. 1139 s. **H.**

Ann. Om särskild tryckort ej angives, är tryckorten Stockholm. Bokstäverna med fetstil utgöra begynnelsebokstäverna till det departement, under vilket utredningen avgivits, t. ex. **E.** = ecklesiastikdepartementet, **Joo.** = jordbruksdepartementet. Enligt kungörelsen den 3 febr. 1922 ang. statens offentliga utredningars yttre anordning (nr 98) utgivas utredningarna i omslag med enhetlig färg för varje departement.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1928:6
HANDELSDEPARTEMENTET

BETÄNKANDE

MED FÖRSLAG ANGÅENDE

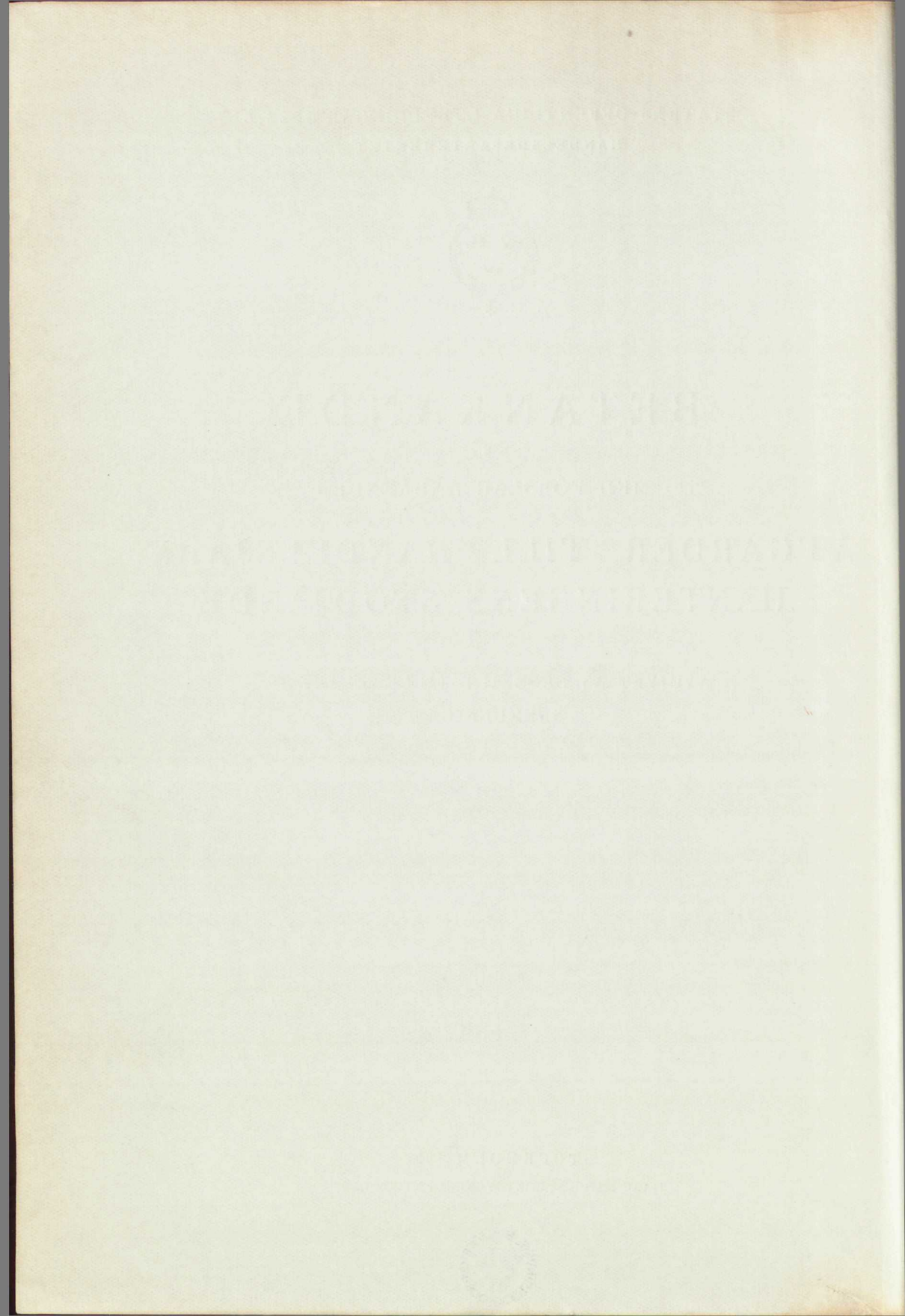
ÅTGÄRDER TILL HANDELSJÄRN- HANTERINGENS STÖDJANDE

AVGIVET AV SÄRSKILT TILLKALLADE
SAKKUNNIGA

STOCKHOLM 1928
ISAAC MARCUS' BOKTRYCKERI-AKTIEBOLAG

Innehållsförteckning.

	Sid.
Skrivelse till Statsrådet och Chefen för Kungl. Handelsdepartementet	5
Kap. 1. Handelsjärn och kvalitetsjärn	9
Kap. 2. Handelsjärnindustriens nuvarande läge	13
<i>Kvalitetsjärnindustrien, sid. 13. — Handelsjärnindustrien, sid. 15. — Produktionen, sid. 15. — Konsumtionen, sid. 17. — Dumping, sid. 19. — Priser å svenskt järn, sid. 23. — Produktionskostnader, sid. 26. — Försäljningspriser och produktionskostnader, sid. 28. — Ekonomisk ställning och räntabilitet, sid. 29.</i>	
Kap. 3. Orsakerna till handelsjärnindustriens betryckta läge	34
<i>Allmänna orsaker, sid. 34. — Speciella orsaker, sid. 36. — Naturliga och tekniska produktionsförutsättningar, sid. 36. — Arbetslöner, sid. 39. — Levnadskostnader, sid. 42. — Arbetstid, sid. 44. — Följder av penningvärdets förändringar, sid. 46. — Teknisk utrustning, produktionens och försäljningens organisation, sid. 47.</i>	
Kap. 4. Åtgärder till handelsjärnindustriens upphjälpande	50
<i>Åtgärder från järnhanterings egen sida, sid. 52. — Industriens förflyttning, sid. 52. — Koncentration, sid. 53. — Statsåtgärder, sid. 53. — Subvention, sid. 54. — Statslån, sid. 54. — Ökat företräde för svenskt järn vid statsupphandling, sid. 54. — Fraktlindringar, sid. 55. — Förenklade tullrestitutionsbestämmelser, sid. 56. — Tullåtgärder, sid. 56.</i>	
Särskilda yttranden och reservationer	73
Billagor	
1. Järnkontorets framställning den 18 mars 1925 ang. viss höjning av tullsatserna för gjutna rör	79
2. Järnkontorets framställning den 18 mars 1925 ang. höjning av viktgränsen för tullfritt varmvalsat järn	85
3. Järnkontorets framställning den 20 mars 1925 ang. viss höjning av järntullarna	87
4. Järnkontorets framställning den 7 april 1927 ang. höjning av vissa järntullar	93
5. Sveriges maskinindustriförenings skrivelse den 20 januari 1928 ang. vissa ifrågasatta tullförhöjningar för järn	100
6. Den tyska järnindustriens reorganisation	102
7. Den internationella stålkartellen	105

	Sid.
8. Översikt av tillverkningen, ut- och införseln samt förbrukningen (i ton) av vissa järn- och stålvaror åren 1913 samt 1922—26	113
9. Preliminär uppgift å Sveriges införsel av vissa järnvaror med fördelning å inköpsländer under år 1927	118
10. Inlandspriser och exportpriser per eng. ton för utländskt järn av handelskvalitet för tiden januari 1926—februari 1928	120
11. Priser å diverse järnmaterialier i Tjeckoslovakien för den inhemska marknadens behov och för export under januari—november 1927	126
12. Inlands- och exportpriser för järn i Polen, gällande i början av november 1927	127
13. Priser å engelska järnmaterialier januari 1928	127
14. Världsproduktionen av tackjärn och stål under år 1926 och 1927	128
15. Försäljningspriser (grundpriser) vid de svenska järnverken under tiden januari 1927—januari 1928 för vissa materialier av handelsjärnkvalitet	129
16. Importvärden per ton för vissa järnbruksprodukter i kronor år 1927	130
17. Exportpriser år 1913 för järn i svenska kronor per ton f. o. b. Antwerpen	131
18. Antalet arbetare inom vissa industrigrenar	131
19. Lönestegringen för Tysklands järn- och metallarbetare	132
20. Arbetslöner (daglöner) inom den belgiska järnindustrien	133
21. Tullsatser för vissa viktigare varmvalsade produkter av handelsjärnkvalitet i en del järnproducerande länder åren 1913 och 1927	135
22. Sammandrag av handelsjärnverkens balansräkningar för åren 1913 och 1923—1926	136

Till Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Handelsdepartementet.

(Genom beslut den 27 maj 1927 bemyndigade Kungl. Maj:t chefen för handelsdepartementet att tillkalla högst fem personer för att såsom sakkunniga inom nämnda departement verkställa utredning angående den svenska järnhanteringsens läge och produktionsförutsättningar.

II det anförande till statsrådsprotokollet, som föregick nämnda beslut, erinrade departementschefen om, hurusom järnkontoret vid flera tillfällen, senast den 7 april 1927, gjort framställning om förstärkt tullskydd för den svenska järnhanteringsens produkter, enkannerligen handelsjärnhanteringsens mot övermäktig utländsk konkurrens. Det framginge av de utav järnkontoret i samband därmed lämnade uppgifterna och av vad som i övrigt vore känt att den svenska järnindustrien befunde sig i ett kritiskt läge och att de förhoppningar, man tidigare hyst att densamma skulle bliva delaktig av det uppsving, som relativt taget kommit övriga industrier till del, icke blivit uppfyllda.

§Såsom motiv och riktlinjer för en undersökning av järnhanteringsens förhållanden anförde departementschefen följande:

»Även om man har fullt klart för sig, att de ekonomiska omvälvningar, som kännetecknat det senaste årtiondet, måste medföra vittgående konsekvenser för produktionen i olika länder och föranleda industriella rubbningar, vilka det icke står i statens makt att förebygga, synes dock frågan om den svenska järntillverkningens framtida bestånd äga en så genomgripande betydelse för vårt lands ekonomiska liv, att staten icke kan ställa sig likgiltig inför de svårigheter, varunder denna tillverkning lider. Det torde finnas vissa skäl för ett antagande, att de nuvarande svårigheterna åtminstone delvis äro av tillfällig natur, vilket icke förhindrar, att de kunna bliva ödesdigra för industrien. Vid sådant förhållande finner jag det för min del vara nödvändigt att grundligt undersöka den frågan, huruvida något kan åtgöras för att stärka järnhanteringsens ställning. Att, såsom från järnkontorets sida ifrågasatts, för riksdagen omedelbart framlägga förslag om betydande höjningar av åtskilliga tullrubriker torde, alldeles fränsett det sakliga ställningstagandet till denna tanke, av flera orsaker vara uteslutet. Däremot

torde starka skäl föreligga att igångsätta en utredning, som kan ligga till grund för eventuella framtida åtgärder. Då i järnkontorets senaste framställning frågan om utländsk dumping av järnvaror på den svenska marknaden ställts i förgrunden såsom orsak till industriens betryck, torde en sådan utredning i främsta rummet böra taga sikte på att undersöka de faktiska förhållandena i detta avseende. I samband härmed böra de olika utvägar, som kunna tänkas från svensk sida ifrågakomma för att möta en eventuell dumping, upptagas till prövning. Det lärer icke kunna undgås, att man därvid även sysselsätter sig med frågan om den svenska järnindustriens konkurrensförmåga under olika förutsättningar och vid olika prislägen, med hänsyn tagen till denna industris speciella produktionsbetingelser. Även den inverkan, som vidtagande av eventuella åtgärder i nu ifrågavarande syfte kan få på vårt lands allmänna handels- och traktatpolitiska läge, bör underkastas prövning».

För att såsom sakkunniga inom handelsdepartementet verkställa den ifrågavarande utredningen tillkallade chefen för handelsdepartementet den 27 juni 1927, jämlikt Kungl. Maj:ts ovan omförmälda bemyndigande, ledamoten av riksdagens första kammare, direktören *A. Vennersten*, direktören *L. Blume*, kassören i landsorganisationen *J. O. Johansson*, bruksdisponenten *E. Lundqvist* och t. f. kommerserådet fil. dr *K. Åmark*, varjämte departementschefen uppdrog åt direktören Vennersten att i egenskap av ordförande leda de sakkunnigas arbete. Såsom sekreterare förordnades av departementschefen andre kanslisekreteraren i handelsdepartementet, fil. lic. *O. Edström*.

De sakkunniga, som antagit namnet järnbrukkssakkunniga, hava företrädesvis inriktat sitt arbete på undersökningar rörande den svenska handelsjärnindustrien. Givetvis hava de ingalunda förbisett, att även kvalitetsjärnindustrien sedan åtskilliga år kämpar med stora svårigheter. Då emellertid från statsmakternas sida — utöver vad som redan åtgjorts — föga torde kunna göras för denna hanterings upphjälpande, och då vidare från järnindustriens målsmän inga krav i denna riktning framförts, hava de sakkunniga i huvudsak ej funnit anledning att vid den företagna undersökningen närmare ingå på kvalitetsjärnindustriens förhållanden.

Beträffande handelsjärnindustrien hava de sakkunniga till en början sökt klarlägga det nuvarande läget samt orsakerna till detsamma; sedan detta skett, hava de undersökt, vilka åtgärder från såväl järnindustriens egen som statens sida skulle kunna vidtagas till nämnda hanterings stärkande.

Resultaten av de företagna utredningarna och övervägandena hava framlagts i föreliggande betänkande, vilket utmynnar i ett förslag till vissa provisoriska tullåtgärder. Ifrågavarande betänkande få de sakkunniga härmed överlämna.

Mot viss del av det framställda förslaget har en härtill fogad reservation

avgivits av herrar Vennersten och Åmark, varjämte nyssnämnda båda ledamöter samt herr Lundqvist var för sig avgivit särskilda yttranden, vilka ävenledes fogats till betänkandet.

Stockholm den 15 mars 1928.

AXEL VENNERSTEN.

LARS BLUME.

JOHAN-OLOV JOHANSSON.

E. LUNDQVIST.

KARL ÅMARK.

Olof Edström.

... ..
... ..
... ..
... ..

... ..
... ..
... ..

... ..
... ..
... ..

... ..
... ..
... ..

... ..
... ..
... ..

... ..
... ..
... ..

... ..
... ..
... ..

... ..
... ..
... ..

... ..
... ..
... ..

FÖRSTA KAPITLET.

Handelsjärn och kvalitetsjärn.

Med hänsyn till kvaliteten äro den svenska järnhanteringens produkter sinsemellan mycket olika. Man skiljer mellan hårt och mjukt järn, mellan järn med ytterst ringa fosfor- och svavelhalt och sådant järn, där dessa ämnen förekomma i mera påvisbara kvantiteter.

Järnets olika kvalitet är beroende på såväl järnets framställnings sätt som de råmaterialier, vilka användas vid framställningen. På grund av kvalitetsolikheten plägar man i dagligt tal skilja mellan *kvalitetsjärn* samt *ordnärt järn* eller *handelsjärn*. Gränserna dem emellan äro emellertid flytande. Till kvalitetsjärn hänför man i allmänhet allt välljärn och degelstål samt sådant järn, som framställes i elektriska ugnar och i bessemer- och martinugnar enligt den sura metoden, därvid i samtliga fallen förutsättes, att ugnbeskickningarna utgöras av svavel- och fosforfattigt material. Till handelsjärn torde däremot få räknas sådant järn, som framställes enligt thomasmetoden och den basiska martinmetoden med användande av råvaror av enklare kvalitet, t. ex. kokstackjärn och skrot av varjehanda slag.

Man kan även och i nära anslutning till nyssnämnda indelningsgrund verkställa gränsdragningen på så sätt, att man till kvalitetsjärn hänför allt järn, däri den sammanlagda svavel- och fosforhalten icke överstiger 0.04 %, och till handelsjärn sådant järn, som innehåller svavel och fosfor av tillhopa mer än 0.04 %.

Dessa tekniska indelningsgrunder äro dock icke helt tillfredsställande, enär halten av svavel och fosfor i en del fall icke är utslagsgivande för järnets kvalitet. Det är nämligen så, att järnets behandling under framställningsstadiet och under den därpå skeende vidare bearbetningen spelar en stor roll för den slutliga kvaliteten, även om den kemiska sammansättningen är på förhand given. I ett fall kan en fullgod slutprodukt erhållas, under det att i ett annat fall, vid mindre omsorgsfull behandling under framställning och bearbetning, kvaliteten hos materialet icke motsvarar anspråken, trots att enligt analys halten av föroreningar i båda fallen är densamma. En dylik charge kan då endast användas till framställning av sådana produkter, för vilka fordringarna i kvalitativt avseende äro mindre.

Man brukar stundom jämväl använda en annan måttstock vid särskiljandet av de båda huvudslagen av järn, nämligen priset. Överstiger det svenska marknadspriset vid nuvarande prisläge icke 180 kronor per ton för vals-

järn (ej plåt), hänföres järnet till handelskvalitet. Som kvalitetsjärn räknas alltså sådant järn, vars pris utgör mer än 180 kronor per ton. Det är emellertid att märka, att handelsjärnet — liksom även kvalitetsjärnet — förekommer i en mängd kvaliteter, beroende på utgångsmaterialens beskaffenhet och den på järnet nedlagda omsorgen vid framställningen, och betingar följaktligen olika priser inom de fastställda gränserna. Det till Sverige importerade valsjärnet är däremot mera ensartat men i regel av enklaste beskaffenhet, framställt av kokstackjärn enligt thomasmetoden eller av kokstackjärn och lågvärdigt skrot enligt martinmetoden. Dess pris är följaktligen lågt.

Liksom man indelar det svenska järnet i kvalitets- och handelsjärn, kan man indela järnverken i kvalitets- och handelsjärnverk.¹ Det ligger dock i sakens natur, att gränsdragningen även på detta område är vanskelig att företaga. Vissa järnverk tillverka enbart eller så gott som enbart endera av de båda slagen, medan andra ha en mera blandad tillverkning. Denna omständighet försvårar visserligen men omöjliggör på intet vis en uppdelning av järnverken i olika kategorier, låt vara att meningarna kunna på en eller annan punkt vara delade beträffande vilka järnverk skola hänföras till den ena eller andra kategorien.

Kvalitetsjärnverk.

Björneborg	ägare	Björneborgs Jernverks Nya Aktiebolag
Bofors	»	Aktiebolaget Bofors
Fagersta	»	Fagersta Bruks Aktiebolag
Forsbacka	»	Forsbacka Bruks Aktiebolag
Gullöfors	»	Aktiebolaget Stridsberg & Biörek
Hagfors	»	Uddeholms Aktiebolag
Hellefors	»	Hellefors Bruks Aktiebolag
Hofors	»	Aktiebolaget Svenska Kullagerfabriken
Iggesund	»	Aktiebolaget Iggesunds Bruk
Kohlsva	»	Kohlsva Jernverks Aktiebolag
Lesjöfors	»	Lesjöfors Aktiebolag
Långshyttan	»	Klosters Aktiebolag
Munkfors	»	Uddeholms Aktiebolag
Sandviken	»	Sandvikens Jernverks Aktiebolag
Skogstorp	»	Skogstorps Bruks Aktiebolag
Stjernsund	»	Klosters Aktiebolag
Storfors ²	»	Uddeholms Aktiebolag
Surahammar	»	Surahammars Bruks Aktiebolag (Asea)
Söderfors	»	Stora Kopparbergs Bergslags Aktiebolag
Vikmanshyttan	»	Wikmanshytte Bruks Aktiebolag
Österby	»	Gimo-Österby Bruks Aktiebolag

¹ I den efterföljande järnbruksförteckningen ha icke medtagits självständiga hyttor och lancashirejärnbruk (bruk som tillverka välljárn). Den sistnämnda bruksrörelsen, som omfattar ett stort antal smärre bruk, har efter götjärnmetodens uppkomst småningom trängts tillbaka och torde numera sakna större betydelse för svensk järnhantering.

² Uteslutande rörverk.

Handelsjärnverk.

Boxholm	ägare	Boxholms Aktiebolag
Domnarvet	»	Stora Kopparbergs Bergslags Aktiebolag
Halmstad	»	Halmstads Järnverks Aktiebolag
Horndal	»	Horndals Jernverks Aktiebolag
Kallinge	»	Kockums Jernverks Aktiebolag
Motala	»	Aktiebolaget Lindholmen-Motala
Nyby	»	Bruksägaren Gunnar Liberg
Nykroppa	»	Uddeholms Aktiebolag
Smedjebacken	»	Smedjebackens Valsverks Aktiebolag

Såväl handels- som kvalitetsjärnverk.

Avesta	ägare	Avesta Jernverks Aktiebolag
Degerfors	»	Strömsnäs Jernverks Aktiebolag
Hallstahammar....	»	Hallstahammars Aktiebolag

Såsom framgår av förteckningen äro de flesta av våra järnverk inställda på kvalitetsproduktion. Endast 9 av de redovisade 33 järnverken äro sysselsatta med så gott som uteslutande handelsjärntillverkning, medan 3 järnverk hava en blandad tillverkning.

Det bör emellertid observeras, att flera av kvalitetsjärnverken tidigare brukat utvalsa vissa kvantiteter handelsjärn; under de senaste åren har denna utvalsning likväl avsevärt minskats på grund av det ogynnsamma prisläget för handelsjärn. I allmänhet är det misslyckade charger, som därvid kommit till användning, men stundom har man vid orderbrist på kvalitetsjärn nödgats slå sig på handelsjärntillverkning för att hålla bruken i gång. Fortfarande tillverka Bofors, Forsbacka, Kohlsva, Hellefors och Lesjöfors vissa mängder handelsjärn. Deras handelsjärntillverkning är för närvarande tämligen obetydlig, under det att den de närmast föregående åren hållit sig uppskattningsvis vid omkring 10 à 15 000 ton per år för samtliga ifrågavarande verk.

Å andra sidan bör heller icke lämnas ur sikte, att de rena handelsjärnverken även tillverka kvalitetsjärn, låt vara icke av högsta kvalitet. Såväl Domnarvet som Nykroppa med flera verk tillverka bl. a. hårt stål av god kvalitet samt diverse produkter därav.

De blandade verken, Degerfors, Avesta och Hallstahammar, torde för närvarande tillverka ungefärligen hälften av vartdera järnslaget, dock måhända med någon övervikt för handelsjärnet.

Det tryckta läget på handelsjärnmarknaden synes för de svenska järnbruken ha medfört två till synes motsatta verkningar. Å ena sidan har man på sina håll sökt förbättra järnets kvalitet, t. ex. genom att nedbringa svavel- och fosforhalten, för att bliva i tillfälle att leverera det till sådan förädlingsindustri, som kräver järn av högre kvalitet. Å andra sidan har man för att kunna möta den oerhört hårda konkurrensen från de utländska järnverken blivit nödsakad att till ugnbeskickningarna använda kokstackjärn i stället för träkolstackjärn i större utsträckning än förut samt skrot

av allt enklare beskaffenhet. För nedbringande av tillverkningskostnaden för göt ha skrotbeskickningarna dessutom gjorts allt större, ända till 85 % av chargens sammanlagda vikt. Det järn man på detta sätt framställt har till kvaliteten närmast motsvarat utlandets exportjärn och har givetvis icke kunnat säljas till något avsevärt högre pris än utlandets järn inklusive tull och frakt.

Det nu sagda har avseende på handelsjärnverken. Beträffande kvalitetsjärnverken gäller, vad som redan anmärkts, att den nuvarande situationen bidragit till att inskränka den handelsjärntillverkning dessa tidigare bedrivit vid sidan av den övriga tillverkningen.

ANDRA KAPITLET.

Handelsjärnindustriens nuvarande läge.

Det nödläge, vari den svenska järnhanteringen för närvarande befinner sig, sträcker sig icke endast till handelsjärnindustrien utan jämväl till kvalitetsjärnindustrien, inbegripet tackjärn- och välljärtillverkningen. Produktionen av tackjärn, företrädesvis exporttackjärn, har de senaste åren i jämförelse med år 1913 gått ansenligt tillbaka. År 1926 utgjorde den omkring 453 000 ton mot 716 000 ton år 1913, vilket innebär en minskning med 263 000 ton. Till väsentlig del är denna minskning att hänföra till den minskade tackjärnexporten men även till den minskade produktionen och exporten av kvalitetsjärn. Exporten av tackjärn var år 1926 118 000 ton mindre än år 1913, medan exportminskningen för valsat och smitt järn under motsvarande tid utgjorde omkring 90 000 ton.

Totalexporten av svenskt järn (tackjärn, göt, välljärn, ämnen samt valsat och smitt järn) var år 1926 267 000 ton mindre än år 1913. Då den svenska järnexporten nästan uteslutande utgöres av kvalitetsprodukter, har exportminskningen företrädesvis drabbat kvalitetsjärnindustrien. Produktionen och exporten av järn för vissa år framgå närmare av efterföljande tabell.¹

Produktion och export av järn åren 1913 och 1925/26.

	Produktion			Export		
	1913	1925	1926	1913	1925	1926
Tackjärn	716 359	422 993	452 690	195 230	74 195	77 297
Göt	575 695	462 244	483 599	15 308	4 586	4 746
Smältstycken och råskenor	158 472	42 862	30 485	39 630	14 597	11 699
Summa göt, smältstycken o. råskenor	734 167	505 106	514 084	54 938	19 183	16 445
Smidda och pressade ämnen, billets, tubämnerna m. m.	395 759	377 680	400 050	41 718	18 794	20 955
Smitt verktygsstål, smitt och pressat stångjärn m. m.	35 789	9 623	10 203	19 013	4 497	4 487
Järnvägsskenor	2 570	236	258	88	834	726
Grovjärn	56 705	31 548	32 492	9 380	10 545	10 457
Medium- och finjärn	214 149	168 182	156 752	96 105	46 155	41 283
Valstråd	72 127	44 628	52 504	39 851	20 662	24 864
Grov- och mediumplåt	30 655	17 089	17 900	837	1 037	1 125
Tunnplåt	24 484	35 733	41 408	15 900	4 210	5 904
Draget och kallvalsat järn och stål (utom tråd och rör).....	12 025	21 058	19 525	7 633	7 338	6 652
Gjutgods, smidbart	18 479	16 283	15 620	1 539	1 651	1 769
Rör av smidbart järn och stål	11 391	6 757	7 545	2 704	7 470	5 808
Summa smitt och valsat järn, m. m.	478 374	351 137	354 207	193 050	104 399	103 075

¹ För noggrannare kännedom om produktionens och utrikeshandels utveckling efter kriget hänvisas till en bland bilagorna intagen översikt häröver (sid. 113 ff.).

Den svenska järnhanteringens tillbakagång efter kriget, som för år 1926 grovt taget belöpte sig till 30 % av 1913 års produktion, borde, tycker man, ha medfört en väsentlig inskränkning av det inom järnindustrien syselsatta arbetarantalet. Så är dock icke fallet. Visserligen är den absoluta minskningen av antalet arbetare sedan år 1913 betydelsefull nog, i det (en år 1926 uppgick till något över 3 000 personer, men procentuellt taget utgör minskningen icke fullt 15 %. Denna omständighet är uppenbarligen att hänföra till åtta-timmarsdagens införande, vilken för järnindustrien medfört större konsekvenser än för flertalet andra industrigrenar.

Antal arbetare inom järnhanteringen (exkl. gruvor) enligt kommerskollegii industristatistik.

1913	1919	1920	1921	1922	1923	1924	1925	1926
22 263	22 348	22 207	16 278	15 653	18 707	19 984	19 728	19 371

Kvalitetsjärnhanteringens tillbakagång är som nämnts huvudsakligen en följd av den minskade exporten. Exportminskningen åter är att hänföra till en mångfald omständigheter. Sålunda ha en del länder, som tidigare köpte stora partier kvalitetsjärn från Sverige, numera i stor utsträckning gjort sig oberoende av det svenska järnet genom att själva bedriva kvalitetsjärntillverkning. Vidare ha de i åtskilliga länder ansenligt höjda järntullarna i hög grad bidragit till att försvåra den svenska avsättningen. Men även den minskade förbrukningen av kvalitetsjärn för rustningsändamål, särskilt pansarbåtsbyggen, har givetvis i sin mån medverkat till vår järnexports tillbakagång.

Ett återvinnande av de i utlandet förlorade positionerna förutsätter, förutom ett friare varuutbyte i världen, framför allt ett stärkande av konkurrensförutsättningarna, i första hand genom produktionskostnadernas nedbringande. Härpå har mycket arbete nedlagts alltsedan fredskrisen, men det förefaller som om åtskilligt ännu återstode att göra, framför allt i avseende å produktionens koncentration och försäljningens rationalisering. Vad som mer än något annat kräves, är emellertid att få till stånd billigare metoder för järnets framställning. På detta område arbetas intensivt överallt i världen och icke minst i Sverige. Hos oss har Järnkontoret med bidrag från de svenska järnbruken satt sig i spetsen för en omfattande teknisk forskningsverksamhet, och enskilda bruksföretag ha sökt tillvarata och föra vidare de uppfinningar på hithörande område, som gjorts efter kriget. Några av dessa, såsom den Flodin-Gustafssonska metoden att framställa stål-göt direkt ur malm samt den Wibergska att reducera järnmalmen till järnsvamp i syfte att därmed ersätta skrot vid stålugnarnas beskickning, torde måhända få stor betydelse för kvalitetsindustrien, mindre likväl för handelsjärntillverkningen.

Från statens sida torde svårligen mycket kunna göras för kvalitetsjärn-

industriens stödjande. De åtgärder i sådant syfte, som redan vidtagits, ha huvudsakligen hänfört sig till fraktlindringar vid transport med statsbanorna av för järnbruken erforderliga råmaterialier samt till bevakande av järnindustriens intressen vid slutandet av handelsavtal med främmande länder. Det är tvivelsutan känslan av statens begränsade möjligheter till kvalitetsjärnhanteringens upphjälpande, som föranlett järnindustriens målsmän att i sina vid flera tillfällen gjorda framställningar om statligt stöd åt järnhanteringen huvudsakligen begränsa sina önskemål till att gälla handelsjärnindustrien.

Produktionen av sådant järn, som numera inbegripes under benämningen handelsjärn, uppstod på 1880-talet i samband med den basiska martinmetodens exploaterande i Sverige. Den har efter införandet år 1888 av de ännu i stort sett gällande tullarna för varmvalsade produkter varit förhållandevis väl skyddad mot konkurrens utifrån; och i tullskyddets hägn har den småningom utvecklats och växt sig stark. Produktionen nådde sin höjdpunkt under de första krigsåren, då den i fråga om basisk bessemer- och maringötmetall torde ha utgjort över 300 000 ton.¹ Efter kriget har den gått betydligt tillbaka. Under åren 1921 och 1922, då lågpunkten uppnåddes, synes produktionsminskningen i stort sett ha hängt samman med den allmänna depressionen, men sedan denna givit vika och ett relativt uppsving uppstått för flertalet svenska industrigrenar, har järnhanteringen i allmänhet och handelsjärntillverkningen i synnerhet blivit mycket litet delaktig härav.

Det möter stora vanskligheter att siffermässigt fastställa den svenska handelsjärnproduktionens storlek. Svårigheterna bero icke blott på de flytande gränserna mellan kvalitets- och handelsjärn utan även och måhända mest på det statistiska materialets bristfällighet. Visserligen redovisar den officiella industristatistiken under särskilda rubriker tillverkningen av götmetall framställd i såväl basiskt som surt infodrade ugnar ävensom dylik metall framställd i elektriska stålugnar, men den redovisade tillverkningen av basisk götmetall, varom här närmast är fråga, är icke till kvaliteten ensartad, även om man utan vidare torde kunna utgå ifrån, att den ojämförligt största delen härav utgöres av handelsjärngöt. De i statistiken angivna siffrorna för basisk götmetall, vilka äro sammanställda i efterföljande tabell, möjliggöra följaktligen ej heller ett bestämmande av mängden därav utvalsade produkter, vilket eljest skulle kunna gjorts genom fråndragande av en viss avskrottningsprocent.

**Handelsjärn-
industrien.
Produktionen.**

¹ En del härav utgjordes emellertid av kvalitetsjärn.

Produktion av vissa slag av göt åren 1913 och 1919—1926 i ton.

Å r	Basisk bessemer	Basisk martin	Total
1913.....	70 770	276 988	347 758
1919.....	40 755	267 796	308 551
1920.....	36 080	217 146	253 226
1921.....	20 789	88 347	109 136
1922.....	20 436	158 701	179 137
1923.....	20 508	132 795	153 303
1924.....	43 732	230 977	274 709
1925.....	32 897	191 073	223 970
1926.....	63 913	197 245	261 158

En något bättre hållpunkt erbjuder en undersökning, som verkställt av Järnkontoret i fråga om förhållandet mellan handelsjärn- och kvalitetsjärntillverkningens storlek i vårt land. Efterföljande siffror, angivande göttillverkningen vissa år, ha av Järnkontoret sammanställts på grundval av tillverkningsciffror från de svenska järnverken; som utgångspunkt för bestämmandet av vad som bör hänföras till den ena eller andra gruppen har valts den i föregående kapitel angivna *tekniska* indelningsgrunden.

Å r	Kvalitetsgöt ton	Handelsjärngöt ton	Summa ton	Häraf handelsjärngöt i %
1913.....	297 046	254 776	551 822	46.2
1924.....	268 274	209 383	477 657	43.9
1925.....	296 447	166 832	463 279	36.1
1926.....	275 587	209 132	484 719	43.1

Men även om dessa siffror gäller, att de äga blott relativ giltighet. Av dem framgår dessutom icke de valsade produkternas kvantitet, även om man genom att därifrån fråndraga en viss avskrotningsprocent kan räkna sig härtill. Det är emellertid av vikt att äga en något så när säker kännedom icke blott om handelsgötproduktionens storlek utan även om storleken av valsjärnproduktionen. För ernående av en sådan kunskap har en sammanställning av de nio handelsjärnverkens och de tre blandade järnverkens för år 1926 redovisade tillverkning av valsade produkter av götjärn verkställt.¹ I sammandrag ter sig denna sammanställning sålunda:

¹ De i dessa järnverk sysselsatta arbetarna uppgingo nämnda år till ett antal av 5 935, varav 4 625 personer arbetade vid ugnarna och i valsverken, medan återstoden sysslade med valsverksprodukternas vidare bearbetning. Härutöver tillkommer ett icke närmare känt antal arbetare, som sysslade med brytning av malm och träkolning samt framställning av sådant tackjärn, som inköpts från främmande hyttor. Samtliga uti de ifrågakvarande järnverken sysselsatta arbetares löneinkomster torde med nuvarande arbetslöner utgöra något över 13 milj. kr. per år.

Ton.

Grovjárn	16 519
Mediumjárn	34 728
Finjárn	41 609
Valstråd	21 484
Grov- och mediumplåt	12 873
Tunnplåt	29 743
	Total 156 956

Det bör anmärkas, att en mindre del av nämnda produkter utgöres av kvalitetsjárn; i stort sett torde denna del få anses svara mot de kvantiteter handelsjárn, som framställas vid kvalitetsjárnverken.

De anförda siffrorna utvisa en produktion av valsat handelsjárn för år 1926 av omkring 157 000 ton. Denna summa stämmer någorlunda väl överens med en på járnbrukshåll gjord uppskattning av handelsjárnstillverkningen nämnda år, vilken i själva verket slutar på just samma siffra. Produktionen under år 1927 torde till sitt omfång ungefär ha motsvarat 1926 års, även om dess fördelning på olika produkter haft att uppvisa en del avvikelser.

Beträffande de olika varuslagen har produktionen av grovjárn varit relativt obetydlig, inalles blott 16 519 ton. Detta beror dels därpå, att de svenska járnverken på ett och annat undantag när sakna anordningar för utvalsning av de grövsta produkterna, t. ex. balkjárn av grövre dimensioner, och dels på, att det grövre valsjárnnet (över 60 kg. per löpmeter) är tullfritt, vadan en produktion av dylikt járn hittills varit utsatt för en särskilt stark utländsk konkurrens. Tillverkningen av medium- och särskilt finjárn, till vilket bör hänföras valstråd, spelar en avgjort större roll; av det förra slaget tillverkades omkring 35 000 ton och av det senare omkring 63 000 ton. Vad beträffar plåtproduktionen, dominerar finplåten helt över grov- och mediumplåten. Den svenska grovplåtförbrukningen har visserligen under de sista åren varit mycket anseelig, men då de största förbrukarna av grovplåt, skeppsvarven, åtnjuta tullrestitution för importplåt, oavsett om deras fartygsbyggen utföras för svensk eller utländsk räkning, blir följden den, att de inköpa relativt litet plåt liksom járn i övrigt från svenska verk.

Det ovan anförda siffermaterialet, hur bristfälligt det än är, ger ganska tydligt vid handen, att handelsjárnproduktionen efter kriget varit av mindre omfång än året närmast före kriget. Orsakerna härtill skola i detta sammanhang icke utvecklas; de bliva föremål för utförligare framställning i nästa kapitel. Vad som nu närmast åsyftas är att få utrönt den svenska handelsjárnkonsumtionens omfattning och i vad mån konsumtionen täckes från inhemska verk.

*Konsumtio-
nen.*

Det bör då till en början påpekas, att hela den svenska handelsjárnproduktionen praktiskt taget går till inhemsk förbrukning. Importen av valsverksprodukter åter utgöres så gott som uteslutande av handelsjárn.

Genom att addera samman produktion och import får man sålunda en siffra, som ungefärligen utvisar konsumtionens storlek. Importen av här ifrågakommande järn fördelade sig under åren 1913 samt åren 1919—1926 i fråga om de viktigare järnslagen på följande sätt:

Importen av valsverksprodukter åren 1913 och 1919—1927 i ton.¹

Å r	Valsat stång- och fason- järn	Järnvägs- skenor	Plåt exkl. förtent järn- plåt	Smidesjärns- rör	Total
1913	49 600	58 000	16 600	10 400	134 600
1919	22 200	33 500	24 500	8 300	88 500
1920	66 600	58 900	48 700	13 400	187 600
1921	33 700	42 400	24 300	6 600	107 000
1922	41 900	26 600	14 400	12 200	95 100
1923	60 700	12 100	39 700	13 900	126 400
1924	90 100	79 200	37 200	16 400	222 900
1925	97 500	36 200	37 400	19 500	190 600
1926	115 300	36 700	42 200	17 800	212 000
1927	132 700	20 700	81 100	19 900	254 400

Frånsett året 1920 har, såsom framgår av ovanstående siffror, importen efter kriget ända till 1924 hållit sig under 1913 års nivå. Från och med 1924 begynner den att kraftigt ökas, och under år 1927 närmar den sig det dubbla av 1913 års import.

Den totala konsumtionen av valsverksprodukter av handelsjärn kvalitet kan under åren 1913 och 1926—1927 beräknas ha uppgått till följande kvantiteter, i ton räknat:

Å r	Svenskt järn	Utländskt järn	Total
1913	175 å 200 000	135 000	310 å 335 000
1926	158 000	212 000	370 000
1927	160 000 ²	254 000	414 000

Utvecklingen är särdeles anmärkningsvärd. År 1913 utgjorde den inhemska produktionens andel av konsumtionen långt över hälften, år 1927 däremot uppgick den till föga mer än en tredjedel.³ Konsumtionen av handelsjärn har ökats icke så litet, samtidigt som produktionen gått tillbaka. Med andra ord: utlandet har icke endast tillgodosett den under de senaste åren uppkomna konsumtionsökningen utan har även förmått tränga tillbaka den svenska produktionen.

¹ Efter järnverksföreningens statistik.

² Approximativ beräkning.

³ Det bör framhållas, att en stor del av importökningen är att hänföra till tullfritt material, såsom grövre valsjärn för byggnadsändamål, plåt för skeppsvarven m. m.

En dylik utveckling har givetvis icke kunnat fortlöpa utan konkurrens-kamp. Denna har också åren efter kriget varit synnerligen hård. Utlandet har gått i spetsen för prissänkningarna och de svenska järnverken ha måst följa efter. För åtskilliga valsverksprodukter ligga nu priserna under 1913 års nivå, för andra blott obetydligt över.¹

Den omständigheten, att utlandet till Sverige exporterar handelsjärn till priser som ligga långt under de svenska produktionskostnaderna, har vid flera tillfällen lett till det mer eller mindre fast grundade antagandet, att utländsk dumping av järn förekommer. Då den svenska handelsjärnindustriens män synas hysa den åsikten, att industriens nuvarande nödläge är att tillskriva försäljning till underpriser från kontinentens järnexporterande länder och även Järnkontoret synes vara av samma uppfattning, torde det vara nödvändigt att ingå på en granskning av de förhållanden i prishän-seende, som kunna ligga till grund för en dylik uppfattning.

Dumping.

Genom Järnkontorets försorg har för de sakkunnigas räkning insamlats ett tämligen vidlyftigt prismaterial, som i form av ett antal tabeller in-tagits bland bilagorna (sid. 120 ff.). I dessa ha sammanförts såväl inlands-priserna som exportpriserna för järn, reducerade till kronor, i några av konti-nentens viktigaste järnproducerande länder. Priserna äro emellertid icke fullt jämförbara, enär inlandspriserna avse järn levererat fritt eller i närheten av järnverket, under det att exportpriserna äro priser fob export-hamnen.

En granskning av de ifrågavarande tabellerna, som för överskådlighetens skull sammandragits i nedanstående siffersammanställning, ger en ganska god inblick i den europeiska järnindustriens nuvarande prispolitik. Riktas först uppmärksamheten på exportpriserna, får man bekräftat, vad som redan på förhand kunnat antagas, nämligen att dessa i stort sett äro ganska en-hetliga. Tyvärr har det ej varit möjligt att för Tysklands vidkommande erhålla mera tillförlitliga exportnoteringar för de varuslag som här mest intressera, men man kan dock våga utgå ifrån, att de priser, till vilka den tyska stålkartellen säljer sitt järn på utlandsmarknaden, icke i någon avse-värdare mån överstiga de övriga ländernas exportpriser. Vad som nu sagts om Tyskland rörande svårigheterna att erhålla exportnoteringar, gäller även Polen och Tjeckoslovakien. Däremot ha dylika uppgifter kunnat in-förskaffas för Frankrike och Belgien, vilket är av stor vikt, enär dessa länder jämte Luxemburg till följd av där gällande arbetslöner i närvarande stund synas kunna framställa handelsjärn billigare än något annat land i världen.

Av det hopbragta siffermaterialet framgår, att de olika ländernas export-priser i stort sett stämma tämligen väl överens. Det vill dock synas, som om Frankrikes exportpriser, såsom framgår av tabellsammandraget härnedan, delvis låge obetydligt under Belgiens motsvarande priser. För *järnbalkar* och *stångjärn* utgjorde de båda ländernas exportpriser vid slutet av år 1927

¹ Jfr tabellen rörande exportpriserna år 1913 sid. 131 f. med tabellerna sid. 120 ff.

80 à 85 kr., för *valstråd* omkring 100 kr., för *bandjärn* 95 à 105 kr., för *grovplåt* 105 à 110 kr., för *mediumplåt* omkring 112 kr. och för *tunnplåt* omkring 155 kr., allt per ton fob utskeppningshamn.

Exportpriser och inlandspriser för järn i vissa länder andra halvåret 1927 samt januari-februari 1928, i kr. per eng. ton.

	Exportpriser		Inlandspriser		
	Frankrike	Belgien	Frankrike	Belgien	Tyskland
Balkar.					
1927 Juli	82·06	82·97	76·18	90·48	116·33
Augusti	81·52	81·52	76·18	91—	116·20
September	80·55	81—	75·45	88·23	116·07
Oktober	79·60	79·14	76·18	87·02	116·20
November	79·64	79·19	74·72	88·23	116·20
December	78·74	78·74	74·72	88·23	116—
1928 Januari	79·85	78·95	79·40	88·40	119—
Februari	—	—	—	—	119—
Stångjärn.					
1927 Juli	83·87	84·33	80·58	91·52	118·99
Augusti	83·33	84·69	82·04	91—	118·86
September	84·17	84·17	82·04	89·37	118·72
Oktober	83·67	84·12	80·58	89·10	118·86
November	86·88	86·43	80·58	89·27	118·86
December	86·88	87·79	80·58	90·31	118·66
1928 Januari	88·95	88·05	85·25	89·25	121·65
Februari	—	—	—	—	121·65
Bandjärn.					
1927 Juli	102·46	104·28	—	104—	136·75
Augusti	99·63	102·85	—	102·96	136·60
September	95·93	95·03	—	103·80	136·44
Oktober	93·16	92·71	—	102·56	136·60
November	98·19	98·65	—	105·88	136·60
December	104·08	104·08	—	108·99	136·37
1928 Januari	106·20	106·65	—	114·40	140·30
Februari	—	—	—	—	140·30
Valstråd.					
1927 Juli	99·74	99·74	117·20	—	123·70
Augusti	99·74	99·67	106·21	—	123·56
September	99·55	99·55	106·21	—	123·42
Oktober	99·50	99·50	106·21	—	123·56
November	97·29	97·29	106·21	—	123·56
December	97·29	97·29	106·21	—	—
1928 Januari	97·55	97·55	106·60	—	—
Februari	—	—	—	—	—
Grovplåt.					
1927 Juli	104·28	108·81	105·48	111·80	132·22
Augusti	108·29	109·60	104·02	111·28	132·07
September	108·60	108·60	102·55	111·59	131·93
Oktober	108·09	107·64	101·09	111·37	132·07
November	106·79	107·70	101·09	111·59	132·07
December	106·79	107·70	102·55	112·62	131·85
1928 Januari	107·10	107·10	101·45	112·85	135·85
Februari	—	—	—	—	135·85

	Exportpriser		Inlandspriser		
	Frankrike	Belgien	Frankrike	Belgien	Tyskland
<i>Mediumplåt.</i>					
1927 Juli	108·81	112·44	120·13	119·60	137·64
Augusti	111·41	112·81	109·88	119·08	137·49
September	111·77	113·13	117·20	121·97	128·47
Oktober	112·16	111·71	109·88	121·73	128·62
November	112·22	112·22	108·41	119·37	128·62
December	111·32	112·22	108·41	119·37	132·83
1928 Januari	112·55	112·55	114·65	119·60	137·65
Februari	—	—	—	—	—
<i>Tunnplåt.</i>					
1927 Juli	145·05	145·05	140·65	130·—	159·85
Augusti	145·05	145·05	134·80	127·40	159·65
September	145·70	146·60	131·85	152·90	148·60
Oktober	141·80	144·80	131·85	145·05	148·60
November	149·30	149·80	131·85	134·94	148·60
December	153·85	156·11	131·85	150·51	152·75
1928 Januari	154·80	152·—	135·25	148·20	155·40
Februari	—	—	—	—	150·95

Vid en jämförelse mellan exportpriser och inlandspriser faller främst i ögonen, att *Frankrikes* exportpriser i allmänhet ligga över dess inlandspriser. Detta torde dock åtminstone delvis finna sin förklaring däri, att exportpriserna inbegripa fraktkostnader m. m. till utskeppningshamnarna. Emellertid ha exportpriserna icke undantagslöst varit lägre än inlandspriserna. I fråga om valstråd ligga sålunda exportpriserna 5 à 15 % under inlandspriserna, under det att exportpriserna för mediumplåt ibland befinna sig över och ibland under inlandspriserna. Exportpriserna ha under andra halvåret 1927 legat över inlandspriserna i fråga om följande järnsorter: för balkar 3 à 6 kr., för stångjärn 1 à 6 kr., för grovplåt 4 à 7 kr. och för tunnplåt 5 à 20 kr., allt per eng. ton.

Vad *Belgien* beträffar inhämtas av de ovan återgivna siffrorna, att inlandspriserna så gott som genomgående legat över exportpriserna, i regel dock tämligen obetydligt — från några kronor upp till omkring 10 kr. per ton. Enda undantaget utgör tunnplåt, för vilken exportnoteringen merendels legat över inlandsnoteringen.

I avseende å *Tyskland* ligga inlandspriserna högst väsentligt över de *kontinental* exportpriserna, i den mån dessa komma till uttryck i de franska och belgiska exportnoteringarna. För balkar, stångjärn och bandjärn äro inlandspriserna 30 à 40 kr. per ton högre än exportpriserna. För valstråd är prisskillnaden omkring 23 kr., för grovplåt omkring 25 kr., för mediumplåt 15 à 25 kr. och för tunnplåt 5 à 10 kr., allt per eng. ton.

Vad slutligen angår *Polen* och *Tjeckoslovakien*, äro de införskaffade prisnoteringarna mycket knapphändiga. Det lider emellertid intet tvivel, att de inlandspriser, som dessa båda länder hålla, äro väsentligt högre än exportpriserna. Det uppgives, att i Tjeckoslovakien skulle inlandsnoteringarna

ligga 30 à 40 % över exportnoteringarna, och i Polen lärer skillnaden vara ännu större¹.

Av det anförda prismaterialet torde vissa betydelsefulla slutsatser kunna dragas. Det är sålunda obestridligt, att flertalet av de angivna länderna hålla högre järnpriser på inlandsmarknaden än på exportmarknaden. I spetsen synes därvid Tyskland, Polen och Tjeckoslovakien befinna sig. I fråga om Belgien föreligger visserligen en prisdifferentiering, men det lägre pris som begäres på utlandsmarknaden förefaller icke vara särdeles anmärkningsvärt och bör måhända ses i samband med den omständigheten, att exportpriser i allmänhet brukar ligga något under hemmarknadsnoteringarna. Frankrike åter har ett omvänt prisläge, med något högre exportpriser än inlandspriser.

Då det näppeligen kan förutsättas, att Frankrike under de senaste åren konsekvent avyttrat sin stora järnproduktion till priser, som legat under framställningskostnaderna, även om dessa priser sannolikt ej legat mycket över nämnda kostnader, så torde man kunna våga utgå ifrån, att de franska och sannolikt även de belgiska produktionskostnaderna för järn varit i stort sett normerande för exportpriserna, sådana de angivits i det föregående. Efter dessa priser synas övriga exporterande länder vid export ha måst anpassa sig. Då nu emellertid sistnämnda länder på sina hemmarknader hållit avsevärt högre priser, synes detta antingen ha berott på sämre produktionsbetingelser eller därpå, att nämnda länder, i skydd av tullar och med stöd av en monopolistisk försäljningsorganisation, varit i stånd att inom eget land uttaga ett visst överpris, eller ock på bägge dessa omständigheter i förening.

I huvudsak torde det förhålla sig så, att de olika produktionsförutsättningarna varit orsaken till den prispolitik som förts i de olika länderna. Dessa producera för närvarande med vitt skilda produktionskostnader, av orsaker som i nästa kapitel skola beröras. Därest de länders järnindustrier, som ha genomfört en mera avsevärd prisdifferentiering, vid försäljning på den egna marknaden tillämpade samma priser som vid export, skulle järnproduktionen därstädes antagligen bli synnerligen förlustbringande.

Är nu den i det föregående påvisade prisdifferentieringen liktydig med dumping? För frågans besvarande måste man först göra sig reda för, vad man bör förstå med dumping. Ansluter man sig till den gängse uppfattningen, att dumping är liktydig med export till priser, som antingen äro lägre än de inhemska eller ej fullt täcka produktionskostnaderna, så föreligger otvivelaktigt dumping från bland annat den tyska, polska och tjeckoslovakiska järnindustriens sida men icke från franskt och knappast heller från belgiskt håll. Vill man neutralisera de olägenheter dumpingen medför genom speciella åtgärder däremot, så böra dessa riktas mot den tyska järnindustrien ävensom mot den polska och tjeckoslovakiska, men ej mot den franska eller belgiska. Emellertid är den från dessa senare länders järn-

¹ Se vidare bilagan sid. 126.

industrier utgående konkurrensen minst lika hård som den från t. ex. Tysklands järnindustri, och exportpriserna äro ungefärligen desamma som sistnämnda lands; följderna av en ensidig åtgärd, bortsett från den handelspolitiska sidan, bleve endast den, att den svenska efterfrågan å järn överflyttades från ett land till ett annat. Att tillgripa skyddsåtgärder mot samtliga länder, vore givetvis det i förevarande fall effektivaste, men sådana åtgärder kunna knappast motiveras med att de gälla skydd mot dumping.

Det centrala i järnindustriens prisproblem synes för närvarande emellertid icke vara dumpingfrågan utan produktionskostnadsfrågan. De länder, som producera handelsjärn till det lägsta priset, få avgörandet om prisbildningen på världsmarknaden i sin hand. De övriga järnexporterande länderna, däribland Tyskland, Polen och Tjeckoslovakien, måste i huvudsak anpassa sina exportförsäljningspriser härefter samt söka stärka sina konkurrensförutsättningar genom förbättrad teknik och produktionens koncentration samt i övrigt skydda sina marknader mot utifrån kommande exportjärn genom kartellöverenskommelser, därest bestående tullskydd icke skulle härför räcka till.

Efter den i det föregående lämnade summariska redogörelsen för utlandets järnpriser torde det vara lämpligt att övergå till de svenska priset förhållandena. I syfte att erhålla fullt tillförlitligt prismaterial ha genom Järnkontorets försorg från samtliga handelsjärnverk införskaffats och sammanställt priser över viktigare handelsjärnprodukter och specifikationer därav. Priserna äro grundpriser och avse svenskt järn levererat fritt bruk; de hänföra sig till samtliga månader av år 1927 och januari 1928 samt äro intagna i tabellbilagan sid. 129. Priserna för januari månad 1927 och 1928 äro därjämte återgivna i efterföljande tabell.

*Priser å
svenskt järn.*

Priserna hava under år 1927 uppvisat en svagt fallande tendens för flertalet varuslag. För valsjärn av olika slag (se bilagan) ha de lägsta priserna under året hållit sig mellan 130 och 165 kr. per ton, medan de högsta priserna i allmänhet legat från 10 till 40 kr. högre per ton. Prisskillnaden är huvudsakligen en kvalitetsfråga¹. Det valsjärn, som framställts av träkols-tackjärn och relativt gott skrot, har på grund av sin bättre kvalitet betingat ett högre pris än valsjärn, som tillverkats av en blandning av träkols- och kokstäckjärn samt skrot eller av enbart kokstäckjärn och skrot. De upptagna lägsta priserna avse järnkvaliteter, som närmast motsvara importjärnet.

Vad som sagts i fråga om valsjärnets kvalitet gäller även plåt. Grovplåt, varav som tidigare nämnts just inga avsevärdare kvantiteter framställas i Sverige, betingar ett pris av omkring 200 kr. per ton, lägsta notering, medan motsvarande priser för medium- och tunnplåt ligga 20 till 50 kr. per ton däröver. De högsta priserna ligga från 10 till 50 kr. över de lägsta noteringarna.

¹ Det högre priset betingas också delvis av den mångfald specifikationer, varav leveranserna ofta bestå.

Priser å viktigare svenska järnbruksprodukter i kr.

	Lägsta pris per 100 kg.	Högsta pris per 100 kg.	Medelpris (ovägt) per 100 kg.
<i>Stångjärn.</i>			
Januari 1927.....	16·51	18·50	17·41
» 1928.....	15·40	18·50	16·41
<i>Betongjärn.</i>			
Januari 1927.....	14·64	16·50	15·47
» 1928.....	14·25	14·25	14·25
<i>Valstråd, mjuk.</i>			
Januari 1927.....	13·25	17·75	15·56
» 1928.....	12·50	17·75	14·80
<i>Bandjärn.</i>			
Januari 1927.....	—	—	—
» 1928.....	15·21	17·65	16·38
<i>Balkar.</i>			
Januari 1927.....	17·35	18·50	17·82
» 1928.....	15·—	18·50	16·75
<i>Vinkeljärn.</i>			
Januari 1927.....	17·25	18·—	17·53
» 1928.....	16·25	18·—	17·13
<i>Grovpått 4—5 mm. tjocklek och däröver.</i>			
Januari 1927.....	21·50	26·94	24·22
» 1928.....	19·80	22·85	21·33
<i>Mediumpått 3—4·5 mm. tjocklek.</i>			
Januari 1927.....	23·50	26·94	25·22
» 1928.....	21·80	23·50	22·15
<i>Tunnpått 2 mm. tjocklek.</i>			
Januari 1927.....	24·50	24·50	24·50
» 1928.....	22·—	22·—	22·—
<i>Tunnpått 1 mm. tjocklek.</i>			
Januari 1927.....	25·—	28·75	26·92
» 1928.....	23·—	26·30	24·86
<i>Tunnpått 0·5 mm. tjocklek.</i>			
Januari 1927.....	27·—	28·75	27·87
» 1928.....	25·30	25·50	25·40

Hur ställa sig de anförda priserna till utlandets hemmarknads- och exportpriser? Svaret härpå lämnas i efterföljande tabell.

Priser å vissa järnsorter i olika länder i kr. per ton.

	Sverige	Tyskland	Frankrike		Belgien	
	Svenskt järn lägsta priser	Inlands- priser	Inlands- priser	Export- priser	Inlands- priser	Export- priser
<i>Balkar.</i>						
1927 Oktober	159·50	116·20	76·18	79·60	87·02	79·14
November	164·00	116·20	74·72	79·64	88·23	79·19
December	161·00	116·—	74·72	78·74	88·23	78·74
1928 Januari	150·00	—	—	—	—	—
<i>Stångjärn.</i>						
1927 Oktober	159·20	118·86	80·53	83·67	89·10	84·12
November	145·00	118·86	80·53	86·88	89·27	86·43
December	147·00	118·66	80·53	86·88	90·31	87·79
1928 Januari	154·00	—	—	—	—	—
<i>Valstråd.</i>						
1927 Oktober	128·50	123·56	106·21	99·50	—	99·50
November	129·50	123·56	106·21	97·29	—	97·29
December	128·50	—	106·21	97·29	—	97·29
1928 Januari	125·00	—	—	—	—	—
<i>Mediumplåt.</i>						
1927 Oktober	217·50	128·62	109·88	112·16	121·73	111·71
November	220·00	128·62	108·41	112·22	119·37	112·22
December	217·50	132·83	108·41	111·32	119·37	112·22
1928 Januari	218·00	—	—	—	—	—
<i>Tunnplåt 1 mm.</i>						
1927 Oktober	236·70	148·60	131·85	144·80	145·05	144·80
November	233·50	148·60	131·85	149·30	134·94	149·30
December	233·50	152·75	131·85	153·85	150·51	156·11
1928 Januari	230·—	—	—	—	—	—

Tabellen upptar icke järnnoteringarna för Polen och Tjeckoslovakien, därför att tillgängliga siffror för dessa länder icke omspanna någon längre tid. De noteringar, som införskaffats, återfinnas emellertid i tabellbilagan (sid. 126 ff.). För Tjeckoslovariens del ligga inlandsnoteringarna till och med över de svenska noteringarna. Som regel för båda länderna gäller, att inlandspriserna ligga vida över noteringarna i kontinentens stora järnproducerande länder.¹

Anställer man en jämförelse mellan de svenska priserna och inlandsnoteringarna för de i tabellen härovan upptagna länderna, blir man slagen av den stora olikhet som råder. Olikheten är beträffande de franska och belgiska noteringarna å ena sidan och de svenska å den andra så stor, att man har svårt att nöjaktigt förklara den, särskilt om man håller i minnet, att de svenska priserna uppgivas vara i regel direkt förlustbringande för producenterna. Att skillnaden mellan de nämnda kontinentala ländernas priser och de svenska järnverkens är så betydande förklaras emellertid, förutom av rådande tullskydd, bland annat därav, att de utländska priserna gälla stora partier av varje specifikation, de svenska däremot i regel mycket små

¹ Jämför även Storbritanniens inlands- och exportnoteringar i tabellbilagan sid. 127 ff.

partier; och man skulle i anslutning härtill kunna säga, att de utländska noteringarna avse grosshandel i detta ords egentliga betydelse, medan de svenska mera erinra om detaljhandel. Det är just den svenska försäljningens ringa omfattning och den delvis till följd härav splittrade tillverkningen, som fördyrar såväl framställnings- som försäljningskostnader. De svenska verken ha, åtminstone efter kriget, i stort sett fått nöja sig med kompletteringsorder, d. v. s. med beställningar å specifikationer och kvantiteter, som utlandet icke velat eller kunnat effektuera, därför att de varit alltför obetydliga eller av brådskande natur.

De ovan angivna svenska noteringarna gälla som nämnt svenskt handelsjärn för inhemsk konsumtion. Emellertid är avsättningen av utländskt järn i Sverige mycket anseelig, och de svenska noteringarna för sistnämnda järn med tillägg av tull och fraktkostnader m. m. borde därför vara normgivande för priserna på det svenska järnet. Så är dock icke helt förhållandet; de svenska priserna fritt verk ligga i allmänhet 20 å 30 kr., ibland mera, över de utländska fritt importhamn, tullen inbegripen. Sålunda varierade i slutet av januari 1928 grundpriset för tyskt thomasstångjärn fritt svenska hamnar, inklusive tull, mellan 132 och 138 kr. per ton, medan motsvarande noteringar för likartat svenskt järn utgjorde 160 å 170 kr., fritt verk. Att de svenska järnverken kunnat utfå högre priser, beror till en del på, att det svenska järnet är av bättre kvalitet än det utländska, men framför allt på, att, såsom ovan framhållits, de svenska leveranserna gälla mindre kvantiteter och fullgöras snabbare.

Produktionskostnader.

De priser, som en lång följd av år betalats för det svenska handelsjärnet, ha emellertid icke varit tillräckliga för att järnverken skulle kunnat drivas med vinst; i själva verket ha de nästan undantagslöst inneburit förlust för järnverken. Produktionskostnaderna ha, trots allt framgångsrikt arbete till deras nedbringande, oftast legat över försäljningspriserna. För att komma till en uppfattning om hur framställningskostnaderna för närvarande gestalta sig, ha uppgifter härom begärts och beredvilligt lämnats av samtliga tillsporda handelsjärnverk, till antalet tio.

De inkomna uppgifterna ha därvid utvisat, att de svenska järnverken producera med vitt skilda produktionskostnader och detta på nästan alla punkter. I och för sig är nu detta ingenting märkvärdigt, eftersom det handelsjärn, som järnverken tillverka, är av skiftande kvalitet, såväl högre som lägre, beroende på de dyrare eller billigare råmaterialier som därtill användas. Vidare äro de svenska handelsjärnverken av olika storlek och teknisk utrustning samt ur transportsynpunkt mer eller mindre gynnsamt belägna.

Av nämnda skäl *måste* produktionskostnaderna bli olika, samtidigt som det blir nära nog ogörligt att motsägelstöst avgöra, huruvida det ena eller andra järnverket producerar för dyrt eller under ogynnsamma naturliga eller andra betingelser. Det förefaller därför riktigast att blott framlägga det

Produktionskostnader för olika slag av järn i kr. per ton.¹

	Exklusive skuldräntor och avskrivningar samt ränta å eget kapital			Inklusive skuldräntor och avskrivningar men ej ränta å eget kapital		
	lägsta	högsta	vägt medeltal	lägsta	högsta	vägt medeltal
Martingöt	86·97	121·73	98·50 (10 järnverk)	100·52	123·09 ²	110·97 (5 järnverk)
Stångjärn.....	133·01	197·75	152·64 (9 »)	147·01	215·92	172·40 (5 »)
Valstråd	128·19	176·40	152·41 (4 »)	142·19	208·42	163·54 (4 »)
Mediumplåt	184·20	258·48	212·87 (3 »)	187·25	280·78	229·47 (3 »)
Tunnplåt	192·32	274·78	206·98 (6 »)	210·51	288·78	223·23 »

¹ Uppgifterna hänföra sig till januari 1928.

² I siffran ingå icke avskrivningar.

införskaffade materialet sådant det är jämte vederbörliga kommentarer. Materialets strängt konfidentiella natur förhindrar emellertid dess framläggande i detalj; endast huvudresultaten kunna därför återgivas.

De största kostnadsposterna vid järntillverkning hänföra sig till råmaterialier och bränsle; därnäst komma arbetskostnaderna. Emellertid är att märka, att ett sådant råmaterial som träkolstackjärn nära nog helt låter sig uppdelas i arbetslöner samt fraktkostnader för malm och träkol. Vid götframställning utgöres den största utgiftsposten av tackjärn och skrot samt kol- och träbränsle för smältningsändamål. Utgifterna för tackjärn (koks-) och skrot utgjorde för det järnverk, som uppvisade de lägsta produktionskostnaderna, 58·80 kr., medan det järnverk, som producerade med de högsta kostnaderna och därvid använde träkolstackjärn och bättre skrot, hade en motsvarande utgift av 84·05 kr. per ton. Bränslekostnaderna vid martingötframställning varierade mellan 5·75 kr. och 15·84 kr. per ton; medeltalet torde ha legat mellan 8 och 9 kr. Arbetskostnaderna varierade mellan 5·86 och 15·59 kr. per ton; medeltalet torde ha utgjort omkring 9 kr. per ton.

Emellertid är att märka, att de olika kostnadselementen, sådana de redovisas i en kalkyl, i mycket äro beroende på företagets sätt att bokföra de olika utgifterna. Framställes tackjärnet vid egna hyttor, av egen malm och av träkol från egna skogar, kan råmaterialkostnaden, om den bokföres till självkostnadspris, bli en annan — på vissa håll högre, på andra lägre — än för de järnverk som inköpa tackjärn från främmande hyttor. Faller mycket skrot vid den egna järnframställningen, kan detta bokföras till vad pris som helst; vanligen bokföres det till gällande marknadspris.

Härmed må nu vara hur som helst. Av de nyss anförda siffrorna framgår med stor tydlighet, att råvaru- (tackjärns- och skrot-) och bränslekostnaderna vid götframställningen (martingöt) äro de ojämförligt största utgiftsposterna, i det de tillhoppa uppgå till 65 å 75 % av götenas produktionskostnad. Då nu götmetallen utgör råvaran i valsningsprocessen, så följer därav, att dess andel i valsverksproduktens totalkostnad måste bli betydande. Vid stång-

järntillverkningen varierar för närvarande götkostnaden mellan 105 och 154 kr. per ton, varvid hänsyn emellertid icke tagits till avskrotningen, som på grund av skrotets handelsvärde torde minska nämnda siffror med från 5 till 15 %. Bränslekostnaderna för götenas uppvärmning till valsningstemperatur (vällningskostnaderna) äro i allmänhet något mindre än motsvarande kostnader vid martingötframställningen (se ovan), men arbetskostnaderna äro däremot högre och varierade mellan 14·54 och 32·06 kr. per ton stångjärn. Vid framställning av plåt bli götkostnaderna högre på grund av större avskrotning, samtidigt som bränsle- och arbetskostnaderna ökas, de senare rätt mycket till följd av den omständligare valsningsproceduren.

Försäljnings-
priser och
produktions-
kostnader.

Det återstår nu att göra en jämförelse mellan försäljningspriser och produktionskostnader för att utröna, hur de gestalta sig inbördes. I tabellen härnedan ha sammanförts uppgifter dels rörande högsta, lägsta och medelförsäljningspriser för vissa viktigare svenska handelsjärnsorter, dels rörande motsvarande produktionskostnader såväl inklusive som exklusive skuldräntor och avskrivningar. Det bör förutskickas, att de anförda uppgifterna äro i så måtto heterogena, att lägsta försäljningspris icke alltid hänför sig till det företag som representerar lägsta produktionskostnad. Vidare är att märka, att de produktionskostnadsuppgifter, som inbegripa avskrivningar, i regel torde vara för låga, eftersom den förlustbringande verksamheten ofta icke möjliggjort erforderliga avskrivningar. Över huvud taget måste försiktiga slutsatser dragas av varje på dylikt sätt sammanställt material.

**Försäljningspriser och produktionskostnader för vissa slag av svenskt järn
i kronor per ton.**

	Försäljningspriser ¹			Produktionskostnader ¹					
	lägsta	högsta	medeltal (ovägt)	Inkl. skuldräntor och avskrivningar men ej ränta å eget kapital			Exkl. skuldräntor och avskrivningar samt ränta å eget kapital		
				lägsta	högsta	medeltal	lägsta	högsta	medeltal
Stångjärn.....	154·00	185·00	164·10	147·01	215·92	172·40	133·01	197·75	152·64
Valstråd (mjuk)...	125·00	177·50	148·00	142·19	208·42	163·54	128·19	176·40	152·41
Mediumplåt ²	218·00	235·00	221·00	187·25	280·78	229·47	184·20	258·48	212·87
Tunnplåt 2 mm...	220·00	—	—	210·51	288·78	223·23	192·32	274·78	206·98
Tunnplåt 1 mm...	230·00	263·00	248·60						

¹ Gälla januari månad 1928.

² Priserna gälla plåt av 3—4·5 mm. tjocklek; de lägsta produktionskostnaderna däremot 4—6 mm. och de högsta 4—1·5 mm.

Beträffande *stångjärn* ligger det lägsta försäljningspriset över den lägsta produktionskostnaden inklusive skuldräntor och avskrivningar med omkring 7 kr. per ton; hänsyn har dock icke tagits till förräntningen av

eget kapital. I fråga om det högsta och medelförsäljningspriset övertäga däremot motsvarande produktionskostnader, i det förra fallet med omkring 31 kr. och i det senare fallet med omkring 8 kr., allt per ton. I avseende å *valstråden* är läget ännu sämre. För denna vara ligga försäljningspriserna på alla punkter under produktionskostnaderna med respektive 17, 31 och 15 kr. per ton. Frånräknas skuldräntor och avskrivningar, motsvara försäljningspriser och fabrikationskostnader i stort sett varandra. Vad beträffar *mediumplåt*, äro försäljningspriser och produktionskostnader icke jämförbara, i det försäljningspriserna gälla tjocklekar av 3—4½ mm., medan produktionskostnaderna avse plåt från 6 mm. ned till 1½ mm. Även siffrorna för *tunnplåt* äro sinsemellan icke fullt jämförbara. Produktionskostnadssiffrorna gälla plåt av olika tjockleksgrader från 2 mm. till 0·54 mm., företrädesvis dock plåt under 1 mm.; den lägsta produktionskostnads-siffran avser plåt av 0·7 mm. tjocklek och den högsta plåt av 1·5—0·7 mm. tjocklek; medeltalet åter gäller samtliga tjockleksgrader. Försäljningspriserna avse plåt av 1 och 2 mm. tjocklek. En noggrannare jämförelse är således på grund av de synnerligen växlande tjockleksgraderna icke möjlig att åstadkomma.

Resultatet av en granskning blir emellertid i stort sett det, att tillverkningen av stångjärn och valstråd, de för järnbruksrörelsen ojämförligt viktigaste produkterna, är direkt förlustbringande. Däremot synes tunnplåt-tillverkningen icke ha varit direkt förlustbringande, utan i vissa fall t. o. m. givit vinst. Emellertid får man icke förbise den ovan anmärkta omständigheten, att järnbrukens avskrivningar synas vara otillräckliga och ej heller att i de uppgjorda kalkylerna hänsyn icke tagits till förräntning av företagens egna kapital. Hade vederbörlig hänsyn tagits till dessa båda faktorer, skulle produktionskostnaderna sannolikt ha ökats med icke obetydliga belopp, givetvis olika för olika företag, men antagligen i genomsnitt med minst 10 kr. per ton.

Av anförda skäl låter det sig på denna väg icke med någon större exakt-het avgöra, med huru många kronor produktionskostnaderna skulle behöva minskas eller försäljningspriserna ökas för att järnindustrien skulle bli ekonomiskt bärkraftig. För såväl valsjärn som plåt synes en förändring i endera riktningen vara nödvändig; och det förefaller som om behovet av en dylik förändring vore störst för valsjärn av klenare dimensioner.

I de ovan angivna siffersammanställningarna kan man, låt vara föga exakt, utläsa handelsjärnindustriens svårigheter att upprätthålla en lönande tillverkning. Det har påvisats, att produktionskostnaderna i ett flertal fall, kanske de flesta, överstiga försäljningspriserna. Med nödvändighet måste detta, om det icke varit att tillskriva blott tillfälliga orsaker, leda till att järnbruksföretagen i sina bokslut redovisa förlust, ja, en ganska anse-nlig sådan, därest vederbörliga avskrivningar verkställts.

*Ekonomisk
ställning och
röntabilitet.*

För att erhålla en föreställning om dessa förhållanden och om de svenska handelsjärnbrukens ekonomiska utveckling under senare år i jämförelse med förhållandena före kriget ha balans- samt vinst- och förlusträkningarna för nio av de tolv existerande handelsjärnverken genomgåts och sammanställts efter såvitt möjligt enhetliga grunder. Domnarvets, Nykroppa och Motala järnverk ha måst utelämnas, då desamma ingå som delar i företag, där andra verksamhetsgrenar äro dominerande, och då balans- samt vinst- och förlusträkningar för dessa järnverk enbart ej finnas tillgängliga. Såvitt bekant har järnverksrörelsen gått med förlust på dessa tre ställen.

De gjorda sammanställningarna ha sammanförts i en tabell, som intagits bland bilagorna sid. 136 ff.

Vid Boxholms Aktiebolag och Kockums Jernverks Aktiebolag spela andra verksamhetsgrenar än järnframställningen en betydande roll. I det senare fallet redovisas tillgångarna separat för de olika grenarna, ehuru de i den nyssnämnda tabellen måst sammanföras för vinnande av enhetlighet.

För samtliga medtagna järnverk (utom Halmstads) har omslutningen ökats från 41 093 000 kr. år 1913 till 82 370 000 kr. 1926, d. v. s. till det dubbla. Denna ökning fördelar sig emellertid högst olika på de olika företagen. Den proportionellt största stegringen visar Avesta Jernverks Aktiebolag (från 4 230 000 kr. år 1913 till 16 535 000 år 1926). Därefter kommer Boxholms Aktiebolag, vars omslutningssiffra stigit från 6 725 000 kronor år 1913 till 18 992 000 kronor år 1926. Huruvida denna ökning uppkommit genom en utökning av järntillverkningen eller genom en utvidgning av andra verksamhetsgrenar, kan ej angivas på grundval av officiellt tillgängliga uppgifter. Den minsta relativa stegringen visa Horndals Jernverks Aktiebolag, Kockums Jernverks Aktiebolag och Hallstahammars Aktiebolag. I samtliga dessa fall är stegringen mindre än proportionell mot penningvärdets fall.

Finansieringen har för alla järnverken sammantagna förbättrats sedan tiden före kriget. Tendensen är emellertid ingalunda enhetlig. För Boxholms Aktiebolag, Nyby Bruks Aktiebolag, Horndals Jernverks Aktiebolag och Avesta Jernverks Aktiebolag har finansieringen försämrats; för de två förstnämnda dock ej i högre grad. För de övriga har den avsevärt förbättrats.

Kockums Jernverks Aktiebolag, Nyby Bruks Aktiebolag, Strömsnäs Jernverks Aktiebolag och Hallstahammars Aktiebolag utvisa efter kriget en synnerligen god finansiering. Horndals Jernverks Aktiebolag och Halmstads Jernverks Aktiebolag kunna däremot anses efter kriget ha arbetat praktiskt taget utan eget kapital. Förändringarna i fråga om finansieringen framgå närmare av efterföljande sammanställning.

Eget kapital (med tillägg av vinstmedel och efter avdrag av förluster) i procent av hela omslutningen.

	1913	1926
Boxholm	55·4	48·0
Horndal	18·6	6·7
Kockum	46·1	75·0
Nyby	92·0	79·2
Smedjebacken	36·7	52·4
Strömsnäs	69·2	83·0
Avesta	62·3	26·6
Hallstahammar	50·5	78·2
Samtliga	46·8	48·0

Motsvarande siffror för Halmstads Järnverks Aktiebolag för åren 1923, 1924 och 1925 äro 18·6, 10·8 och 11·3.

Vad räntabiliteten beträffar kan på grundval av de officiellt tillgängliga siffrorna ingen verkligt tillförlitlig föreställning härom erhållas, bl. a. därför att avskrivningar och avskrivningsnormer ej eller i varje fall ej genomgående redovisats. Så gott som samtliga järnverk driva dessutom vid sidan av järnframställningen annan verksamhet. Blott i två fall spela emellertid dessa andra verksamhetsgrenar en sådan roll, att hänsyn härtill behöver tagas vid bedömningen av driftsresultatet.

Då det vid en jämförelse mellan de olika verkens och de olika årens räntabilitet är nödvändigt att så långt möjligt borteliminera den verkan, som finansieringens olikhet medför, kvarstår endast möjligheten att belasta vinstredovisningen även med ränta å det egna kapitalet (eftersom utbetalade räntor ej genomgående redovisas separat). Som eget kapital har därvid räknats aktiekapital och reservfond med tillägg av balanserade vinstmedel resp. med avdrag av balanserade förluster. Det är omöjligt att taga hänsyn till penningvärdets växlingar under den tidrymd, inom vilken investeringarna skett, liksom även till den eventuella förefintligheten av dolda reserver. Resultatet av denna omräkning återfinnes i tabellerna å efterföljande sida.¹

Förlustsiffrorna ha i tabellerna angivits med kursiverad stil. Såsom vinst- och förlustsiffrorna enligt ovan berörda princip beräknats, äro dessa intet uttryck för det bokföringsmässiga resultatet av rörelsen, men väl för rörelsens räntabilitet. Den första tabellens kursiverade siffror angiva de belopp, varmed nettointäkten behövde ökas för att en normal förräntning (med 6 %) av det egna kapitalet skulle ha ägt rum. Den andra tabellen utvisar vinst- och förlustsiffrorna i procent av totalomslutningen, d. v. s. i procent av eget och främmande kapital. En förlustsiffra där på 6 % betyder, att verksamheten ej kunnat förränta vare sig det främmande eller egna kapitalet.

¹ De bokföringsmässiga resultaten återfinnas i tabellbilagan sid. 136 ff.

Årets vinst eller förlust med avdrag av 6 % å eget kapital (efter tillägg därå av balanserade vinstmedel resp. avdrag av balanserade förluster).

	1913	1923	1924	1925	1926
Boxholms Aktiebolag	185	255	303	317	226
Horndals Jernverks Aktiebolag	126	199	19	727	575
Halmstads Jernverks Aktiebolag	—	142	258	234	.
Kockums Jernverks Aktiebolag	64	204	96	41	31
Nyby Bruks Aktiebolag	57	139	190	178	171
Smedjebackens Valsverks Aktiebolag	46	289	285	234	83
Avesta Jernverks Aktiebolag	152	339	428	331	322
Hallstahammars Aktiebolag	80	68	78	38	37
Strömsnäs Jernverks Aktiebolag	571	455	619	623	594
<i>Samtliga järnverk</i>	977	1 682	2 084	2 647	1 965

Årets vinst eller förlust efter avdrag av 6 % ränta å eget kapital i procent av omslutningen, sedan förluster frändragits å passivsidan.

	1913	1923	1924	1925	1926
Boxholms Aktiebolag	2·7	1·3	1·5	1·6	1·2
Horndals Jernverks Aktiebolag	1·2	1·5	0·2	5·7	4·3
Halmstads Jernverks Aktiebolag	—	4·4	7·4	7·0	.
Kockums Jernverks Aktiebolag	0·9	2·1	1·0	0·5	0·4
Nyby Bruks Aktiebolag	3·9	3·9	5·1	6·0	5·4
Smedjebackens Valsverks Aktiebolag	1·6	6·1	5·9	4·6	1·6
Avesta Jernverks Aktiebolag	3·6	2·4	2·8	2·1	1·9
Hallstahammars Aktiebolag	3·2	2·0	2·5	1·1	1·0
Strömsnäs Jernverks Aktiebolag	9·7	3·5	4·8	4·7	4·6
<i>Samtliga järnverk</i>	2·4	2·0	2·45	3·1	2·4

År 1913 erhöles en synnerligen god förräntning. Under åren efter krisen har i intet fall genomsnittet utvisat normal räntabilitet. Av de tre företag som visa det bästa resultatet, Boxholms Aktiebolag, Kockums Jernverks Aktiebolag och Hallstahammars Aktiebolag, har det förstnämnda sina andra verksamhetsgrenar att tacka för sin ur denna synpunkt gynnsammare ställning; det kan i detta fall med full visshet sägas, att järntillverkningen medfört förlust under de sista fyra åren, om den nämligen belastas med en proportionell andel av bolagets administrativa omkostnader, ränteutgifter o. s. v. För frågan hur de olika verksamhetsgrenarna bidragit till Kockums Jernverks Aktiebolags resultat hänvisas till tabellen sid. 138. Bortser man från dessa tre bolag, blir genomsnittresultatet väsentligt sämre och anger

riktigare handelsjärnframställningens räntabilitet under de ifrågavarande åren.

De i tabellen å föregående sida upptagna åtta järnverken (Halmstads järnverk ej medtaget) redovisa för år 1926 enligt tillämpade beräkningsgrunder en förlust av tillhoppa 1,965,000 kr. Ställer man denna förlustsiffra i relation till verkens sammanlagda tillverkning av valsjärn och icke utvalsade ämnen, vilken år 1926 utgjorde omkring 95,000 ton, finner man att förlusten å varje ton i medeltal utgjort 20·70 kr. Denna siffra ger emellertid endast ett grovt uttryck för förlusten per ton. Man måste nämligen hålla i minnet, att två av de redovisade företagen jämväl bedriva annan tillverkning av betydenhet, vars ekonomiska resultat varit ägnat att förbättra företagets räntabilitet. Den anförda siffran torde därför rätteligen böra något höjas.

TREDJE KAPITLET.

Orsakerna till handelsjärnindustriens betryckta läge.**Allmänna
orsaker.**

Det ligger i sakens natur, att de omvälvningar på näringslivets område, som världskriget medförde, måste få följder sträckande sig åtskilliga år fram i tiden. För själva krigföringen var järnindustrien i alla de krigförande och även i de neutrala länderna av största betydelse. Dess produktionsapparat utvidgades till följd härav tämligen ansenligt, särskilt i England och Amerikas Förenta Stater men även i andra länder och ej minst i vårt land. Enbart för Englands del beräknas produktionskapaciteten ha ökat från 9 till 12 miljoner ton per år. Efter kriget vidtog så en moderniserings- och utbyggnadsprocess i de flesta järnproducerande länder, som ytterligare bragte upp världens sammanlagda tillverkningskapacitet i fråga om järn högst väsentligt. Av de europeiska länderna synes därvid Tyskland efter kriget ha gått i spetsen. Hur stor den totala ökningen av kapaciteten varit i ton räknat, är vanskligt att säga, men det förefaller sannolikt, att den uppgått till flera tiotal miljoner ton. Hand i hand med de företagna utvidgningarna ha — åtminstone under senare år — följt en väsentlig produktionsökning. Enligt uppskattningar, som i januari månad 1928 gjorts av direktören för »Verein deutscher Eisenindustrieller», dr Reichert, skulle världproduktionen av råstål (götmetall) år 1927 ha utgjort något över 100 miljoner ton¹ mot omkring 93 miljoner ton år 1926 och 76.5 miljoner ton år 1913². Trots den under år 1927 stora järnproduktionen var dock produktionskapaciteten hos världens samtliga järnverk icke på långt när utnyttjad; denna kunde enligt dr Reicherts mening anslås till 120 à 125 miljoner ton.

Produktionsapparaten för järn synes sålunda efter kriget ha varit alltför stor i förhållande till behovet av järn under rådande förhållanden. Jämväl produktionen förefaller att ha varit väl rikligt tilltagen. Det har under sådana omständigheter syntts nödvändigt att vidtaga åtgärder till dess begränsning; för dessa åtgärder, i vad de avse tillkomsten av den europeiska stålkartellen, redogöres närmare i bil. 7, sid. 105 ff. till vilken hänvisas.

Den förhållandevis stora järnproduktionen i världen har lett till ökat utbud av järn, särskilt på exportmarknaden, och under den allmänna konkurrenskampen ha exportpriserna drivits ned till en nivå, vilken av skäl som anförts i föregående kapitel torde få anses motsvara nivån för de på

¹ Den totala svenska järnproduktionen torde sålunda utgöra mindre än $\frac{1}{2}$ % och handelsjärnproduktionen omkring $\frac{1}{6}$ % av världproduktionen.

² Jfr tabellen sid. 128.

järnhanteringens område för närvarande gynnsammast ställda ländernas tillverkningskostnader.¹ För åtskilliga länder torde efter allt att döma exportmarknadspriserna ligga under produktionskostnaderna, däri då inbegripet avskrivningar samt förräntning av det i produktionen bundna kapitalet.

De på järnindustriens område dominerande länderna ha på ett eller annat undantag när en järnproduktion, som överstiger inlandets absorptionsförmåga, i varje fall till de priser som begäras på inlandsmarknaden; överskottet måste därför exporteras. De priser, som därvid kunna erhållas, äro beroende av utbudets och efterfrågans förhållande till varandra. Resultatet av dessa krafters fria spel har emellertid blivit, att priserna pressats alltmera nedåt, särskilt under det senaste året.

Häraf har följt, att de järnproducerande länder, som icke genom kartellöverenskommelser eller högt tullskydd eller bådadera kunnat för inlandsmarknadens vidkommande göra sig oberoende av exportmarknadens växlingar, kommit att hårt pressas av utländsk konkurrens, för så vitt som de icke kunna tillverka sitt järn till exportmarknadens priser. Bäst skyddade mot den utländska konkurrensen äro Frankrike, Belgien och Luxemburg — själva stora järnexportörer —, enär de, såsom flera gånger framhållits, torde få anses i stort sett kunna framställa järn till exportmarknadspris. Tyskland däremot, som i avseende å teknik och naturliga resurser för järntillverkning intar måhända den mest framskjutna positionen i Europa, men som beträffande arbetslönernas höjd är oförmånligare ställt än flertalet kontinentala konkurrenter, har, då dess tullskydd icke synes räcka till, funnit sig nödsakat att ingå särskilda överenskommelser i syfte att bland annat begränsa järnimporten västerifrån och därmed pristrycket på den inhemska marknaden.² Storbritannien, som varken har tullar eller kartellöverenskommelser, har trots sina utmärkta naturliga produktionsbetingelser drabbats mycket hårt av den utländska konkurrensen, och dess järnindustri har efter kriget trängts tillbaka, samtidigt som importen av utländskt järn kraftigt ökats. Den svenska handelsjärnindustrien slutligen, vars naturliga betingelser och tekniska utrustning icke kunna mäta sig med de stora järnproducerande ländernas, har visserligen ett under normala förhållanden tämligen effektivt men i nuvarande produktionskostnadsläge otillräckligt tullskydd och har därför sedan flera år tillbaka fört en tynande tillvaro.

Härmed äro de mera allmänna orsakerna till den svenska handelsjärn-

¹ Det möter naturligtvis intet hinder, att exportpriserna i framtiden kunna, åtminstone tidvis, komma att ligga under även de bäst ställda ländernas produktionskostnader. Genom tullar och med tillhjälp av nationella och internationella kartellöverenskommelser kan man alltid bevara den inhemska marknaden för den egna produktionen, vilken där avsättes till löande priser, medan produktionsöverskottet försäljes till de priser, som överhuvud kunna utfås, oavsett produktionskostnaderna.

² Enligt en författare, A. Heinrichsbauer från Essen, beräknas produktionskostnaderna i de lothringiska järnverken ligga åtminstone 30 % under de tyska verkens. *Stahl und Eisen* 1928, häft. 4.

industriens nuvarande betryck angivna. I vissa avseenden sammanhånga dessa orsaker med den utländska järnindustriens kommersiella metoder, i andra avseenden med en del länders speciella betingelser för järnproduktion. De förra ha den svenska järnindustriens utövare icke kunnat bemästra, och de senare ha icke stått till att vinna. Det är emellertid ifråga om dessa senare som den svenska handelsjärnindustrien alltid varit mer eller mindre underlägsen, men underlägsenheten har efter kriget blivit särskilt markerad på grund av omständigheter, över vilka järnindustrien endast delvis kan råda. Dessa omständigheter äro så att säga de inre orsakerna till industriens underlägsenhet. De sammanhånga med de av naturen givna förutsättningarna för handelsjärnproduktion och med industriens tekniska, kommersiella och finansiella organisation, vidare med de svenska arbetarnas över huvud taget relativt höga levnadsstandard och den i förhållande till vissa järnproducerande länders höga levnadskostnadsnivån, varpå arbetarnas löner äro baserade, samt slutligen med förhållanden på sociallagstiftningens och penningväsendets område.

I tur och ordning skola nu de ovannämnda omständigheterna bliva föremål för granskning.

Speciella orsaker.

Naturliga och tekniska produktionsförutsättningar.

Den svenska järnindustrien har av ålder arbetat under i åtskilliga avseenden gynnsamma naturliga förutsättningar. De högvärdiga och lätt tillgängliga malmerna, de vidsträckta skogarna och de litet varstädes befintliga forsarna ha i förening med en nedärvd arbetsskicklighet på järnhanteringsområde utgjort de bästa betingelser för en bärkraftig järnbruksdrift. Dessa betingelser äga till stor del sin giltighet än i dag, men de ha sin egentliga tillämpning blott på tillverkning av järn och stål av yppersta kvalitet. I fråga om ordinärt järn — och användningen av sådant i världen är mångdubbelt större än av kvalitetsjärn — är läget för oss ett helt annat. Allt ifrån det fossilt bränsle började användas som reduktionsmedel vid järnframställning, har den svenska järnhanteringen mist sin forna betydelse i världshushållningen.¹ Koksjärnet har kommit till användning icke endast för sådana ändamål, där kvaliteten icke spelar någon roll, utan även och i allt större utsträckning för sådana ändamål, där man förut använt kvalitetsjärn.

Den svenska järnförbrukningen utgöres numera till övervägande del av ordinärt järn framställt av kokstackjärn, huvudsakligen enligt thomas- och den basiska martinmetoden. Dessa båda metoder äro de över allt i världen förhärskande, och det är knappast något tvivel underkastat, att åtminstone på kontinenten minst 90 % av allt handelsjärn framställes enligt dessa metoder. Även i Sverige tillverkas handelsjärn på nämnda sätt, men medan man i utlandet betjänar sig av kokstackjärn och skrot som utgångsmaterialier, använda vi såväl träkolstackjärn som kokstackjärn och ibland båda i förening

¹ Jfr den första noten å sid. 34.

jämte skrot (vid martinjärntillverkningen och jämväl vid elektrojärnframställningen).

Den frågan uppställer sig nu, huruvida vi i avseende å naturliga och tekniska produktionsförutsättningar kunna tävla med utlandet vid framställning av handelsjärn. Därvid torde man utan vidare kunna från jämförelsen utesluta sådant handelsjärn, som tillverkas helt eller delvis av träkolstackjärn. Sådant järn måste med nödvändighet bli dyrare på grund av det vid tackjärnets framställning använda mycket dyra träkolet. För dylikt handelsjärn torde också utfås ett högre pris än för koksjärn, låt vara att det förras pris är i hög grad beroende av det senares. Det blir sålunda nödvändigt att begränsa jämförelsen till produktionsbetingelserna för svenskt och utländskt handelsjärn av kokstackjärn och skrot.

I fråga om koksjärn har därvid flertalet järnproducerande länder den fördelen framför oss, att de äga riklig tillgång på billigt kolbränsle samt i allmänhet goda om ock ej tillräckliga tillgångar på malm. Utlandets mera betydande järnverk ligga i närheten av kolgruvor, i en del fall alldeles bredvid dem, vilket är förhållandet i Ruhrdistriktet och i vissa delar av England och Belgien, och tillverkningen av koks, tackjärn och valsverksprodukter sker så att säga kontinuerligt. Det är en ingalunda ovanlig företeelse, att kolet transporteras medelst linbanor eller andra transportanordningar från gruvan direkt in i koksugnarna, varefter den färdiga koksen jämte malmen föres, likaledes direkt, in i masugnarna; det flytande tackjärnet föres sedan omedelbart in i bessemerkonvertrarna för att efter ett antal minuters färskning i egenskap av götmetall tappas på kokiller, som nedsättas i värmegropar, varefter järnet (götena) utan att kallna utvalsas till handelsjärn av olika slag och dimensioner.

De svenska handelsjärnverken ha icke samma goda produktionsbetingelser och tekniska anordningar. Det kokstackjärn, som användes, antingen importereras eller inköpes från Oxelösund; endast Domnarvets järnverk framställer för närvarande kokstackjärn för eget behov. Därigenom att kolbränslet måste importereras, blir det svenska kokstackjärnet dyrare i framställning än det tackjärn de utländska järnverken tillverka och använda, och härtill kommer, att Oxelösundsjärnet, som de mellansvenska handelsjärnbruken för närvarande företrädesvis använda, fördyras genom icke obetydliga frakter till bruken.

Nu är det emellertid så, att man vid järnframställning enligt den basiska martinmetoden kan undvara tackjärn i mycket hög grad; martinugnarnas beskickning utgöres från 15 till 30 % av tackjärn och i övrigt av skrot, som till största delen inköpes företrädesvis inom landet men även från utlandet. Skrotpriserna här hemma fritt järnverken ha sista året ställt sig något högre än utlandets på grund av den relativt ringa skrottillgången i förening med de höga fraktkostnaderna — en följd av vårt lands avskilda läge och de långa transportavstånden inom landet. De svenska järnbruken

ha därför, åtminstone för närvarande, att räkna med något högre skrotkostnader än utlandet på ett och annat undantag när.

Handelsjärnbruken äro vidare till storleken avsevärt mindre än kontinentens järnverk. De nu existerande 12 handelsjärnverkens sammanlagda produktion av ordinärt järn (c:a 160 000 ton) är för närvarande icke större än produktionen vid ett av kontinentens medelstora järnverk; och åtskilliga kontinentala verk ha en kapacitet, som överstiger kapaciteten hos våra handelsjärnverk sammantagna, vilken beräknas till omkring 400 000 ton. Av de svenska järnverken är det blott ett, Domnarvets järnverk med en valsjärnskapacitet av omkring 100 000 ton, som i storlek och teknisk utrustning kan tåla en jämförelse med utlandets järnverk, givetvis ej med de största. De övriga järnverken äro av växlande storlek och teknisk utrustning.

De utländska järnverken äro avsedda för produktion i stor skala med en möjligast långt driven specialisering. Härutinnan skilja de sig från de svenska, vilka på grund av den inhemska marknadens obetydlighet och den inbördes konkurrensen verken emellan samt verkstadsindustriens behov av en mångfald dimensioner icke kunnat genomföra någon mera påtaglig specialisering. De svenska bruken ha därför i allmänhet icke kunnat konkurrera med de utländska ifråga om sådant profiljärn av grövre dimensioner, som är föremål för massframställning, utan ha till stor del måst inrikta sig på sådana dimensioner, som utlandet icke velat utvalsa i de begränsade kvantiteter som av svenska köpare önskas; i övrigt ha de fått åtnöja sig med kompletteringsorder.

Förutom det ogynnsamma läge, som är en följd av den mindre driften, ha de svenska järnverken att dragas med högre kostnad för det kolbränsle, som åtgår till nedsmältning av chargerna i martinugnarna och för uppvärmning av götena i vällugnarna. För förstnämnda ändamål torde åtgå minst 250 kg.¹ och för sistnämnda ändamål 225 kg. stenkol, alltså sammanlagt 475 kg. per ton järn. Stenkolsbränslet torde betinga ett pris av minst 25 kr. per ton, fritt mellansvenskt bruk. Detta är det dubbla mot vad kolen beräknas kosta vid gruvorna, vilkas priser de stora tyska, engelska och belgiska järnverken i stort sett ha att räkna med. Endast denna omständighet gör att järnverk, som ligga i närheten av gruvor, ha att räkna med åtminstone 6 kr. lägre bränslekostnader per ton, detta under förutsättning att götena uppvärmas före utvalsningen, vilket, såsom i det föregående anmärkts, icke äger rum vid kontinuerlig drift.

Nu anförda omständigheter äro emellertid icke av i går utan ha varit rådande, så länge svensk handelsjärntillverkning bedrivits, även om de måhända skärpts något efter kriget. De ha emellertid före kriget kompensenserats av rådande tullskydd för varmvalsat järn. Det är möjligt, att de även nu utjämnas av tullskyddet. Men förutom dessa mera permanenta

¹ Vid en del handelsjärnverk användes träbränsle för nedsmältning av martinugnarnas charger.

och efter allt att döma ofrånkomliga faktorer ha efter kriget tillkommit andra, företrädesvis på arbetskostnadernas område, som varit ägnade att göra den redan före kriget förefintliga skillnaden i produktionskostnaderna större och därigenom framskapa och tillspetsa de nuvarande svårigheterna.

Därmed är man inne på det för närvarande centrala problemet ifråga om järnindustriens produktionskostnader efter kriget, nämligen arbetslönerna och arbetstiden. Arbetslönerna spela som känt är en stor roll inom järnhanteringen. Enligt en av kommerskollegium verkställd undersökning i slutet av år 1927 utgjorde arbetskostnaderna vid järnverken år 1926 icke mindre än 28 % av produktionens försäljningsvärde.

Nu är det visserligen så, att de svenska järnverkens arbetare icke åtnjuta några anmärkningsvärt höga löner. Deras löner ligga i nära nivå med sågverksarbetarnas men under såväl verkstadsarbetarnas som pappermasse- och pappersarbetarnas löner. De äro vidare betydligt lägre än de löner, som betalas inom flertalet av de för hemmarknaden arbetande industrierna. Till klargörande av löneställningen har på grundval av socialstyrelsens lönestatistik uppgjorts en tabell, som intagits härnedan.

Arbetslöner.

Löneinkomster för män inom vissa industrigrenar år 1926.

	G e n o m s n i t t l i g l ö n e i n k o m s t						
	per dag		p e r t i m m e				
	inkl. övertid, naturaförmåner		ordinarie tid			inkl. övertid, naturaförmåner o. d.	
	kr.	indextal, 1913 = 100	tidlön kr.	ackord kr.	i genom-snitt kr.	kr.	indextal, 1913 = 100
Järn-, stål- o. kopparverk ¹	7·62	186	0·78	1·06	0·97	1·00	244
Järn- o. stålmanufaktur...	8·66	207	0·98	1·20	1·07	1·09	248
Mekaniska verkstäder ...	9·54	214	1·00	1·28	1·18	1·19	253
Sågverk o. hyvlerier	7·84	192	0·74	0·95	0·91	0·97	231
Pappersmassefabriker ...	8·81	200	0·85	1·11	1·03	1·09	253
Pappersbruk o. pappfabriker	8·97	220	0·91	1·08	1·00	1·05	269
Kvarnar	11·19	242	1·31	1·28	1·31	1·34	291
Bryggerier o. läskedrycksfabriker.....	12·88	244	1·27	2·35	1·30	1·49	287
Textilfabriker	7·81	201	0·90	1·03	0·94	0·97	—
Skofabriker	8·94	189	1·11	1·24	1·19	1·20	240
Byggnadsverksamhet	12·54	234	1·28	2·12	1·58	1·59	—

¹ Uppgifterna gälla ungefär 50 % av arbetarantalet.

Under år 1927 torde de svenska järnbruksarbetarnas medelförtjänst per timme ha utgjort 1·00 kr. mot omkring 40 öre före kriget. Medeltimförtjänsten inklusive naturaförmåner var enligt av järnbruksförbundet lämnade uppgifter för samtliga järnverk åren 1923—1927 följande:

år 1923	92·7 öre
» 1924	95·0 »
» 1925	97·2 »
» 1926	98·3 »
» 1927	100·1 »

Beträffande medeltiminkomsterna vid ackordsarbete för viktigare yrkesgrenar under nämnda period hänvisas till efterföljande tabell.

Medelinkomsten å ackord per arbetstimme i öre (inkl. naturaförmåner och dyrtidstillägg).

	1913	1923	1924	1925	1926	1927					
Masugnar: hyttdräng, blåster	39·0	95·8	96·3	101·2	101·4	101·0					
» elektr.					110·6	113·2					
Martinverk: smältare	67·2	137·6	135·9	139·2	140·4	143·9					
skänkskötare	47·3	110·4	108·6	110·9	111·8	115·5					
Götvalsverk: valsare	51·2	106·0	105·2	111·2	109·5	110·1					
Stång- och mediumverk: förvalsare	48·5	103·8	99·1	103·3	105·1	103·4					
Tråd- och finverk: ovalvalsare	52·8	116·9	114·5	108·0	117·5	118·9					
trådvalsare							112·5	107·1	110·7	109·5	110·1
finvalsare											
Grovsplåtvalsverk: förste valsare	51·7	108·6	106·2	110·6	113·6	111·3					
Tunnplåtvalsverk: valsare	54·4	113·5	114·3	116·7	122·7	120·6					

Hur ställa sig nu arbetslönerna inom järnindustrien i de länder, från vilka den hårdaste konkurrensen utgår? De sakkunniga ha för att erhålla kännedom härom hänvänt sig till olika organisationer på området, vilka från utländska sammanslutningar såväl på arbetar- som arbetsgivarsidan införskaffat och tillhandahållit ett lönestatistiskt material, vars viktigaste detaljer skola framläggas i det följande. Det undandrager sig givetvis de sakkunnigas kompetens att avgöra, i vad mån de erhållna uppgifterna ge en exakt bild av läget; men det finnes enligt de sakkunnigas mening fog för antagandet, att uppgifterna i de flesta fall äro att betrakta som särdeles tillförlitliga.

Vad *Tyskland* beträffar, äro uppgifterna härifrån tämligen knapphändiga och dessutom icke så litet motsägande. Enligt en uppgift skulle den tariffmässiga timlönen inom metallindustrien hösten 1927 ha utgjort i genomsnitt 97·4 pfennige, alltså i svenskt mynt 86·7 öre; ackordförtjänsten omkring 20 % mera. Det bör emellertid observeras, att ackordsarbete förekommer

i långt mindre utsträckning än hos oss, vadan den genomsnittliga timlönen torde stå den verkliga medelförtjänsten närmare. Enligt en annan uppgift, som anförts i samband med den avkunnade skiljedomen för den tyska järn-industrien i december månad 1927, skulle timlönen för de järnbruksarbetare, som berördes av skiljedomen, ha uppgått till genomsnittligt 76 pfennige per timme. Tydligt är att de olika uppgifterna avse olika arbetarkategorier.

Beträffande *Frankrike* föreligger ett fylligare material, som tillhandahållits i januari månad innevarande år. Lönerna variera i olika delar av Frankrike; men dagsmedelinkomsterna, exklusive Parisdistriktet, ha angivits sålunda:

	<i>francs</i>	<i>kronor</i> efter en kurs av 14·65 per 100 francs
Hantlangare	12·70	1·86
Ugnsarbetare	16·80	2·46
Ugnsarbetare i masugnar	17·00—18·90	2·49—2·77
Verkmästare	16·50	2·42
Rengörare	15·25	2·23
Koks- och malmlastare	16·00	2·34
Skrotlastare	14·65	2·15
1:e valsare	25·65—25·85	3·76—3·79
2:e »	20·50—21·85	3·00—3·20
1:e tråddragare	19·50—20·00	2·86—2·93
2:e »	18·50	2·71
1:e eldare	21·80—24·25	3·19—3·55
2:e »	17·35—19·65	2·54—2·88
1:e gasarbetare	18·40	2·70
2:e »	16·80	2·46
Klippare	18·19—19·75	2·66—2·89

Till de nämnda lönerna torde böra läggas en dyrtidsförhöjning, som varierar mellan 2 och 3 francs om dagen. Vid vissa verk utgår även ett s. k. familjetillägg av 1 franc om dagen per barn.

De angivna lönerna äro såsom synes synnerligen låga. Anmärkas bör emellertid, att arbetstiden är 8 timmar per dag men för vissa arbetarkategorier 56 timmar per vecka och att veckoinkomsten för dessa följaktligen är 7 gånger dagslönen.

För *Belgien* äro de införskaffade löneuppgifterna mycket utförliga.

Medelinkomsten (den ovägda) per dag inom Charleroidistriktet har för september 1927 angivits beträffande vissa kategorier arbetare till 33·60 belgiska francs plus 2·5 % och för andra kategorier till 50·73 francs plus 2·5 %; omräknade till svenskt mynt bliva dessa belopp 3·57 kr. resp. 5·39 kr. Den ordinarie arbetstiden är här liksom i Frankrike 8 timmar per dag, men vid avdelningar med ständig drift 56 timmar per vecka.

I Liègedistriktet voro dagslönerna (den 1 januari 1928) något högre.

Beträffande löneutgifterna för de olika arbetarkategorierna hänvisas till bilaga 20 sid. 133.

I fråga om *Polen* ha de sakkunniga varit i tillfälle att taga del av löneuppgifter, som tillhandahållits såväl från arbetsgivare- som arbetarsidan. Enligt arbetsgivaresidans uppgifter utgjorde medelförtjänsten för samtliga polska järnbruksarbetare 8·69 zloty per skift (8 timmar), eller i svenskt mynt efter en kurs av 41·90 per 100 zloty 3·64 kr. per skift eller per timme räknat 45·5 öre.

Arbetarsidans uppgifter hänföra sig till olika distrikt och äro sammanställda härnedan. De avse löneinkomsten per dag.

	Masugnar		Stålverk		Valsverk		Stålgjuteri	
	1:e ugnsarbetare				1:e valsare		zloty	kr.
	zloty	kr.	zloty	kr.	zloty	kr.		
Radom-distriktet	4·66	1·95	9·20	3·85	8·83	3·70	8·83	3·70
Sosnowiec »	7·44	3·11	8·07	3·38	9·83	4·12	9·72	4·07
Oberschlesien	11·96	5·01	14·49	6·07	12·97	5·43	11·56	4·84

De två förstnämnda distriktens löner avvika såsom synes väsentligt från det tredje distriktets. Till en del förklaras detta av den längre arbetstiden i Oberschlesien, varom mera längre fram. Möjligen äro de högre arbetslönerna även att hänföra till en högre levnadsstandard i Oberschlesien från den tid denna landsända tillhörde Tyska riket.

*Levnads-
kostnader.*

De i det föregående anförda uppgifterna giva alla vid handen, att lönenivån för järnverksarbetarna i de länder det här gäller undantagslöst ligger under motsvarande lönenivå i Sverige. För Tysklands del är väl skillnaden icke alltför betydande; rent uppskattningsvis skulle man kunna säga, att de tyska lönerna utgöra 80 à 90 % av de svenska.

I fråga om Frankrike, Belgien och Polen föreligger däremot en högst avsevärd skillnad, i det att dessa länders löner med grovt taget 40 à 60 % understiga de svenska. Den omständigheten att de ifrågavarande ländernas arbetslöner blott utgöra omkring hälften av motsvarande svenska kan givetvis icke förklaras enbart därav, att de svenska järnverksarbetarnas levnadsstandard ligger på ett högre plan, vilket otvivelaktigt är fallet, utan förklaringen får fastmera sökas i den olikhet som råder i avseende å levnadskostnadsnivåerna i de här berörda länderna. I länder med deprecierad valuta har stegringen av levnadskostnaderna icke hållit jämna steg med penningvärdets fall utan blivit betydligt efter. Detta konstateras bäst genom en omräkning av indextalen för levnadskostnaderna, så att de uttryckas i guldvaluta. En dylik omräkning har företagits i den officiella tyska tidskriften *Wirtschaft und Statistik* i första oktoberhäftet 1927 och återges kompletterad härnedan för de viktigare järnproducerande länderna. Indextalet för förkrigstiden är satt till 100.

Sverige	171	januari	1928
England	169	december	1927
Förenta Staterna	173	juni	1927
Tyskland	151	december	1927
Frankrike (Paris)	107	»	1927
Belgien	120 ¹	»	1927
Polen	117	augusti	1927
Tjeckoslovakien	107	»	1927
Luxemburg	115	december	1927

Sammanställningen ger vid handen, att den procentuella levnadskostnadsstegringen i Sverige, England och Förenta Staterna i stort sett är ensartad och att denna stegring sedan förkrigstiden utgjort omkring 70 %. Tyskland, vars prisnivå befunnit sig i nära nog oavbruten uppgång efter övergången till guldvaluta, har att uppvisa en motsvarande stegring på något över 50 %. Att stegringsprocenten ännu ej nått upp till de förstnämnda ländernas, torde i väsentlig mån bero på den abnormt låga hyresnivån i Tyskland — en följd av lagstiftningsåtgärder. De övriga härovan angivna länderna ha däremot att uppvisa stegringstal som ligga på ett helt annat plan. Stegringen i levnadskostnaderna är anmärkningsvärt låg, i det den varierar mellan 7 och 20 %. Här skall emellertid icke göras några försök till att utreda orsakerna till nämnda förhållande utan endast själva faktum konstateras.

Detta är dock betydelsefullt nog. De ifrågavarande ländernas industrier befinna sig ur produktionskostnadssynpunkt i den belägenheten, att utgifterna för arbetslöner sannolikt icke äro avsevärt större än de voro tiden närmast före kriget, under förutsättning att någon överkompensation i lönehänseende icke förekommit, vilket att döma av de nyss återgivna lönesatserna knappast kan ha ägt rum i någon större omfattning.

I denna omständighet ligger måhända den innersta förklaringsgrunden till det egenartade konkurrensläget på järnmarknaden. Arbetskostnaderna spela såsom tidigare påvisats en stor roll inom järnindustrien; länder som producera med de lägsta arbetslönerna och därtill bedriva produktionen i stor skala samt i fråga om utskeppningsmöjligheter äga de bästa förutsättningarna äro de farligaste konkurrenterna på exportmarknaden. För närvarande sitta Frankrike, Belgien och Luxemburg i större eller mindre grad inne med samtliga dessa förutsättningar. Konsekvenserna härav äro för övriga järnproducerande länder påvisade i föregående kapitel och förbigås därför här.

Det återstår att undersöka, huruvida de förhållanden, som ytterst utgöra grundvalen för de låga lönerna, nämligen de låga levnadskostnaderna, kunna tänkas bli bestående. Därest så skulle vara fallet, synes det nödvändigt att antingen omjustera de svenska lönerna, så att de komma närmare de franska och belgiska, eller också att lägga ned handelsjärnindustrien, såvida icke

¹ Avser grosshandelspriserna.

skillnaden kan utjämnas genom högre tullskydd eller genom annat understöd, t. ex. statssubvention.

Emellertid finnes en viss presumtion för, att lönenivån i länder med låg valuta småningom skall stiga. Man kan svårligen tro, att lönernas grundval, levnadskostnaderna, skola förbliva på den nuvarande nivån, sedan valutaförhållandena en gång varaktigt stabiliserats, även om det tager lång tid, innan en anpassning efter den mera allmänna stegringsnivån kommit till stånd.¹ En sådan presumtion vinner för övrigt stöd i utvecklingen i Tyskland och Polen, efter det guldvalutor där införts. Sedan Tysklands penningväsen stabiliserats, inställde sig levnadskostnadsnivån i ett läge, som kunde betecknas med ett indextal på omkring 122 för att sedan kontinuerligt stiga till det nuvarande läget (indextal 151). En viss likhet företedde utvecklingen i Polen efter den nya myntenhetens införande för omkring 4 år sedan; index för levnadskostnadsnivån gick upp från 124 (juni 1924) till 152 (juli 1925). Därefter inträdde en stark depreciering av valutan, som bragte ned indextalet, omräknat efter guldvärde, till något över 100 (juni 1926), varifrån det nu håller på att arbeta sig upp. Även Belgien har efter valutastabiliseringen fått sin levnadskostnadsnivå något höjd. En annan utveckling har emellertid ägt rum i Tjeckoslovakien, vars levnadskostnadsnivå, trots valutans stabilisering för åtskilliga år sedan, tidvis något stigit och fallit, men efter fem år är i det närmaste oförändrad (levnadskostnadsindex var 1923 705 och i november 1927 735).

Utgår man från förutsättningen, att en successiv stegring av levnadskostnaderna inom här ifrågavarande kontinentala länder är sannolik, såvida de företagna valutastabiliseringarna få äga bestånd, och att denna stegring åtföljes av en motsvarande uppgång i arbetslöner, torde jämväl produktionskostnaderna för de länder det här gäller, komma att stiga. Detta är givetvis av stor betydelse för den svenska handelsjärnindustrien, på samma gång som det onekligen utgör ett verkligt motiv för åtgärder av mera tillfällig art från det allmännas sida till utjämnande i viss utsträckning av den nu rådande underlägsenheten i produktionskostnadshänseende.

Arbetstid.

De låga arbetslönerna, per timme räknat, i flertalet järnproducerande länder torde förutom de låga levnadskostnaderna jämväl i någon mån vara att tillskriva den längre arbetstid som där råder. Därigenom att arbetstiden överstiger 8 timmar per dag eller rättare 48 timmar per vecka, har nämligen till större eller mindre del den lönekompensation för minskad arbetstid

¹ Det bör till undvikande av missförstånd framhållas, att anpassningen icke kan tänkas så fortskrida, att levnadskostnaderna bli desamma överallt i världen. Liksom levnadskostnaderna i olika länder före världskriget starkt varierade, komma de tvevelsutan att göra det i framtiden, men det förefaller antagligt, att stegringen i de olika ländernas levnadskostnadsnivåer i förhållande till förkrigsläget efter ett allmänt införande av guldmyntfot blir mera enhetlig än nu är fallet, varmed dock icke är sagt att stegringen kan förväntas bli densamma i procent uttryckt.

uteblivit, vilken för den svenska järnindustriens del var så betydande vid åtta-timmarsdagens införande. Hade arbetstiden inom samtliga länders järnindustrier efter kriget reducerats med lika många timmar per dag eller vecka och samtidigt den lägre arbetstiden i lönehänseende kompenserats i lika mån överallt, skulle givetvis den svenska järnindustrien i fråga om arbetskostnaderna icke kommit i sämre läge till utlandet än förut, under den ytterligare förutsättningen likväl att arbetsupphoffringen per ton järn varit ensartad. Ingendera av dessa förutsättningar har emellertid avseende på den svenska järnindustrien. Det finnes fog för antagandet, att de svenska järnverken under tvåskiftssystemets tid, då arbetstiden för vissa arbetarkategorier uppgick ända till 84 timmar per vecka, tillämpade den högsta arbetstid, som över huvud taget förekom inom Europas järnindustri. Genom övergång till 48-timmarsveckan blev arbetstidsreduktionen våldsammare och lönekompensationen större i Sverige än i åtskilliga andra länder, framför allt de länder som ännu icke tillämpa 48-timmarsveckan. Men härtill kom vidare, att eftersom de svenska järnverken på grund av sin storleksordning och tekniska utrustning sysselsätta mera folk per ton tillverkat järn än de stora utländska järnverken, blev arbetskostnadsfördyringen per ton större för svenskt än för utländskt järn, alldeles oavsett den större lönekompensationen.

I princip tillämpas inom de med oss konkurrerande ländernas järnverk åtta-timmarsdagen, fast med åtskilliga och betydelsefulla undantag. Det land, som i arbetstidshänseende mest torde vara jämförbart med Sverige, är *England*. I varje fall synes arbetstiden inom den engelska järnindustrien icke överstiga den i vårt land tillämpade utan snarare ligga något under. I *Tyskland* däremot har arbetstiden inom järnindustrien ändrats flera gånger efter världskriget. I november månad 1918 infördes sålunda genom en förordning åtta-timmarsdagen för alla yrkesarbetare i riket. Denna förordning modifierades i december 1923 i så måtto, att arbetstiden fick förlängas med högst två timmar per dag, med undantag för hälsovådliga yrken. Inom järnindustrien ökades på grund härav arbetstiden; närmare uppgifter saknas emellertid om ökningens storlek. Man får icke desto mindre en viss uppfattning härom genom de undersökningar rörande arbetstidens längd, som företogs av tyska landsorganisationen under loppet av år 1924. Enligt de undersökningar, som gällde *metallindustrien*, hade 46·9 % av arbetareantalet inom nämnda industri en arbetstid av 48 timmar per vecka eller därunder och 53·1 % en arbetstid av över 48 timmar; för omkring 9 % var arbetstiden 54 timmar och däröver.

Arbetstiden har sedermera vid ett par tillfällen modifierats, sista gången i december 1927 genom statlig skiljedom; men åtta-timmarsdagen har ännu ej på långt när uppnåtts för alla kategorier järnarbetare.

Vad *Frankrike* beträffar, tillämpas inom järnindustrien alltsedan 1919 åtta-timmarsdagen, fastän med det viktiga undantaget, att i fråga om de metallurgiska avdelningarna, hyttor och ugnar, däri möjligen inräknat martinugnar (les usines de sidérurgie), jämväl söndagen räknas som ordinarie arbets-

dag. Arbetstiden blir på så sätt i genomsnitt 56 timmar i veckan; för att bereda arbetarna viss helgdagsledighet är arbetet så anordnat, att under två på varandra följande veckor är arbetstiden bestämd till 8 timmar per dag under 6 dagar (3-skift) samt till 12 timmar (2-skift) den sjunde dagen, varefter under den tredje veckan infaller en hel dags ledighet. På det sättet upprätthålles en medelarbetstid av 56 timmar i veckan, varjämte åt arbetarna beredes en fridag var tredje vecka.

Inom den *belgiska* järnindustrien är arbetstiden 48 timmar per vecka, med undantag för verk eller avdelningar med kontinuerlig drift (des usines effectuant des travaux dont l'exécution ne peut, en raison de leur nature, être interrompue), vilka hava en genomsnittlig arbetstid av 56 timmar per vecka, ungefärligen fördelad på samma sätt som inom den franska järnindustrien. Den längre arbetstiden synes gälla hyttor och bessemerverk, däremot icke martinugnar och valsverk.

Vad den *poliska* järnindustrien angår, är arbetstiden olika inom olika distrikt. I det egentliga Polen är arbetstiden sedan år 1919 åtta timmar per dag, men innefattar även söndagen, vilket arbete dock räknas och betalas som övertidsarbete. I Oberschlesien äro emellertid förhållandena annorlunda. Efter införandet av den längre arbetstiden i Tyskland från och med ingången av år 1924 infördes också i Oberschlesien en till 12 timmar förlängd arbetstid med särskilda bestämmelser för hyttindustrien. Efter en misslyckad strejk fastslogs 12- resp. 10-timmarstiden för samtliga järnverk i nämnda distrikt. Liksom i Tyskland har arbetstiden sedermera modifierats, sista gången i december 1927, då för åtskilliga arbetarkategorier åtta-timmarsdagen återställdes. Vid ingången av år 1928 utgjorde arbetstiden inom den oerschlesiska järnindustrien 8 timmar vid hyttorna och martinverken, sannolikt även bessemerverken, och 12 timmar i valsverken.

Av det anförda framgår sålunda, att flera järnproducerande länder på sociallagstiftningens område ha mindre stränga arbetstidsbestämmelser än Sverige. Att detta innebär en olägenhet för svensk järnindustri är uppenbart, även om det icke är möjligt att siffermässigt bestämma dess inverkan på produktionskostnaderna. Den underlägsenhet, som härigenom uppstår, synes emellertid för Sveriges del icke gå att undanröja, då det förefaller otänkbart att den svenska åtta-timmarsdagen skulle speciellt för järnindustriens del uppgivas. Omvänt kan det dock tänkas — och utvecklingen synes peka i den riktningen — att en utjämning av arbetstiderna småningom kommer till stånd, därigenom att kontinentens järnindustrier införa åtta-timmarsdagen utan undantagsbestämmelser.

Följder av
penningvär-
dets föränd-
ringar.

Från arbetstidsfrågan skall nu uppmärksamheten inriktas på en fråga på penningväsendets område, nämligen verkningarna av penningvärdets förändringar på järnindustriens kapitalkostnader. För järnindustrien måste med nödvändighet kapitalkostnaderna bliva betydande. Detta hänger samman därmed, att anläggningar och produktionsanordningar över huvud äro

mycket omfattande och dyrbara. För den svenska järnindustrien innebar penningvärdets fall åren 1914—1920 ned till en tredjedel av värdet före kriget givetvis stora fördelar. I själva verket betydde penningvärdeförsämringen, att järnhanteringen, liksom övrig industri, befriades från de före kriget påtagna fasta skulderna med ända till två tredjedelar. Denna vinst skulle varit behållen, därest en stabilisering på basis av 1920 års penningvärde ägt rum. Så skedde som bekant icke, utan penningvärdet har sedan 1920 höjts till mer än det dubbla. De tidigare på nämnda sätt inhöstade kapitalvinsterna gingo därigenom till största delen förlorade; men härtill kom som en verklig börda, att de under inflationstiden åsamkade nya skulderna (för utvidgningar, moderniseringar m. m.) måste förräntas och återbetalas i penningar av avsevärt mycket högre värde än vid lånetillfället.

För kontinentens järnindustri har utvecklingen till stor del varit en annan. Såväl Tysklands, Frankrikes, Belgiens m. fl. länders järnindustrier ha fått sina fasta skulder på grund av penningvärdeförsämringen starkt reducerade, Tyskland måhända nära nog helt utplånade, i den mån ej uppskrivning av förkrigstidens skulder ägt rum; och de hava hittills undgått den olägenhet, som yttrar sig i en stark höjning av penningvärdet. De ha vidare under den tid penningvärdeförsämringen fortskred kunnat genomföra utvidgningar och moderniseringar med förhållandevis små reala penningupppoffringar, därigenom att härför upptagna lån successive minskats i reellt värde.

Det är sålunda obestriddligt, att de nämnda ländernas järnhantering för närvarande har att dragas med väsentligt lägre kapitalkostnader än den svenska järnhanteringen. Önskvärt hade varit, att siffermässigt, om också blott ungefärligen, kunna fastställa den fördel utlandets industri härigenom tillskyndats; tyvärr är detta fullständigt ogörligt på grund av ämnets komplicerade natur och avsaknaden av statistiskt material. Det enda som kan sägas är, att de svenska handelsjärnverkens kapitalförräntningskostnader inklusive vederbörliga avskrivningar, vilka sammantagna snarare överstiga än understiga 30 kronor per ton för valsverksprodukter, ligga betydligt över de kontinentala järnverkens motsvarande kostnader.

De hittills skildrade förhållandena av natur att konstituera underlägsenhet för svensk handelsjärntillverkning gentemot utlandet äro i stort sett sådana, över vilka den svenska järnindustrien under givna förhållanden icke alls eller endast i mycket begränsad omfattning kan råda. Däremot torde andra omständigheter av dylik natur kunna påvisas, som mera ligga inom området för industriens bestämmanderätt. Hit höra framför allt frågor som beröra industriens tekniska utrustning samt dess kommersiella organisation.

Det har i den offentliga diskussionen ofta anmärkts, att den svenska järnhanteringen i tekniskt avseende ej är fullt modern, att dess produktion är

Teknisk utrustning, produktionens och försäljningens organisation.

mer än lovligt splittrad och att ett enhetligt uppträdande i försäljningshänseende saknas.

Det kan tyvärr icke förnekas, att de svenska järnverken i åtskilliga avseenden äro i behov av moderniseringar. Visserligen har järnindustrien under de i ekonomiskt hänseende goda tiderna under kriget vidtagit en hel del moderniseringar och jämväl efter kriget så långt dess ekonomiska bärkraft det tillåtit fortsatt samma arbete. Teknikens utveckling på järnhanteringsens område har emellertid fortskridit mycket hastigt efter kriget, särskilt i Tyskland och Förenta Staterna, och det lider därför intet tvivel att det ännu återstår mycket att modernisera. Härom synes ingen meningskiljaktighet råda, och det finnes för övrigt ingen anledning att tro, att den svenska järnindustrien, så snart den kan erhålla erforderligt kapital, skall underlåta att företaga de tekniska rationaliseringsåtgärder, som befinnas påkallade. Men det är givetvis mycket svårt att i järnindustriens nuvarande läge erhålla det kapital som härför kräves.

Beträffande den andra frågan, den splittrade produktionen, torde det finnas större utrymme för berättigad kritik. Av t. ex. den tyska järnindustrien, vars jättearbete till järnproduktionens koncentration och förenhetligande framgår av en som bilaga intagen redogörelse i frågan sid. 102 ff., har den svenska järnindustrien hittills föga lärt. Någon samverkan på produktionens område mellan våra 12 handelsjärnverk existerar veterligen icke. Varje verk har sitt valsningsprogram och utvalsar de dimensioner, som möjliggöras av förefintlig teknisk utrustning. När ordena på en dimension äro klara, omställas valsarna med mycken tidsupppoffring, och utvalsningen av en annan dimension tager vid. Den oupphörliga omställningen fördyrar givetvis valsningskostnaderna i hög grad. Det ligger i sakens natur, att därest en lämplig fördelning av ordena mellan de olika verken kunde åstadkommas, skulle en större specialisering av tillverkningen möjliggöras, varigenom valsningskostnaderna betydligt nedbringades. På kvalitetsjärntillverkningens område har en dylik specialisering i viss mindre utsträckning redan genomförts, nämligen av Uddeholms- och Fagerstakoncernerna, men även på detta område återstår ofantligt mycket att göra. Handelsjärnindustrien har emellertid ännu icke beträtt dessa vägar.

Den tredje punkten hänför sig till försäljningens organisation. Även här saknas ett enhetligt uppträdande utom i fråga om stålgjutgoods och valsade rör. Varje verk har sin egen försäljningsapparat, och konkurrensen verken emellan är med undantag för nyssnämnda järnprodukter fullständigt oreglerad. En gemensam försäljningsorganisation skulle kunna medföra en hel del besparingar, bl. a. därigenom att försäljningar under importpriserna, som nu emellanåt förekomma på grund av hård konkurrens verken emellan, skulle kunna undvikas; inflytande order kunde vidare så fördelas mellan verken, att fraktkostnaderna nedbragtes i möjligaste mån. Den största vinsten skulle emellertid inhöstas därigenom att kostnaderna för en enda försäljningsorganisation bleve lägre än för de nuvarande tolv sammantagna.

Det är såsom framgår av den i förevarande kapitel verkställda undersökningen en mångfald orsaker, som göra den svenska handelsjärnhanteringen underlägsen den utländska på produktionskostnadernas område. På nära nog alla punkter befinner sig kontinentens järnindustri, den farligaste konkurrenten, i ett bättre produktionskostnadsläge än vi. I vissa fall är den gynnsammare ställningen en följd av bättre naturliga produktionsförutsättningar och drift i stor skala, som medger utnyttjande av ändamålsenligare tekniska hjälpmedel, i andra fall är den att tillskriva förhållanden på sociallagstiftningens och penningväsendets område, åt vilka den svenska järnindustrien för sin del svårigen kan någonting göra.

Åtskilliga av dessa förhållanden äro av mera permanent natur, andra åter av mera tillfällig. De naturliga förutsättningarna komma efter allt att döma att bli bestående, såvida icke någon omvälvning i järnframställningsmetoderna skulle inträffa; de förhållanden åter, som utgöra grundvalen för de nuvarande arbetskostnaderna, kunna med tiden förväntas förskjuta sig i riktning mot större överensstämmelse med de svenska.

Från statens eller den svenska järnhanteringsens egen sida torde för närvarande icke mycket kunna åtgöras till undanröjande av den rådande underlägsenheten i produktionskostnadsavseende. I fråga om arbetslöner och arbetstid står praktiskt taget ingenting att vinna; olägenheterna av deflationen äro ett nödvändigt ont, som järnindustriens liksom all annan industris utövare måst bära. Däremot torde en del vara att vinna genom vissa rationaliseringsåtgärder, som taga sikte på en koncentration av produktionen med genomförd specialisering och standardisering av produkterna samt uppdelning av inflytande order på olika verk, så långt detta är möjligt. Vad som från statens sida skulle kunna göras, vore närmast att skapa förutsättningar för dessa åtgärders genomförande. Hithörande frågor skola emellertid avhandlas i nästa kapitel.

FJÄRDE KAPITLET.

Åtgärder till handelsjärnindustriens upphjälpande.

Det återstår att taga under övertvägande, huruvida genom åtgärder av ena eller andra slaget den nu bestående skillnaden i exportmarknadspriser och svenska produktionskostnader för handelsjärn kan så utjämnas, att den svenska handelsjärnhanteringen åter blir lönande. Till en del är denna skillnad redan utjämnad genom rådande tullskydd, vilket för valsjärn under 60 kg. per löpmetrar varierar mellan 15 och 25 kr. per ton och för varmvalsad plåt mellan 30 och 50 kr. per ton, vartill kommer att sjöfrakter och andra kostnader bidra med ett utjämningsbelopp av 10 à 15 kr. per ton. (Härvid förutsättes, att fraktkostnaderna för importjärnet från importhamnen till förbrukaren motsvaras av fraktkostnaderna för det svenska järnet från järnbruken till konsumenterna.) Men även tullskydd och fraktskydd sammantagna äro, såsom framgår av det i ett föregående kapitel framlagda materialet, icke på långt när tillräckliga att täcka den förefintliga skillnaden. Vad som återstår att utjämna torde grovt taget kunna uppskattas till 30 à 40 kr. per ton för valsjärn, mindre för plåt, särskilt tunnplåt, varvid dock är att märka, att hela den ifrågavarande skillnaden icke torde behöva utjämnas, eftersom ett något högre pris i allmänhet kan utfås för svenskt järn. Det erforderliga utjämningsbeloppet torde rent uppskattningsvis röra sig omkring 20 kr. per ton, vilket ungefärligen motsvarar den förlust per ton, som den svenska handelsjärnhanteringen i stort sett har att dragas med.

Enligt de sakkunnigas mening bör det givetvis i första hand ankomma på järnhanteringen själv att genom åtgärder i syfte att förbilliga produktionen, exempelvis genom en reorganisation, söka minska eller borteliminera den förlustmarginen, som förefinnes. De sakkunniga ha därvid ingalunda förbisett, att stora svårigheter möta, då det gäller vidtagande av dylika åtgärder. Varje omorganisation eller modernisering kräver kapital, och i järnhanteringsens nuvarande läge står sådant icke utan vidare att uppbbringa. Just den omständigheten, att produktionen under en följd av år varit och allt fortfarande är förlustbringande, stimulerar på intet vis vare sig enskilda kapitalägare eller bankinstitut till att försträcka erforderligt kapital, detta så mycket mindre som det knappast kan göras sannolikt, att industrien under nuvarande konjunktur skulle bli bärkraftig genom en aldrig så radikal omorganisation. De sakkunniga äro emellertid övertygade om, att en koncentration och modernisering av handelsjärnindustrien är en

viktig förutsättning för att industrien åter skall uppnå räntabilitet, men de ha därjämte kommit till den uppfattningen, att en erforderlig reorganisation icke låter sig genomföra med industriens egna resurser eller genom annan på enskild väg åstadkommen hjälp, såvida icke konjunkturläget blir avgjort gynnsammare eller staten på något sätt träder emellan.

Om konjunkturläget är ytterst vanskligt att göra några mera bestämda förutsägelser. Mycket tyder likväl på, att världsmarknadens nuvarande priser skola undergå en förändring uppåt, men när en förändring av mera varaktig natur kan komma att inträffa, undandrager sig närmare bedömande¹; ytterst torde de nuvarande förhållandena sammanhänka med kontinentens låga produktionskostnader, vilka man har anledning tro skola förskjuta sig uppåt, när de för närvarande onormala arbetslönerna i vissa länder uppnått bättre överensstämmelse med övriga länders arbetslöner.

En hjälp från statens sida under den tid de abnorma prisförhållandena på världsmarknaden råda skulle däremot, i den mån den lättade på det nuvarande trycket, kunna effektivt medverka till handelsjärnhanteringens självhjälp. Det torde därför böra tagas under allvarligt övervägande, huruvida och i vilken form en dylik hjälp skulle kunna lämnas. Järnindustriens egna representanter ha för egen del ansett, att den effektivaste hjälpen vore en förstärkning av tullskyddet. Härigenom skulle enligt deras förmenande en del av importen kunna utestängas och den egna produktionen ökas, varigenom produktionskostnaderna kunde nedbringas; det skulle därefter bli lättare för industrien att genomföra nödiga tekniska förbättringar, eftersom man kunde antaga, att kapitalägare åter komme att intressera sig för industrien.

Innan emellertid en tullåtgärd upptages till granskning, torde det vara nödvändigt att undersöka, huruvida icke andra åtgärder (från industriens egen och från statens sida) kunna leda till samma resultat samt på vad sätt statliga stödåtgärder överhuvud kunna tänkas komma att inverka på industrien.

Vad den senare frågan angår, kan man nog icke utan vidare avvisa den tanken, att en utjämning av nu rådande förlustmarginaler genom höjda tullar eller andra åtgärder skulle vara ägnad att konservera det nuvarande läget inom järnindustrien och därigenom hindra den reorganisation, varav handelsjärnhanteringen är i behov. Av detta skäl skulle statliga åtgärder av den omfattning att de *helt* eliminerade förlustmarginalerna knappast vara tillrådliga. Men även en statshjälp, som täckte en del av det merpris järnindustrien behöver för att åter bli lönande, kunde möjligen befaras bidra till den nuvarande ställningens bibehållande; det synes därför de

¹ Sedan mitten av januari 1928 ha exportmarknadspriserna visat en uppåtgående rörelse. För stångjärn har därvid prisstegringen varit störst, 10 à 15 sh. per ton, medan den för övriga valsverksprodukter varit mindre utpräglad. Huruvida den högre prisnivån kommer att bli mera varaktig är för närvarande (början av mars 1928) omöjligt att förutsäga.

sakkunniga riktigast, att en eventuell dylik hjälp gives allenast tillfällig natur och helst i förening med energiska åtgärder från järnindustriens egen sida till produktionskostnadernas nedbringande.

Vad därefter beträffar de åtgärder, som från industriens egen och från det allmännas sida skulle kunna vidtagas till järnhanteringsens stödjande, skola dessa var för sig nu upptagas till prövning.

Åtgärder från
järnhanterin-
gens egen
sida.

Industriens
förflyttning.

Det torde därvid vara lämpligt att först dröja vid frågan om handelsjärnindustriens lokalitetsförhållanden. De flesta handelsjärnverk ligga som bekant i mellersta Sverige på betydande avstånd från kusten. Råvaror och hjälpmaterialier, såsom stenkol, träkol, malm, tackjärn, skrot m. m., måste i regel transporteras långa sträckor, i de flesta fall järnvägsledes, innan de nå sin bestämmelseort, varjämte de färdiga produkterna i sin ordning draga stora transportkostnader. En förflyttning av järnverken antingen närmare råvarorna eller till de större avsättnings- och importcentra kan därför vid första påseendet förefalla tilltalande. I det förra fallet skulle förflyttningen kunna tänkas äga rum till det nordligaste Sverige, där järnmalm, träkol och billig elektrisk kraft förefinnas eller kunna åstadkommas i betydande kvantiteter, i det senare fallet till kusten, där tackjärn och importkol samt skrot stå att erhålla till förhållandevis billiga priser.

Intetdera av dessa alternativ synes emellertid vid närmare undersökning erbjuda verkliga fördelar. En förflyttning norrut skulle medföra i hög grad ökade arbetslöner, nödvändigöra solidare byggnader för såväl själva driften som arbetarna och dessutom draga med sig andra utgifter härrörande av de klimatiska förhållandena¹. Härtill komme ytterligare, att det bleve mycket svårt, att icke säga omöjligt, att erhålla dugliga arbetare, eftersom det får antagas, att järnarbetarna från Bergslagen under inga förhållanden vore hågade att flytta så långt norrut.

Ej heller synes en förflyttning till de större kuststäderna vara att obetingat förorda, ehuru en sådan för handelsjärnhanteringsens del synes ha mera fog för sig än en förflyttning norrut. Visserligen komme åtskilliga råmaterialier, såsom tackjärn, skrot, kolbränsle, att ställa sig billigare, men arbetskostnaderna och kostnaderna för elektrisk kraft skulle fördyras på grund av det högre löneläget och andra omständigheter, varjämte svårigheterna att förflytta de föga mobila järnarbetarna kvarstode. Det vore fara värt, att de besparingar som i vissa avseenden kunde göras, uppvägdes av ökade utgifter på andra punkter, och att de stora anläggningskapital, som komme att krävas, icke alls kunde förräntas. Frågan om anläggning av ett stort handelsjärnverk vid Göteborg var under kriget föremål för grundliga undersökningar. Av Järnkontoret i samband därmed verkställda utredningar gävo vid handen, att produktionsförutsättningarna för ett dylikt järnverk voro större i Bergslagen än vid kusten.

¹ Jfr utredningarna härom i Malmkommissionens betänkande.

Om sålunda intetdera av de nämnda projekten för närvarande är att förordas, alldeles bortsett från de ekonomiska svårigheterna för deras genomförande, så synas dock andra åtgärder till handelsjärnindustriens stärkande i konkurrenshänseende vara tillrädliga och väl även genomförbara. Härmed syftas då på en koncentration av nämnda hantering, som tar sikte icke blott på försäljningens anordnande utan även på själva produktionens organisation.

Sammanslutningstendenser inom järnindustrien ha icke saknats under de senaste årtiondena, men dessa ha icke genomförts i den omfattning, att de lämnat nämnvärda resultat. Sålunda var järnverksföreningen till en början avsedd att bliva en försäljningssammanslutning mellan järnverken, men dess verksamhet har sedermera blivit av huvudsakligen statistisk natur. I början av 1900-talet gjordes försök att sammansluta ett antal järnverk till ett enda företag, men detta försök kröntes icke med framgång. Sedermera ha vissa sammanslutningar kommit till stånd, såsom valsjärnsgruppen, stål-gjutgodsggruppen och rörgruppen m. fl., men dessa ha haft en mycket begränsad omfattning och äro utan större betydelse för järnhanteringen i det hela. Det senaste större sammanslutningsförsöket gjordes för några år sedan, då efter vidlyftiga utredningar tvenne på varandra följande förslag till sammanslutning av vissa järnverk framlades år 1926 för dåvarande chefen för handelsdepartementet, av vilka det senaste förslaget, berörande 7 järnverk företrädesvis kvalitetsjärnverk, bl. a. gick ut på statens medverkan i länehänseende till sammanslutningens åstadkommande. Förslaget föranledde emellertid icke någon Kungl. Maj:ts åtgärd. En mindre sammanslutning kom dock senare till stånd (den s. k. Fagerstakoncernen), vari ingick ett handelsjärnbruk, Horndals järnverk. De sakkunniga äro emellertid av den uppfattningen, att en koncentration av den svenska handelsjärntillverkningen betingas i alldeles särskild grad av utvecklingen i världen efter kriget på järnhanteringsens område; men de anse tillika, att det är järnhanteringsens egen sak att taga initiativ till en dylik åtgärd. Givetvis skulle genomförandet av en koncentration kunna underlättas, därest en större andel av den svenska marknaden kunde förbehållas industrien än nu är fallet, samtidigt som konsekvenserna i arbetslöshetshänseende av en reorganisation bleve mindre.

Å andra sidan vilja de sakkunniga understryka, vad de på ett föregående ställe uttalat, att en koncentration av handelsjärnhanteringen, även i de gynnsammast tänkbara former, icke är tillfyllest att lösa järnhanteringsens *nuvarande* produktionskostnadsproblem. Det synes därför som om särskilda åtgärder från statsmakternas sida vore oundgängliga såsom ett komplement till industriens egna ansträngningar, därest industrien åter skall kunna bli bärkraftig.

Nu förhåller det sig förvisso så, att statsmakterna icke äro i besittning av något medel, varigenom en icke bärkraftig industri kan göras lönande

utan att detta går ut över andra industrier eller grupper av medborgare. Vid varje stödaktion av pekuniär eller ekonomisk innebörd måste mansjälvfallet ställa uppoffringens storlek mot de fördelar den är avsedd att framskapa samt dessas betydelse för framtiden. Skulle det visa sig, vilket man har viss anledning att antaga, att järnindustriens nuvarande svårigheter kunna förväntas till stor del upphöra efter ett antal år, sedan ett naturligare produktionskostnadsläge för en del länders järnindustri inträtt, då synes det de sakkunniga, att, principiellt sett, fog förefinnes för beredande åt järnhanteringen av en tillfällig hjälp under övergångstiden.

Subvention. Emellertid kunna meningarna givetvis vara delade om, varuti denna hjälp skall bestå. Ett sätt vore, att staten genom direkt subvention, alltså med tillhjälp av skattemedel, hölle järnhanteringen under armarna vissa år. Alla medborgare finge härigenom bidra till att under tillfälliga men oförvållade svårigheter uppehålla en för landet ur sociala, industriella och krigsberedskapssynpunkter synnerligen viktig industri. Subventionen kunde, såsom fallet var inom den engelska kolindustrien för några år sedan, utgå antingen i form av en del av arbetslönerna, på vilket område just den största underlägsenheten är tillfinnandes, eller med ett visst belopp för varje ton tillverkat järn.

Vid ett närmare övervägande av en dylik understödsform inställa sig emellertid starka betänkligheter. Genom dess accepterande vore man inne på metoder, som i statsekonomiskt hänseende kunde komma att medföra de mest äventyrliga konsekvenser. Det kan för övrigt med fog antagas, att järnindustrien ogärna skulle se att den erhöle erforderligt stöd i denna form. De sakkunniga finna sig därför icke kunna anbefalla en dylik åtgärd.

Statslån. En annan form av statligt stöd åt järnindustrien vore ekonomisk medverkan till koncentration av handelsjärnhanteringen, t. ex. genom lån. De sakkunniga ha haft denna fråga under allvarligt övervägande, men de ha av flera orsaker icke funnit sig kunna förorda något förslag av dylik innebörd. Dels synas järnhanteringsens män för närvarande icke hysa någon åstundan om statligt stöd i detta avseende, och dels skulle erforderliga utredningar och värderingar samt underhandlingar med sinsemellan stridiga intressen, såväl bankintressen som andra, taga så lång tid, att frågan om en statlig hjälpaktion i varje fall icke skulle kunna bringas inför 1928 års riksdag. De förslag, som underställdes dåvarande chefen för handelsdepartementet år 1926, i vad de avsågo statens medverkan till järnhanteringsens stödjande, voro vidare av den art, att de sakkunniga icke ha ansett sig böra skjuta en liknande fråga i förgrunden.

Ökat företräde för svenskt järn vid statsupphandling. De sakkunniga ha vidare tagit under övervägande, huruvida icke järnindustriens ställning skulle kunna stärkas, genom att ökat företräde vid statsupphandling gäves för svenskt järn och svenska varor, däri svenskt

järn inginge. Sedan år 1921 förefinnas emellertid dylika bestämmelser av mera generell innebörd, och det förefaller som om en utvidgning eller skärpning av desamma enbart för järnindustriens del icke skulle vara tillrådig under nuvarande förhållanden. De sakkunniga finna sig därför icke kunna föreslå ytterligare åtgärder i detta hänseende, men de vilja i detta sammanhang vitsorda den stora betydelsen för järnindustrien av de nuvarande bestämmelserna samt tillstyrka att de, när tidpunkten för deras giltighet upphör, måtte förlänas fortsatt giltighet.

Med hänsyn till järnvägsfrakternas betydande andel i järnhanteringens produktionskostnader ha de sakkunniga ansett sig böra undersöka, huruvida icke en viss lättnad skulle kunna beredas järnhanteringen genom fraktlindringar. De ha emellertid funnit, att fraktnedsättningar redan i stor utsträckning beviljas för flertalet vid järnframställning erforderliga råvaror och hjälpmaterialier och jämväl för färdigvalsat järn vid transport inom vissa rayoner. Vid transport på statsbanorna och i viss utsträckning även på de enskilda banorna beviljas sålunda fraktnedsättningar i en del fall generellt, i andra fall under vissa förutsättningar, för järnmalm, träkol, järnskrot, kalksten m. m., och dessa nedsättningar äro av den storleksordning, att fraktnivåns höjd för hithörande varutransporter snarare torde ligga något under än över den allmänna prisnivån. Från statsjärnvägarnas och väl även från de enskilda banförvaltningarnas sida torde under sådana förhållanden ha åtgjorts vad som över huvud taget kan göras från synpunkten av en sund transportekonomi; ytterligare krav på nedsättningar torde på grund härav och med hänsyn till en ekonomisk järnvägsdrift enligt de sakkunnigas åsikt icke med fog kunna framställas.

Trots fraktnivåns nedpressning till ett indextal, som torde ligga mellan 140 och 150, är detta indextal likväl betydligt högre än prisindextalet för järnhanteringens produkter. Detta senare torde i medeltal utgöra omkring 115, och följaktligen ha frakterna sedan kriget stigit avsevärt mera än järnpriserna. Med hänsyn till fraktkostnadernas betydelse för järnhanteringen hade det givetvis varit önskvärt att kunna nedbringa frakterna till en nivå, som mera motsvarade prisnivån för järnbruksprodukterna; då emellertid järnvägarnas driftsekonomi icke medger detta, skulle enligt de sakkunnigas mening en ytterligare fraktlindring icke kunna åstadkommas på annat sätt än genom anvisande av medel på riksstaten i dylikt syfte, i likhet med vad som äger rum beträffande kalktransporterna för jordbruksändamål. De sakkunniga känna sig emellertid tveksamma om utförbarheten av ett dylikt förslag, men de ha icke velat underlåta att till beaktande föra fram varje uppslag, som kan vara ägnat att bereda lättnad för järnhanteringen. I varje fall torde den nu berörda frågan kräva ytterligare utredning, bl. a. ur frakttknisk synpunkt, innan ett ställningstagande till densamma kan äga rum.

Fraktlindringar.

*Förenklade
tullrestitu-
tionsbestäm-
melser.*

De sakkunniga ha vidare övervägt en fråga, som efter allt att döma skulle kunna befordra avsättningen av svenskt järn, nämligen en sådan förenkling av tullrestitutionsbestämmelserna för valsjärn och plåt, att kravet på identitet i fråga om importerat råmaterial och exporterad färdigvara mildrades. Det förhåller sig nämligen så, att den exporterande järnförädlingsindustrien, bortsett från skeppsvarven, endast i begränsad utsträckning är i tillfälle att begagna sig av medgiven tullrestitutionsrätt, därför att det i många fall vid fabrikattillverkningen icke är möjligt att hålla svenskt och utländskt järn åtskilt. Om åtnjutande av rätt till tullrestitution är ett oeftergivligt villkor för exportens upprätthållande, måste tillverkare ofta inrikta sig på att använda utländskt järn även där eljest svenskt järn skulle kunna användas. Om från statens sida identitetskravet mildrades, så att en tillverkare under vissa förutsättningar erhöle rätt till tullrestitution för de i en exportvara ingående halvfabrikaten till en kvantitet, som motsvarade av honom importerat järn (av vilket ju i de flesta fall en del användes till fabrikat för den inhemska marknaden), även om kontroll icke kunde upprätthållas över det i exportvaran ingående järnets ursprung, skulle detta innebära en lättnad för järnförädlingsindustrien men skulle även för järnhanteringen medföra gagn. Frågan om lättnader i tullrestitutionsrätten är emellertid föremål för utredning av särskilda sakkunniga inom finansdepartementet, och i syfte att få de spörsmål, varom ovan talats, beaktade och närmare undersökta vid nämnda sakkunnigutredning ha de järnbrukssakkunniga i denna fråga samrått med vederbörande. Det är att förvänta, att dessa i sitt blivande betänkande komma att upptaga jämväl den nu framförda frågan i den omfattning, som förhandenvarande omständigheter kunna giva anledning till.

Tullåtgärder. Samtliga nu berörda åtgärder äro av den art, att de antingen icke äro tillräddliga under nu rådande omständigheter eller också icke kunna omedelbart genomföras. Av dessa skäl synes man ej kunna komma ifrån att taga ställning till frågan om förstärkt tullskydd för järnhanteringen. De av järnkontoret gjorda framställningarna i dylikt syfte torde följaktligen böra göras till föremål för allvarligt övervägande.

De till de sakkunniga överlämnade framställningarna, i vad de avse förhöjning i gällande tullar, äro till antalet fyra och datera sig från åren 1925 och 1927; de ha på grund av sin i vissa avseenden utförliga motivering intagits bland bilagornas sid.

De första två framställningarna, som båda äro dagtecknade den 18 mars 1925, utmynna, den ena i en höjning av tullsatserna för gjutna rör och rördelar enligt tulltaxerubrikerna 711, 712 och 713, den andra i en höjning av viktgränsen för tullfritt varmvalsat järn enligt tulltaxerubrikerna 725 och 726 från nuvarande 60 kg. till 70 kg. Beträffande tullkravens precisering och motiveringen härför tillåta sig de sakkunniga att hänvisa till bilagorna (sid. 79 ff).

Den tredje framställningen är dagtecknad den 20 mars 1925 och är långt mera vittgående än de båda föregående. I densamma hemställes om en allmän tullförhöjning för järn och stål med 60 %. Framställningen motiveras med dels det sänkta penningvärdet, varigenom effektiviteten av redan bestående tullsatser avsevärt minskats, dels den svenska järnhanteringsens relativt till utlandets järnindustri höga tillverkningskostnader.

I den fjärde framställningen slutligen, som är dagtecknad den 7 april 1927, hemställer Järnkontoret om skyddsåtgärder för den svenska järnhanteringen i form av höjda tullar för vissa järnprodukter. I den utförliga motiveringen, som blott i några huvudpunkter härnedan återgives, erinras bl. a. om, hurusom efterfrågan på järn till följd av kristiden på många håll betydligt nedgått. I utlandet vore denna nedgång starkt markerad, och järnverken såväl i Tyskland som i andra massproducerande länder arbetade med kvantiteter, som låge långt under de respektive verkens kapacitet. Detta gäve anledning till dumping på exportmarknaden. En minskad produktion måste nämligen alltid medföra högre tillverkningskostnader på grund av förefintliga anläggningars sämre utnyttjande. Det låge därför nära till hands att trots minskad efterfrågan hålla tillverkningskvantiteten så hög som möjligt och försälja den kvantitet, som icke kunde placeras inom det egna landet, till lägre priser på därför lämpliga marknader. Så skedde även från olika länder, och särskilt Sverige hade blivit en dumpingplats för utländska järntillverkare. Härvid syntes vissa valutasvaga länder ha gått i spetsen för prissänkningarna.

I vårt land hade förhållandena direkt gynnat en dylik dumping, enär våra järntullar numera icke på långt när erbjöde samma relativa skydd som då de infördes eller ens före kriget. Då den sedan år 1913 inträffade sänkningen i penningvärdet enligt Järnkontorets mening belöpte sig till i genomsnitt 70 %, utan att tullsatserna justerats i överensstämmelse därmed, vore det tydligt, att importen av järn därigenom skulle underlättas.

Efter att ha påvisat de verkningar, som ett med 70 % förstärkt tullskydd enligt genom järnkontoret verkställda undersökningar skulle få för byggnads- och maskinindustriens del, uttalar Järnkontoret, att det icke kunde finna, att de olägenheter, som för andra industrier skulle uppstå genom ett ökat tullskydd för viktigare järnprodukter, kunde tillmätas någon betydelse i jämförelse med de risker, som ett nedläggande av den svenska handelsjärnhanteringen innebure.

Järnkontorets framställning utmynnar i en hemställan, att Kungl. Maj:t måtte, i ändamål att bereda den svenska järnhanteringen skydd mot försäljning till underpriser från utlandet, till 1927 års riksdag avlåta proposition om höjning av följande tullsatser på sätt som framgår av efterföljande uppställning:

Nr i tull-taxan	V a r u s l a g	Nuvarande tull	Av järnkontoret begärd ttull
722	Göten, smältstycken m. m. 100 kg.	2— kr.	3·50 kkr.
	Balk-, hörn- och annat varmvalsat järn, ej särskilt nämnt:		
726	vägande mindre än 60 men ej mindre än 20 kg. per löpande meter 100 kg.	1·50 kr.	3·50 kkr.
727	av mindre vikt per löpande meter, s. k. valstråd härunder inbegripen..... 100 kg.	2·50 kr.	4·50 kkr.
	Plåtar, klippta eller oklippta:		
	utan slipning eller polering etc.:		
734	av 3 mm. tjocklek eller däröver 100 kg.	3— kr.	5— kkr.
735	av mindre än 3 mm. men icke under 0·6 mm. tjocklek 100 kg.	4·50 kr.	7·50 kkr.
736	av mindre än 0·6 mm. men icke mindre än 0·3 mm. tjocklek; ävensom plåtar alla slag, med olika hårdhetsgrader i tvärsektion (compoundstålplåtar) 100 kg.	5— kr.	9— kkr.
	Rör, valsade eller varmdragna, etc.:		
755	icke bearbetade; även lednings- och lyktstolpar av rör..... 100 kg.	4— kr.	6·50 kkr.
756	bearbetade, såsom böjda, formade till spiraler, försedda med flänsar, rör med ökad godstjocklek på ändarna samt rör med ändarna hopvållda 100 kg.	5— kr.	8— kkr.
	Rör, kalldragna, av rund eller annan än rund form å tvärsektionen, även bearbetade:		
757	av 2 mm. eller däröver i godstjocklek ... 100 kg.	6— kr.	9·60 kkr.
758	av mindre godstjocklek 100 kg.	8— kr.	12·80 kkr.
797	Fackverk och andra dylika järnkonstruktioner, såsom broar (även av plåt), takstolar och stolpar; ävensom nitade master..... 100 kg.	4·50 kr.	6·50 kkr.
	Smidbart gjutgods och andra varor av smidbart järn (valsade, smidda, pressade, klippta eller hejade), ej särskilt nämnda:		
	icke bearbetade:		
885	vägande per stycke netto 1 000 kg. eller däröver..... 1 kg.	4 öre	6·4 ö öre
886	vägande per stycke netto mindre än 1 000 kg. men icke mindre än 100 kg. 1 kg.	5 öre	8 ö öre
887	vägande per stycke netto mindre än 100 kg. men icke mindre än 25 kg. 1 kg.	6 öre	9·6 ö öre
888	vägande per stycke netto mindre än 25 kg. men icke mindre än 3 kg. 1 kg.	8 öre	12·8 ö öre
889	vägande per stycke netto mindre än 3 kg. men icke mindre än 0·5 kg. 1 kg.	10 öre	16 ö öre
890	vägande per stycke netto mindre än 0·5 kg. 1 kg.	12 öre	19·2 ö öre
	bearbetade:		
891	vägande per stycke netto 1 000 kg. eller däröver..... 1 kg.	5 öre	8 ö öre
892	vägande per stycke netto mindre än 1 000 kg. men icke mindre än 100 kg. 1 kg.	6 öre	9·6 ö öre
893	vägande per stycke netto mindre än 100 kg. men icke mindre än 25 kg. 1 kg.	10 öre	16 ö öre
894	vägande per stycke netto mindre än 25 kg. men icke mindre än 3 kg. 1 kg.	12 öre	19·2 ö öre
895	vägande per stycke netto mindre än 3 kg. men icke mindre än 0·5 kg. 1 kg.	15 öre	24 ö öre
896	vägande per stycke netto mindre än 0·5 kg. 1 kg.	20 öre	32 ö öre

Vid behandlingen av de ifrågavarande framställningarna ha de sakkunniga utgått ifrån, att framställningen av år 1927 varit avsedd att ersätta framställningen av den 20 mars 1925, enär tullkravet i den förstnämnda väsentligt skärpts. De framställningar, som sålunda skulle bli föremål för realprövning, gälla förhöjning i nu utgående tullar för huvudsakligen *varmvalsat järn och plåt, gjutna, varmdragna och kalldragna rör samt stål-gjutgods*. Innan de emellertid upptagas till granskning, torde några allmänna anmärkningar vara på sin plats.

Enligt de sakkunnigas förmenande bör varje förslag till förstärkt tullskydd upptagas med stor kritik och först sedan det uttrönts, att inga andra framkomliga vägar stå till buds för undanröjande av de olägenheter, mot vilka en förhöjd tull är avsedd att vara botemedel. Varje tullförhöjning måste verka prisstegrande, om med densamma avsedd prisutjämning skall ernås, låt vara att prisstegringen ofta nog ej är identisk med tullförhöjningens storlek. För järnindustrien synes i nuvarande produktionskostnads-läge behövas ett högre pris av åtminstone 20 kr. per ton för de olika valsverksprodukterna, under förutsättning av en till storleken oförändrad järnproduktion. Därest järntullarna höjdes med nämnda belopp och tullökningen komme att verka därhän, att en del av det utländska järnet utestängdes, vilken del täcktes genom ökad inhemsk produktion, skulle prisstegringen otvivelaktigt kunna hållas *under* 20 kr. per ton, eftersom man kunde räkna med något sänkta produktionskostnader. Under alla förhållanden torde prisstegringen icke komma att uppgå till tullförhöjningens hela belopp, då med nuvarande läge på järnmarknaden de utländska leverantörerna, åtminstone till en början, finge antagas komma att sänka sina priser för bevarande i möjligaste mån av sin andel av den svenska marknaden.

Men en på grund av tullförhöjning åstadkommen prisstegring för järn måste komma att återverka på någon, i detta fall närmast på de järnkonsumerande industrierna samt övriga direkta förbrukare. Frågan blir då, om dessa äro villiga eller utan olägenhet kunna bära det högre pris, som en tullförhöjning av nyss berörda storlek kan tänkas medföra. Även de äro delvis utsatta för hård utländsk konkurrens, och varje höjning av ett materialpris, som icke samtidigt drabbar deras utländska konkurrenter, nedsätter givetvis deras konkurrensförmåga, såvida de icke själva genom ett högre tullskydd för egna produkter kunna få sina ökade kostnader kompenserade. Men även detta antaget, så står i allt fall den *exporterande järnförädlingsindustrien* utan dylik möjlighet, i den mån den icke kan skydda sig tullrestitutionsvägen.

Nu torde emellertid en allmännare tullhöjning för verkstads- och järnmanufakturindustriens produkter i närvarande situation icke vara genomförbar och väl knappast heller önskvärd på grund av dess konsekvenser för olika konsumtionsgrupper, icke minst lantbruket. Under sådana förhållanden skulle en tullhöjning för järn, i den av Järnkontoret föreslagna om

fattningen, ofelbart leda till, att de nuvarande svårigheterna för järnindustrien allenast överflyttades på järnförädlingsindustrien; men då denna senare industri är järnindustriens största avnämare, så följer därav, att dess försvagande är ägnat att försvaga även järnindustrien. För den exporterande järnförädlingsindustrien slutligen, som jämväl förbrukar svenskt järn i stor utsträckning, skulle en avsevärdare tullförhöjning blott medföra, att den i ännu större utsträckning än nu är fallet använde utländskt järn med utnyttjande av tullrestitutionsrätten. En tullpolitik, som icke tar vederbörlig hänsyn till vad de järnkonsumerande industrierna förmå bära, synes därför kunna leda till, icke blott att sistnämnda industrier bli därpå lidande, utan även att den hjälp järnindustrien genom en tullförhöjning är avsedd att få blir illusorisk eller rent av förbytes i skada.

På grund av företagna undersökningar och egna överväganden ha de sakkunniga funnit sig icke kunna tillstyrka bifall till en tullförhöjning av den storleksordning, som Järnkontoret ifrågasatt. Då emellertid handelsjärnindustrien otvivelaktigt är i behov av hjälp och därtill snar sådan, och då vidare den hjälp, som tullvägen kan lämnas, är ägnad att verka snabbast och tillika effektivast, ha de sakkunniga funnit sig böra undersöka, huruvida man icke genom mera modifierade och på kort sikt vidtagna tullåtgärder *utan de vittgående verkningar i avseende å de järnförädlade industrierna*, varom ovan är talat, skulle kunna bringa järnindustrien sådant stöd i dess nuvarande och som man får hoppas tillfälliga nödläge, att industrien därigenom och genom egna ansträngningar åter skulle kunna bli bärkraftig. Detta innebure påtagligen, att man avstode från att tullvägen söka helt utjämna den bestående skillnaden mellan utländska försäljningspriser och de svenska produktionskostnaderna, samtidigt som man framtvingade, att järnindustrien själv genom koncentrationsåtgärder finge söka komma tillrätta med återstoden.

De sakkunniga ha därför inriktat sitt arbete på att söka utröna, på vilka punkter ett högre tullskydd mest är av nöden, samtidigt som de sökt åstadkomma sådana jämkningar i tullarna, att dessa av järnkonsumenterna kunna godkännas. I dylikt syfte ha de underkastat Järnkontorets framställningar en ingående granskning och därvid funnit, att — från de angivna utgångspunkterna — de framställda kraven kunna väsentligt beskäras. Till en början ha de sakkunniga ansett sig böra utmönstra kraven på tullförhöjning för gjutna, varmvalsade samt kalldragna rör (tullrubrikerna 711—13, 755—58) samt stålgiutgoods (tullrubrikerna 885—96). De ha beträffande gjutna rör visserligen konstaterat, att importen härav är rätt betydande, och att den svenska tillverkningen icke för närvarande är lönande, men då denna tillverkning huvudsakligen är en efterkrigsföreteelse och därtill är grundad på till stor del importerat kokstackjärn, ha de i förevarande situation icke kunnat förorda förstärkt tullskydd för en så relativt ny industri. Vad åter angår varmvalsade och kalldragna rör, är importen särskilt av de varmvalsade rören mycket avsevärd, men, enligt vad de sakkunniga förvissat sig

om, utgöres den till största delen av s. k. vällda rör, varav någon svensk tillverkning veterligen icke finnes. De importerade rören äro vidare s. k. koksrör, d. v. s. framställda av järn med kokstackjärn som utgångsmaterial samt till kvaliteten vida underlägsna de svenska varmvalsade järnrören. För de senare erhålles också i regel ett pris, som ligger betydligt över de utländska rörens. Då det i stort sett sålunda icke är fråga om samma vara, torde en förhöjd tull näppeligen kunna få någon avsevärdare verkan för den svenska rörproduktionen. Någon inhemska tillverkning av vällda rör torde även i händelse av förstärkt tullskydd knappast vara att motse. De sakkunniga finna sig därför icke kunna tillstyrka de ifrågasatta skyddsåtgärderna, i vad de avse varmvalsade rör, men därav följer också, att de icke kunna biträda förslaget om en tullförhöjning för kallvalsade rör, då något egentligt behov av ökat tullskydd för ifrågavarande kvalitetsprodukt knappast torde förefinnas, utan framställningen härom huvudsakligen synes föranledd av önskan att bringa tullarna å de kallvalsade rören i ett lämpligt förhållande till de föreslagna tullförhöjningarna för varmvalsade rör. Beträffande slutligen stålgjutgodset, ha de sakkunniga konstaterat, att det nuvarande prisläget för dylika järnvaror av svensk tillverkning är sådant, att någon tullförhöjning icke synes av behovet påkallad.

Efter utmönstring av de nu nämnda tullkraven skulle det återstå att taga ställning huvudsakligen till frågan om tullskyddets förstärkning för varmvalsat järn och plåt; beträffande göten etc. (rubriken 722) äro den föreslagna tullförhöjningen att betrakta såsom konsekvens av en tullförhöjning för valsjärn. Valsjärnet och plåten äro emellertid huvudtillverkningarna för den svenska handelsjärnhanteringen, samtidigt som nämnda varuslag äro föremål för den största importen. Av varmvalsat järn och plåt av handelskvalitet torde förbrukningen uppgå till omkring 320 000 ton per år, varav den svenska tillverkningens andel utgör ungefär 160 000 ton; ett förstärkt tullskydd för dessa produkter skulle följaktligen vara av allra största betydelse för handelsjärnhanteringen.

För valsjärn har Järnkontoret föreslagit en genomgående tullförhöjning av 20 kr. per ton och för plåt en tullförhöjning, varierande mellan 20 och 40 kr. per ton. Verkställda undersökningar ha givit vid handen, att de föreslagna tullförhöjningarna äro alltför avsevärda, för att de av de järnförädlade industrierna, som äro de huvudsakliga konsumenterna, skola kunna bäras utan motsvarande tullkompensation för egna produkter. På grund härav ha de sakkunniga sökt åstadkomma sådana jämkningar i de föreslagna tullarna, att dessa efter jämkningen fortfarande äro ägnade att bereda järnindustrien en efter omständigheterna god hjälp men icke förorsaka järnkonsumenterna några olägenheter av större betydelse. I dylikt syfte ha de sakkunniga funnit sig icke böra föreslå en större tullökning än 10 kr. per ton för valsjärn, vägande minst 5 kg. men icke över 60 kg. per löpmeter, samt 20 kr. per ton för järn, vägande under 5 kg. per löpmeter. För profilvalsat järn har den tullfria gränsen höjts från 60 till 70 kg. per löpmeter, under det att för annat

varmvalsat järn över 60 kg., som nu är tullfritt, en tull skulle utgå av 2.50 kr. per 100 kg. För plåt har föreslagits en genomgående tullförhöjning av endast 10 kr. per ton, alldenstund tillverkningen av plåt, i synnerhet tunnplåt, icke förefaller att vara så förlustbringande som valsjärntillverkningen. För järnvägs- och spårvägsskenor, som för närvarande äro tullfria, har föreslagits en tull av 2.50 kr. per 100 kg., då dessa järnprodukter sedan årtionden kunnat tillverkas i Sverige men på grund av den rådande tullfriheten och den europeiska rälskartellens prispolitik långa tider måst ligga nere samt någon anledning till undantagsställning i tullavseende icke föreligger.

De tullförändringar, som de sakkunniga föreslå för handelsjärnhanteringens produkter, framgå närmare av efterföljande tabell, i vilken upptagits jämväl nu utgående tullar till jämförelse.

Nr i tull-taxan	R u b r i k	Kvantitetsgrund	Nuvarande tull	Föreslagen tull
722	Göten, smältstycken, råstänger och råskenor, alla slag, samt ämnen, ovällda eller vällda, över 70 mm. i fyrkant med runda hörn, av götmetall eller annat järn; ävensom plåtämnen	100 kg.	2.— kr.	2.50 kr.
723	Järnvägs- och spårvägsskenor	100 kg.	fria	2.50 kr.
	Balk-, vinkel- och annat varmvalsat profiljärn, vägande per löpmeter:			
	70 kg. eller däröver	—	fria	fria
	mindre än 70 kg. men ej mindre än 20 kg.	100 kg.	¹ 1.50 kr.	2.50 kr.
	mindre än 20 kg. men ej mindre än 5 kg.	100 kg.	2.50 kr.	3.50 kr.
	mindre än 5 kg.	100 kg.	2.50 kr.	4.50 kr.
725—727	Varmvalsat järn, ej särskilt nämnt, vägande per löpmeter:			
	70 kg. eller däröver	100 kg.	fria	2.50 kr.
	mindre än 70 kg. men ej mindre än 20 kg.	100 kg.	¹ 1.50 kr.	2.50 kr.
	mindre än 20 kg. men ej mindre än 5 kg.	100 kg.	2.50 kr.	3.50 kr.
	mindre än 5 kg.	100 kg.	2.50 kr.	4.50 kr.
	Plåtar, klippta eller oklippta:			
	utan slipning eller polering och utan överdrag av annan metall eller annan ytbetäckning, andra än kallvalsade, även om de äro korrugerade eller hava å ena sidan invalsade mönster:			
734	av 3 mm. tjocklek eller däröver	100 kg.	3.— kr.	4.— kr.
735	av mindre än 3 mm. men icke mindre än 0.6 mm. tjocklek	100 kg.	4.50 kr.	5.50 kr.
736	av mindre än 0.6 mm. men icke mindre än 0.3 mm. tjocklek; ävensom plåtar, alla slag, med olika hårdhetsgrader i tvärsektion (compoundstålplåtar)	100 kg.	5.— kr.	6.— kr.

Rörande här upptagna tullrubriker och för dem föreslagna förhöjningar av tullsatserna må ytterligare anmärkas följande.

Av varor hörande under rubr. 722 förekommer för närvarande ingen nämnvärd import. Så kunde dock komma att bli fallet, därest tullsatsen

¹ Dimensioner mellan 60—70 kg. fria.

för mycket understege tullen å valsjärn. Tullförhöjningen för denna rubrik har sålunda föreslagits för att förhindra, att valsjärn genom att givas en sådan form, att det skulle kunna förtullas som ämnen, bleve lägre tullbeskattat än förslaget avser.

Beträffande den föreslagna uppdelningen av valsprodukter på profiljärn och annat varmvalsat järn hänvisas till den av 1925 års tulltaxerevision i dess betänkande å sid. 372—375 lämnade redogörelsen. Av skäl som där anföras bör tullfriheten för den grövsta dimensionen ej avse annat än profiljärn. Anledningen till tullfriheten för dylikt grovt profilvalsat järn är, att sådant ej med fördel kunnat framställas inom landet. Då emellertid på senare tid en förskjutning skett härutinnan, i det att vissa järnverk inrättat sig för valsning även av grövre profiler, har det synts berättigat att, överensstämmelse med därom framställda önskemål, höja den undre viktgränsen för det tullfria materialet från 60 till 70 kg. per löpande meter.

Förslaget att beträffande det varmvalsade järnet införa en ny viktklass — järn vägande per löpmetern mindre än 5 kg. —, för vilken ifrågasatts en tullförhöjning av 2 kr. per 100 kg., har mindre sin grund i någon väsentlig olikhet i tillverkningskostnader och prisläge för sådant järn i jämförelse med järn av något grövre dimension än i det förhållandet, att ifråga om förstnämnda järnsort den utländska konkurrensen varit särskilt pressande, vilket visar sig däri, att importen sedan tiden före kriget starkt stegrats. Detta torde bl. a. bero på, att det här i högre grad än vad fallet är med grövre vals- och profiljärn gäller en massprodukt, där stordriftens fördelar först komma till sin rätt genom en mera kontinuerlig produktion, vars upprätthållande emellertid förutsätter en oavbruten tillförsel av beställningar, som i allmänhet blott kunna erhållas på bekostnad av exportmarknadspriset. Då frågan här varit att enklast men effektivast genom en tillfällig åtgärd vinna en mera avsevärt ökad marknad för svensk produktion, ha de sakkunniga icke dragit sig för att föreslå en större tullförhöjning för valsjärn av klenare dimension, trots att därigenom konsekvenserna för förädlingsindustrien i viss mån skärpas.

Att erhålla tillförlitliga uppgifter om huru förbrukningen av de järnprodukter, för vilka de sakkunniga sålunda föreslå tullförhöjningar, fördelar sig på skilda grupper av förbrukare stöter på mycket stora svårigheter, och de sakkunniga ha härutinnan, trots gjorda försök, icke kommit till några mera bestämda resultat. Blott några försök till uppskattning, som åsyftar att angiva fördelningen i stora drag, skola anföras.

Av förut meddelade tabeller framgår, att den inhemska förbrukningen av de järnsorter, det här är fråga om (frånsett järnvägsskenor), år 1926 kan anses ha uppgått till i efterföljande tabell anförda kvantiteter med där angiven fördelning på importerad och inom landet producerad vara av handelskvalitet.

		Förbrukning	Import	Inhemsk tillverkning
Grovjärn	ton	52 000	35 000	17 000
Medium- och finjärn	»	128 000	52 000	76 000
Valstråd	»	51 000	30 000	21 000
Grov- och mediumplåt	»	41 000	28 000	13 000
Tunnplåt	»	47 000	17 000	30 000
	Summa ton	319 000	162 000	157 000

Grovjärnet (balkar m. m.) förbrukas till övervägande del inom byggnadsfacket samt av tillverkare av broar, takkonstruktioner m. m. Inom byggnadsindustrien förbrukas även en del medium- och finjärn (betongjärn etc.) samt tunnplåt, medan skeppsvarven använda större delen av grov- och mediumplåten, i synnerhet den importerade, för vilken åtnjutes tullrestitution. Det mesta av medium- och finjärn samt valstråd och tunnplåt går till varjehanda andra verkstäder och hantverkerier. Användningen därvid är emellertid så skiftande inom olika branscher, att vinnandet av en även blott ungefärlig kännedom om fördelningen skulle krävt en mera detaljerad statistik än de sakkunniga kunnat åvägabranga.

En tullförhöjning av 20 kr. per ton å samtliga härovan upptagna järnvaror med undantag för dem, som antingen äro tullfria (c:a 15 000 ton) eller för vilka tullrestitution åtnjutes (c:a 40 000 ton), torde — under förutsättning av tullförhöjningens fulla utnyttjande av de inhemska tillverkarna — för importerat och inhemskt material tillsammans kunna anses representera ett belopp av c:a 5·3 milj. kr. En sänkning av tullförhöjningen till hälften, d. v. s. till 10 kr. per ton, med undantag för valsjärn vägande under 5 kg. per löpmeter i enlighet med de sakkunnigas ovan framställda förslag, skulle under de angivna förutsättningarna nedbringa den totala varufördyringen till c:a 3·7 milj. kr., sannolikt till än mindre belopp, då troligen krav på tullrestitution i ökad omfattning skulle uppkomma. Sistnämnda summa skulle sålunda beteckna den maximibelastning, som de sakkunnigas förslag skulle komma att pålägga de inhemska järnförbrukarna. Härav skulle omkring hälften komma statsverket till godo i form av ökade tullintäkter, under förutsättning givetvis att importen förbleve oförändrad.

Den ökade tullbelastningen torde i huvudsak komma att drabba de järnförädlande industrierna (skeppsbyggnads-, verkstads- och järnmanufakturindustrierna), byggnadsindustrien och lantbruket. Av dessa tre kategorier påverkas självast den förstnämnda ojämförligt mycket mer än de båda övriga. Skeppsbyggnadsindustrien intager i viss mån en undantagsställning på grund av dess vidsträckta och väl utnyttjade tullrestitutionsrätt och torde därför drabbas relativt litet av de föreslagna förhöjningarna. Däremot torde verkstads- och järnmanufakturindustrierna få bära huvudparten av tullförhöjningen, i synnerhet som dessa industrier på grund av den hårda utländska konkurrensen svårligen kunna i någon större utsträckning höja priserna på sina egna produkter. Byggnadsindustrien beröres jämförelsevis

obetydligt av de föreslagna tullhöjningarna. De grövsta balkarna skulle fortfarande vara tullfria, och för värmelednings- och avloppsrör äro inga höjningar föreslagna; verkningarna skulle sålunda inskränka sig företrädesvis till takplåt, armeringsjärn och övrigt järn av klenare dimensioner. Även för lantbruket synas verkningarna bli tämligen begränsade. Maskiner och redskap torde, av skäl som nyss anförts, icke komma att kännbart fördyras i pris. Däremot torde jordbrukarna få räkna med något högre pris för det stångjärn m. m., som de själva använda till förfärdigande av bruksföremål och till reparationer. Denna direkta förbrukning har emellertid gått tillbaka, i samma mån som järnvarufabrikerna och reparationsverkstäderna ökats i antal.

I sin framställning den 7 april 1927 har Järnkontoret meddelat resultaten av vissa på dess föranstaltande gjorda undersökningar, vilka åsyftat att visa huru stor inverkan en förhöjning av järntullarna av ungefär den storlek Järnkontorets förslag innebär, under förutsättning av motsvarande prispförhöjning, skulle få på tillverkningskostnaden för diverse typiska industriprodukter, byggnader m. m. (se bilaga 4). I ett fall, där materialkostnaden är särskilt stor, nämligen i fråga om en sulfittkokare, uppgår fördyringen till 4·2 %. För en järnvägsgodsvagn uppgives fördyringen till 3·23 %, för vissa lantbruksredskap (hästräfsa, plog) till 3·1 %, för järnöverbyggnaden till järnvägsbroar till 3·5 à 4 %; för övriga angivna fabrikat varierar fördyringen mellan 1·6 % (elektrisk motor om 100 hkr) och 0·27 % (pappersmaskin). Tullökningen för byggnadsjärn uppgives resultera i en kostnadsökning för hyreshus av olika typ på 0·13 à 0·27 %.

De sakkunniga ha genom hänvändelse till tillverkare inom verkstads- och järnmanufakturbranscherna införskaffat liknande uppgifter rörande en stor mängd fabrikat. Då emellertid dessa uppgifter äro konfidentiellt lämnade, kan deras innehåll här blott i allmänna drag beröras.

Ett mindre antal verkstäder uppgiva som följd av de av Järnkontoret föreslagna tullförhöjningarna en kostnadsökning på 2 à 3 upp till 5 %. De tillverkningar, som härvid åsyftas, äro bl. a. brobyggnader samt andra järn- och plåtkonstruktioner, transportanordningar samt olika slags plåtarbeten, dragen tråd, bultar, muttrar m. m. I det stora flertalet fall angives fördyringen dock med avsevärt lägre tal. Vanligast är för verkstadsprodukter av olika slag en ökningsprocent liggande mellan $\frac{1}{2}$ och 2 upp till 3 %. Sådana verkstäder som för sin tillverkning använda huvudsakligen stål av högre kvalitet torde bli väsentligen oberörda av en tullförhöjning å varmvälsat järn och plåt.

Såväl de på Järnkontorets initiativ gjorda undersökningarna som de av de sakkunniga införskaffade uppgifterna utgå som nämnt från tullförhöjningar av den storleksordning, som avses i Järnkontorets framställning den 7 april 1927. Med de väsentliga beskrifningar däri, som de sakkunniga vidtagit i sitt förslag, komma givetvis verkningarna för järnförädlingsindustrierna att i hög grad försvagas.

De sakkunniga ha, för att erhålla underlag för ett omdöme om hur det sålunda modifierade tullförslaget skulle komma att påverka särskilt verkstadsindustrien i dess helhet och viktigare branscher därav, genom sin ledamot Blume hänvänt sig till Sveriges maskinindustrieförening med anhållan om ett uttalande rörande de eventuella verkningarna av sistnämnda förslag samt rörande förädlingsindustriens ställning till detsamma. Från nämnda förenings styrelse ha de sakkunniga mottagit ett svar, daterat den 20 januari 1928, vilket innehåller i huvudsak följande ¹.

Styrelsen säger sig först ha låtit verkställa undersökningar huru en tullförhöjning överlag av 20 kr. per ton för varmvalsat järn och plåt skulle komma att verka i avseende på såväl maskinindustrien som sådan järnmanufakturindustri, vilken i stor utsträckning använder dylikt material för sin tillverkning. Styrelsen har därvid funnit, att olägenheterna för dessa förädlingsindustrier skulle komma att bli så stora, att den föreslagna tullökningen icke kunde tänkas genomförd utan att motsvarande ökat tullskydd samtidigt infördes för ett flertal av förädlingsindustriens produkter. En preliminär undersökning hade givit vid handen, att åtminstone vid ett fyrtiotal tullrubriker kompensation sålunda skulle behöva beredas för tullförhöjningen, allt under antagande att en tullhöjning på materialet komme att åtföljas av en motsvarande höjning av priserna på de järnmaterial, för vilka tullhöjningen skulle införas.

Styrelsen framhåller vidare att, även om en del förädlingsindustrier skulle erhålla kompensation för ökad tull å omnämnda järnprodukter, den del av maskinindustrien, vars tillverkningar vore avsedda för export, dock alltid komme att så hårt drabbas av ifrågavarande tullökning på järnmaterial, att styrelsen ansett sig bestämt böra avstyrka förslaget i nyssnämnda form.

Beträffande det av de sakkunniga formulerade förslaget om en tullhöjning av 10 kr. per ton för valsjärn vägande 5 kg. och däröver per löpmeter ävensom för plåt samt 20 kr. per ton för valsjärn vägande mindre än 5 kg. per löpmeter anser styrelsen, att även denna mindre tullökning skulle komma att medföra vissa olägenheter för förädlingsindustrierna. Då emellertid sannolikt endast en del av tullförhöjningen torde kunna utnyttjas i form av höjda järnpriser, anser dock styrelsen, att förslaget till den del det avser en tullförhöjning av 10 kr. per ton borde kunna genomföras utan att — med ett par undantag — krav på motsvarande tullförhöjning å färdigfabrikat skulle bli en tvingande nödvändighet. Beträffande däremot tullhöjningen för valsjärn, vägande mindre än 5 kg. per löpmeter, måste den kompenseras genom tullhöjningar å en del av de färdigfabrikat, till vilka nämnda material användes. Såvitt styrelsen kunnat finna, inskränkte sig emellertid den erforderliga kompensationen av tullförhöjning för färdigfabrikat i detta fall endast till några få rubriker.

Styrelsen framhåller till sist, att ett stort antal maskinindustriella företag bestämt avstyrkt varje tullförhöjning å järnmaterial, då detta komme att

¹ Maskinindustrieföreningens skrivelse är intagen som bilaga sid. 100.

medföra olägenheter för den svenska maskinindustrien. För att för exportindustrien så mycket som möjligt minska olägenheten av den föreslagna tullförhöjningen anser sig styrelsen böra bestämt påyrka, att, i händelse en tullförhöjning å järnmaterial införes, samtidigt lättnader vidtagas i gällande tullrestitutionsbestämmelser, ungefär av den art, som de sakkunniga i sitt härovan i detta ämne gjorda uttalande ansett sig böra tillstyrka.

De sakkunniga anse, i likhet med Sveriges maskinindustriförening, att även det modifierade förslag till tullförhöjningar, som ovan framlagts, icke bör genomföras, utan att samtidigt vissa höjningar vidtagas i tullskyddet för en del järnförädlingsindustrier, vilka i större utsträckning använda handelsjärn som råvara och för vilka råvarukostnaden är av mera väsentlig betydelse.

Skulle dessa tullförhöjningar utsträckas till att omfatta alla fabrikat, som i någon mån kunde tänkas få kännning av den föreslagna ökningen i järntullarna, måste ett mycket stort antal tullrubriker bli berörda. Detta finna de sakkunniga av praktiska skäl uteslutet. Det vore icke heller särdeles påkallat, då i flertalet fall fördyringen för fabriken bevisligen måste bli synnerligen obetydlig. Av Sveriges maskinindustriförenings yttrande framgår ock, att styrelsen för denna förening, vilken får anses fullt representativ för de flesta hithörande förädlingsindustrier, ansett järnindustriens stödjande i dess nuvarande svåra läge vara av så utomordentlig betydelse, att styrelsen, för att ej försvåra eller omöjliggöra åvägbringandet av ett sådant stöd, inskränkt sin fordran på tullkompensation till blott ett fåtal rubriker.

De undersökningar, de sakkunniga i samråd med byråchefen i generaltullstyrelsen T. Alsén låtit verkställa, ha givit vid handen, att, i händelse en förhöjning i tullskyddet för valsat järn och plåt vidtages i enlighet med här ovan framställt förslag, detta borde som en konsekvens medföra förhöjning jämväl för de tulltaxerubriker, som angivas i nedanstående förteckning. I avseende på tullförhöjningens storlek för de särskilda rubrikerna ha de sakkunniga ansett, att denna som regel borde bliva lika med tullförhöjningen å den järnsort, som för fabrikationen ifråga väsentligen kommer till användning. En noggrannare avvägning av tullökningen för varje särskild rubrik skulle krävt mera ingående undersökningar än som nu lämpligen kunnat ifrågakomma. Och då dessa i kompenstationssyfte föreslagna tullhöjningar i likhet med höjningen i järntullarna givetvis måste tänkas få allenast provisorisk giltighet, synes en sålunda mera summariskt tillmätt tullökning böra vara för ändamålet tillfyllest.

Nr i tull-taxan	R u b r i k	Kvantitetsgrund	Nuvarande tull	Föreslagen tull
724	Stänger, bearbetade, etc.....	100 kg.	3'50 kr.	4'50 kr.
742	Plåtar, klippta eller oklippta: med oädla metaller, andra än i nr 738—741 nämnda, eller deras legeringar överdragna, etc.:			
	b. andra	100 kg.	7— kr.	8— kr.
	böjda och med kanterna hopsvetsade; även- som perforerade:			
743	av 3 mm. tjocklek eller däröver	100 kg.	6— kr.	7— kr.
744	av mindre än 3 mm. men ej mindre än 1'6 mm. tjocklek	100 kg.	7'50 kr.	8'50 kr.
	Plåt- och bleckvaror, ej särskilt nämnda: andra slag:			
	vägande per stycke netto 20 kg. eller där- över:			
750	pressade, svetsade eller förzinkade	1 kg.	8 öre	9 öre
751	andra slag	1 kg.	6 öre	7 öre
	Tråd, kallvalsad eller dragen, etc.:			
	andra slag:			
	platt (med två motstående sidor större än de två övriga):			
761	av 0'6 mm. tjocklek eller däröver	100 kg.	5— kr.	7— kr.
762	av mindre än 0'6 mm. men icke under 0'3 mm. tjocklek	100 kg.	6— kr.	8— kr.
763	av mindre än 0'3 mm. tjocklek	100 kg.	8— kr.	10— kr.
	av annan form än platt, såsom rund, U-for- mad o. s. v.; ävensom s. k. solvtråd:			
764	av 1'5 mm. eller däröver i största dimen- sion av tvärsektion	100 kg.	4'50 kr.	6'50 kr.
765	av mindre än 1'5 mm. men icke under 0'5 mm. i största dimension av tvärsektion	100 kg.	7— kr.	9— kr.
766	av mindre än 0'5 mm. i största dimen- sion av tvärsektion	100 kg.	9— kr.	11— kr.
	Spik och stift, ej särskilt nämnda, etc.:			
777	av 45 mm. längd eller däröver.....	100 kg.	6'50 kr.	8'50 kr.
	Träskruvar etc.:			
779	av 12 mm. eller däröver i diameter, etc.	100 kg.	6— kr.	8— kr.
797	Fackverk och andra dylika järnkonstruktioner, etc.	100 kg.	4'50 kr.	6— kr.

I avseende på här upptagna tullrubriker må följande anmärkas.

Nr 724. Importen av under denna rubrik fallande artiklar är tämligen obetydlig. Tullförhöjningen får praktisk betydelse huvudsakligen blott för det först angivna varuslaget, nämligen stänger, bearbetade, synbarligen avsedda till betongarbeten, och endast såtillvida att, därest tullsatsen härå icke vore av minst samma höjd som tullen å varmvalsad järn vägande mindre än 5 kg. per löpmeter, detta skulle kunna föranleda, att tullförhöjningen för sistnämnda varuslag i vissa fall bleve illusorisk.

Nr 742 b. Denna rubrik avser huvudsakligen galvaniserad plåt. Tullförhöjningen är nödvändig med hänsyn till galvaniseringsverken, därest höjning sker av tullarna för rubr. 734—736.

Nr 743—744. Här föreslagna tullförhöjning är likaledes påkallad av den föreslagna höjningen för rubr. 734—736.

Nr 750—751. Tullskyddet vid dessa rubriker är redan nu mycket knappt. Den föreslagna förhöjningen av tullen å tunnplåt skulle göra det befintliga skyddet nästan verkningslöst.

Nr 761—766. Tråddragerierna, vilka i stor utsträckning bearbeta importerat material, skulle mycket kännbart träffas av en tullförhöjning å valstråd. Då de sakkunniga för denna artikel föreslagit en höjning av tullen med 2 kr. per 100 kg., har samma höjning ansetts böra ske jämväl för kallvalsad och dragen tråd.

Nr 777. Tullen å spik måste följa tullarna å finjärn och dragen tråd. Marginalen mellan tullarna för rubr. 776 och 777 är dock så pass stor, att tullförhöjningen syntes kunna begränsas till den senare.

Nr 779. Tullförhöjning har funnits behöblig för grövre dimensioner av skruvar, bultar och muttrar, då här konkurrensen redan nu är mycket stark. De minsta dimensionerna, vilka äro relativt bättre skyddade, torde vara mindre i behov av kompensation för tullförhöjningen å finjärn.

Nr 797. Tullförhöjning för denna rubrik kräves för att göra höjningen av tullarna för rubr. 726 och 727 effektiv. Här har föreslagits en ökning med 1 kr. 50 öre per 100 kg. utgörande medeltalet av de föreslagna tullförhöjningarna för vals- och profiljärn över och under 5 kg. per löpmeter.

Ett genomförande av de sakkunnigas tullförslag torde medföra, att tulltaxan, i vad den avser de av förslaget berörda rubrikerna, gives följande ändrade lydelse:

Nr i tulltaxan	Varuslag	Kvantitet för tullberäkningen	Tullsats	
			Kronor	öre
XII. Metaller.				
<i>A. Järn och järnlegeringar samt arbeten däraf.</i>				
722	Göten, smältstycken, råstänger och råskenor, alla slag, samt ämnen, ovällda eller vällda, över 70 mm. i fyrkant med runda hörn, av götmetall eller annat järn; ävensom plåtämnen	100 kg.	2	50
	<i>Anm.</i> Med plåtämnen — — — tjocklek.			
723	Järnvägs- och spårvägsskenor.....	100 kg.	2	50
724	Stänger, bearbetade, synbarligen avsedda till betongarbeten; stänger med olika hårdhetsgrader i tvärsektion (compoundstål), härunder inbegripna även vridna eller på annat sätt fasonerade (s. k. pansarskenor för kassavalv); ävensom varmvalsat järn i stänger med invaldade mönster eller eljest genom varmvalsning åstadkommen olika storlek eller form å tvärsektion	100 kg.	4	50
	<i>Anm.</i> Stämplat — — — rubrik.			

Nr i tull-taxan	V a r u s l a g	Kvantitet för tull-beräkningen	Tullsats	
			Kronor	öre
	Balk-, vinkel- och annat varmvalsat profiljärn, vägan- de per löpmetr:			
725	70 kg. eller däröver	—		<i>fria</i>
726	mindre än 70 kg. men ej mindre än 20 kg.	100 kg.		2 50
727 a	mindre än 20 kg. men ej mindre än 5 kg.	100 kg.		3 50
727 b	mindre än 5 kg.	100 kg.		4 50
	<i>Anm. till nr 727 a och b.</i> Är till dessa rubriker hänförligt järn överdraget med tenn, zink eller bly eller med legeringar av dessa metaller, för- höjes tullen med 15 procent.			
	Varmvalsat järn, ej särskilt nämnt, vägande per löp- meter:			
725 1/2	70 kg. eller däröver	100 kg.		2 50
726 1/2	mindre än 70 kg. men ej mindre än 20 kg.	100 kg.		2 50
727 1/2 a	mindre än 20 kg. men ej mindre än 5 kg.	100 kg.		3 50
727 1/2 b	mindre än 5 kg., s. k. valstråd härunder inbe- gripen	100 kg.		4 50
	<i>Anm. till nr 727 1/2 a och b.</i> Är till dessa rubriker hänförligt järn överdraget med tenn, zink eller bly eller med legeringar av dessa metaller, förhöjes tullen med 15 procent.			
	Plåtar, klippta eller oklippta:			
	utan slipning eller polering och utan överdrag av annan metall eller annan ytbetäckning, andra än kallvalsade, även om de äro korrugerade eller hava å ena sidan invalsade mönster:			
734	av 3 mm. tjocklek eller däröver	100 kg.		4 —
735	av mindre än 3 mm. men icke under 0.6 mm. tjocklek	100 kg.		5 50
736	av mindre än 0.6 mm. men icke mindre än 0.3 mm. tjocklek; ävensom plåtar, alla slag, med olika hårdhetsgrader i tvärsektion (com- poundstålplåtar)	100 kg.		6 —

742	med oädla metaller, andra än i nr 738—741 nämnda, eller deras legeringar överdragna, även om de äro korrugerade:			
	b. andra	100 kg.		8 —
	<i>Anmärkingar till nr 734—742</i>			
	1. Ej rätvinklig — — — procent.			
	2. Ur plåt — — — tull.			
	böjda och med kanterna hopsvetsade; ävensom perforerade:			
743	av 3 mm. tjocklek eller däröver	100 kg.		7 —
744	av mindre än 3 mm. men ej mindre än 1.6 mm. tjocklek	100 kg.		8 50

	Plåt- och bleckvaror, ej särskilt nämnda:			
	andra slag:			
	vägande per stycke netto 20 kg. eller däröver:			
750	pressade, svetsade eller förzinkade	1 kg.		— 09
751	andra slag	1 kg.		— 07

Nr i tull- taxan	V a r u s l a g	Kvantitet för tull- beräkningen	Tullsats	
			Kronor	öre
	Tråd, kallvalsad ¹ eller dragen, kallvalsad eller kall- draget band- och fasonjärn härunder inbegripet, allt i stänger eller ringar, 10 mm. eller därunder i största dimension av tvärsektion:			
	----- andra slag:			
	platt (med två motstående sidor större än de två övriga):			
761	av 0.6 mm. tjocklek eller däröver	100 kg.	7	—
762	av mindre än 0.6 mm. men icke under 0.3 mm. tjocklek	100 kg.	8	—
763	av mindre än 0.3 mm. tjocklek.....	100 kg.	10	—
	av annan form än platt, såsom rund, U-formad o. s. v.; ävensom s. k. solvtråd:			
764	av 1.5 mm. eller däröver i största dimen- sion av tvärsektion	100 kg.	6	50
765	av mindre än 1.5 mm. men icke under 0.5 mm. i största dimension av tvär- sektion	100 kg.	9	—
766	av mindre än 0.5 mm. i största dimension av tvärsektion.....	100 kg.	11	—
	<i>Anmärkingar till n:r 760—766.</i>			
	1. Tråd — — — överdrag.			
	2. Beträffande — — — tullbehandlingen.			
	3. Kallvalsad — — — stänger.			
	4. Linor — — — förfärdigade.			
	Ang. valstråd — — — Avd. XII A.			
	Spik och stift, ej särskilt nämnda, även med huvud helt eller delvis av annan metall än järn:			

777	av 45 mm. längd eller däröver	100 kg.	8	50
	Träskruvar; ävensom andra gängade eller ogängade skruvar, bultar och muttrar, vägande per stycke netto högst 5 kg., samt mutterbrickor och nitar (naglar):			
779	av 12 mm. eller däröver i diameter; ävensom, oavsett dimensionen, för järnvägs- och spår- vägsskenor avsedda skarv- och syllbultar med muttrar	100 kg.	8	—

797	Fackverk och andra dylika järnkonstruktioner, såsom broar (även av plåt), takstolar och stolpar; även- som nitade master	100 kg.	6	—
	<i>Anm.</i> Hit hänföres — — — hål.			

Det tullförslag, varom de sakkunniga enats, synes dem vara ägnat att bereda handelsjärnindustrien en förhållandevis god hjälp utan att samtidigt medföra alltför betydande konsekvenser. Från de sakkunnigas synpunkt bör denna hjälp emellertid betraktas som blott tillfällig och upphöra så snart de efter allt att döma mera tillfälliga omständigheter, som framkallat det nuvarande trångmålet, helt eller till större delen upphört. De sakkunniga finna sig därför böra föreslå, att de ifrågavarande tullförhöjningarnas giltighet begränsas till att gälla viss tid, högst 5 år, samt att åt lämpligt organ

uppdrages att under tiden följa utvecklingen på hithörande område för att, därest det skulle visa sig av förhållandena påkallat, redan före utgången av nämnda tid kunna lägga fram förslag om tullförhöjningarnas modifierande eller upphävande.

Beträffande tullförslagets traktatpolitiska sida ha de sakkunniga funnit, att nu gällande handelstraktater med främmande länder icke torde lägga hinder i vägen för de ifrågasatta tullförhöjningarna.

De sakkunniga tillstyrka slutligen, att det ifrågavarande förslaget föreläggas innevarande års riksdag.

Särskilda yttranden och reservationer:

av herrar *Vennersten* och *Åmark*, vilka anförde:

»I fråga om majoritetens förslag att åsätta järnvägs- och spårvägsskenor en tull av 2 kr. 50 öre per 100 kg. hava vi ansett oss böra anmäla en avvikande mening.

För upprätthållandet av en svensk rälstillverkning har staten uppenbarligen möjlighet att i stället för tullskydd bereda densamma stöd genom att föranleda inköp från statens järnvägars sida av svensk vara med frångående av strängt ekonomiska principer. Anledning att på samma sätt stödja denna tillverkning torde även kunna föreligga för några av de större enskilda järnvägsförvaltningarna och framför allt för dem, vilka hava ett starkt eget intresse av att en livskraftig järnhantering vidmakthålles, av det skälet att en sådan tillför dem betydande frakter.

Beträffande flertalet av de enskilda järnvägarna och särskilt de mindre är läget däremot ett annat, så tillvida som de i allmänhet icke torde hava någon direkt påvisbar fördel av en utvidgad järnhantering och å andra sidan av nödtvungen omtanke om sin ekonomi nog merendels ej kunna underlåta att köpa varan, där den står att få för billigaste pris. Då många av dessa järnvägars ekonomiska ställning för närvarande är ganska svag, måste varje extra belastning för dem vara synnerligen ovälkommen.

Vi äro fördenskull av den mening, att ett önskvärt stöd åt järnindustrien för upprätthållande av rälstillverkning helst bör givas på annan väg än genom tullskydd.»

av herr *Vennersten*, som anförde:

»Ehuru jag är fullt ense med de sakkunniga rörande de föreslagna tullåtgärderna — med det undantag varom ovan nämnts — har jag likväl icke till alla delar kunnat giva min anslutning till de framförda mera allmänna synpunkterna rörande frågan om tullåtgärder till järnindustriens upphjälpande. Emellertid har jag icke ansett omständigheterna påkalla en särskild motivering från min sida i detta avseende. Jag vill därför inskränka mig till att uttala, att man enligt min mening i allmänhet synes böjd för att i hög grad överskatta de eventuellt ogynnsamma verkningarna av tullåtgärder men däremot ej alls eller alldeles för litet uppmärksamma de gynnsamma. I nu föreliggande fall, då en hel näringsgren hotas att lamslås av en konkurrens, som huvudsakligen härleder sig antingen av en prisdifferentieringspolitik eller av speciella produktionsförutsättningar på grund av abnormt

låga arbetslöner och relativt lång arbetstid, synes det mig vara en blott naturlig självhävande att genom lämpliga åtgärder söka bevara denna betydelsefulla gren av svenskt näringsliv samt därmed förhindra, att talrika arbetare överförs till den redan alltför stora skaran av dem, som av olika orsaker sett sig berövade sitt arbete och sitt levebröd. Då härtill kommer, att det ju allenast är fråga om en tillfällig hjälp, och då vidare den part, som till huvudsaklig del torde få vidkännas de eventuella ogynnsamma verkningarna av ett förstärkt tullskydd, funnit sig kunna tillstyrka ett dylikt skydd, synes enligt min mening knappast någon tvekan böra råda om lämpligheten av den föreslagna hjälpen.»

av herr *Lundqvist*, som anfört:

»Den av Järnkontoret begärda tullförhöjningen av 20 kronor per ton för samtliga de viktigaste sortimenten borde rätteligen läggas till grund för en medverkan från statens sida till järnhanteringens hjälp. Denna siffra svarar i stort sett mot den fördyring, som åtgärder från det allmännas sida förorsakat densamma. Det är möjligt, att en utjämning av dylika prisfördyrande faktorer kommer att äga rum länderna emellan i framtiden, men det är icke uteslutet, att vi i Sverige komma att bibehålla ett visst försprång i avseende å de nämnda faktorerna.

Beträffande möjligheten att minska kostnaderna genom rationalisering av tillverkning och koncentration av försäljning, så har man i allmänhet en något överdriven föreställning om dess storlek. Järnbruken hava sedan gammalt inrättat sig efter den svenska marknadens skiftande behov och just därigenom varit av så stor nytta för landet. Kundkretsen har ställt upp önskemål, och hava bruken smidigt anpassat sig därefter. Givetvis har detta medfört fördyrad tillverkning, men icke av den storleksordning, att den enbart kunde berättiga stora kapitalutlägg på vitt omfattande ändringar. För att tekniskt och kommersiellt lägga om tillverkningen efter utlandets mönster saknas i Sverige varken kunskaper eller praktisk erfarenhet, men har det ansetts oriktigt att offra kapital på anläggningar, som ej svarat mot industriens bästa ekonomiska intressen.»

av herr *Amark*, som anfört:

»Den verkställda utredningen har synts mig visa, att handelsjärnindustrien för närvarande arbetar under sådana förhållanden, att, därest det nu rådande läget på den internationella järnmarknaden skulle komma att någon längre tid fortfara, denna hantering knappast har utsikter att kunna vidmakthållas, såfram ej åtgärder vidtagas som försätta densamma i en annan och gynnsammare konkurrensställning. Det förefaller mig uppenbart, att dessa åtgärder böra gå ut på en sådan omorganisation av själva industrien, som möjliggör en större koncentration av tillverkningen, i förening med införandet av ett sådant mera enhetligt försäljningssystem, som upphäver den nuvarande ändamålslösa splittringen mellan handelsjärnverken inbördes. Att

härutinnan giva direkta anvisningar kan dock icke vara statsmakternas uppgift. Vad dessa här kunna åtgöra kan knappast vara annat än att så tillvida tillmötesgå den hithörande industriens ansökningar om bistånd, att det beredes densamma ett tillfälligt andrum för genomförande av det behöfliga konsolideringsarbetet samt den omläggning av produktionen, som synes påkrävd för att med de givna förutsättningarna uppnå bästa möjliga resultat.

Det är ur sådan synpunkt jag betraktar det av de sakkunniga framlagda förslaget till förhöjning av vissa av de för handelsjärnindustrien betydelsefullare tullarna. Jag har kunnat giva detta förslag min tillslutning — med det undantag som framgår av min med de sakkunnigas ordförande gemensamt afgivna reservation — emedan jag ansett, att dessa tullförhöjningar, vilka icke äro av den storlek, att de kunna förväntas nämnvärt hämma avsättningen av handelsjärn, skulle kunna i viss mån bidraga till att göra de svenska järnverkens tillverkning på detta område mindre förlustbringande, måhända — därest den på sista tiden skönjbara förbättringen i prisläget på världsmarknaden skulle bliva av mera varaktig natur — t. o. m. vinstgivande och därigenom underlätta industriens egna ansträngningar att bringa upp sin produktion på ett mera ekonomiskt plan. Samtidigt har jag trott mig finna övertvägande skäl tala för att, med den föreslagna skyddsförstärkningen jämväl för ett mindre antal av tullförhöjningarna särskilt berörda verkstadsprodukter, några verkligt betydande olägenheter icke komma att drabba förädlingsindustrierna och än mindre förbrukarna av de ifrågasvarande järnvarorna i andra och tredje hand.

Det spörsmålet skulle ju kunna väckas, huruvida Sverige, så som konkurrensläget nu är, över huvud borde söka att upprätthålla en handelsjärntillverkning, och om det icke vore bättre att resolut inrikta sig på en avveckling av densamma och en koncentration i möjligaste mån på kvalitetstillverkning. Det har emellertid synts mig som vore förhållandena för närvarande på hithörande område så föga stabiliserade, att risken för ett förhastat avgörande vore mycket stor. En bättre politik förefaller det vara att vänta och se huru situationen utvecklar sig och under tiden giva järnindustrien en chance att, såvitt det låter sig göra, arbeta sig upp ur det otillfredsställande läge, vari den med hänsyn till handelsjärnet nu befinner sig.

Jag kan för övrigt icke se någon olägenhet i och för sig i att beträffande regleringen av tullsatserna tillämpas en viss rörlighet, så att man, mer än i vårt land hittills skett, söker avpassa tulltaxans i skyddssyfte givna bestämmelser efter de skiftande förhållandena på världsmarknaden.»

BILAGOR

1871

*Bilaga 1.***Järnkontorets framställning den 18 mars 1925 ang. viss höjning av tullsatserna för gjutna rör.**

Till Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Finansdepartementet.

I skrivelse till Jernkontoret den 5 januari 1925 hava aktiebolaget Ankarsrums bruk, Åkers styckebruk, Norrahammars bruk, Aug. Hansons gjuteriaktiebolag och aktiebolaget Alingsås verkstäder anhållit, att åtgärder måtte vidtagas för förhöjning av tullsatserna för rör och rördelar (tulltaxerubrikerna 711, 712 och 713).

Över berörda framställning har Jernkontorets tull- och traktatkommitté avgivit ett den 3 februari dagtecknat yttrande och däri framlagt förslag till ändringar i tulltaxan i överensstämmelse med sökandenas hemställan.

Fullmäktige, som i likhet med kommittén anser den av de ovannämnda firmorna gjorda framställningen väl grundad, tillåta sig härmed översända avskrift av såväl ifrågavarande framställning som kommitténs däröver avgivna yttrande och svenska kommunaltekniska föreningens tillverkningsbestämmelser och normalier för rör och rördelar av gjutjärn för avloppsledningar 1918, och få fullmäktige, med åberopande av vad sökandena och kommittén anfört, anhålla, att herr statsrådet ville föranstalta om de av kommittén föreslagna ändringarna i tulltaxan.

Stockholm den 18 mars 1925.

På fullmäktiges i Jernkontoret vägnar:

EMIL KINANDER.

Axel Koraen.

Till Jernkontoret, Stockholm.

Sedan det kommit till vår kännedom att i vissa fall, då fullgiltiga skäl kunna förebringas, revision kan erhållas i nu gällande tulltaxa, bedja vi få anföra följande:

Vid tiden för utfärdandet av nu gällande tulltaxa, tillämpad från och med den 1 december 1911, fylldes landets behov av avloppsrör och rördelar till största delen genom import, enär någon nämnvärd fabrikation icke då ägde rum inom landet, och torde detta förhållande hava varit bestämmande vid fastställande av tullsatsen, som utgör för:

Rör och rördelar av icke smidbart gjutgods, icke bearbetade:

Rubr. 711 av 145 m/m invändig diam. eller därutöver, *fria*.

Rubr. 712 av mindre än 145 m/m inv. diam., 1 kr. 50 öre per 100 kg.

På grund av svårigheten att under krigsåren kunna fylla behovet genom

import animerades flera gjuterier att upptaga tillverkning av avloppsrör, och kan landets behov numera väl fyllas från dessa gjuterier.

Den svåra konkurrensen från utlandet, speciellt Tyskland, England, Frankrike och Belgien, har under senare åren emellertid gjort, att avsättning icke kunnat vinnas till priser, som möjliggöra en lönande tillverkning, utan har marknadens behov till mycket stor del fyllts genom import, varigenom en icke obetydlig arbetarstam blivit utan arbete. Härtill kommer ytterligare ränteförlust för i industrien nedlagt kapital.

Då det från nationell synpunkt väl icke kan vara önskvärt att en inhemsk industri måste nedläggas tillfölje övermäktig konkurrens från utlandet, få undertecknade, tillverkare av avloppsrör och rördelar, värdsammast hemställa om åtgärders vidtagande i syfte

att tull måtte införas för rör enligt rubr. 711 i likhet med rubr. 712,

att tullsatsen å rör enligt rubr. 712 måtte höjas till 5 öre per kg.

I likhet med vad som gäller för gjutgods rubr. 716, såsom varande närmast jämförligt.

Den 5 januari 1925.

Aktiebolaget Ankarsrums bruk

Sven Spånberg.

gm (oläsligt namn)

p. p. Åkers styckebruk

Ernst Jundell.

Norrahammars bruk

(oläsligt namn)

Aug. Hansons Gjuteri Aktiebolag

Fritz Gyllensvärd.

Aktiebolaget Alingsås Verkstäder

Sigfrid Mark.

Till Herrar Fullmäktige i Jernkontoret.

I skrivelse till Jernkontoret, dagtecknad den 5 innevarande januari, hava A.-B. Ankarsrums Bruk, Åkers Styckebruk, Norrahammars Bruk, Aug. Hansons Gjuteri A.-B. samt A.-B. Alingsås Verkstäder, såsom tillverkare av rör och rördelar av icke smidbart gjutgods, anhållit, att Jernkontoret måtte till vederbörande myndigheter ingå med en framställning om förhöjning av tullsatserna för nämnda produkter (tulltaxans rubriker 711—713).

Sedan Herrar Fullmäktige remitterat detta ärende till Jernkontorets tull- och traktatkommitté för yttrande, få kommitterade härmed värdsamt anföra följande.

I den ovannämnda skrivelsen anföres, att vid tiden för utfärdandet av nu gällande tulltaxa fylldes landets behov av rör och rördelar av icke smidbart gjutgods till största delen genom import, enär någon nämnvärd fabrikation då icke ägde rum inom landet. Möjligen har detta förhållande varit bestämmande vid fastställandet av tullsatserna, som för närvarande utgöra:

Rör och rördelar av icke smidbart gjutgods:

icke bearbetade:

711. av 145 mm invändig diameter eller däröver, *fria*;

712. av mindre än 145 mm invändig diameter, härunder inbegripna utan avseende å diametern alla ogängade och i övrigt oarbetade muffar, flänsar, proppar och huvar, 100 kilogram 1 kr. 50 öre.
bearbetade:
713. härunder även inbegripna gängade rördelar; ävensom brandposter, tackjärnsbrunnar och sifoner samt slussventiler till rör, hänförliga till nr 711, 100 kg 2 kr. 50 öre.

Under de senare åren hava emellertid flera gjuterier upptagit tillverkning av hithörande varuslag, och särskilt för gjutna avloppsrör samt rördelar är den inhemska tillverkningskapaciteten för närvarande så stor, att hela landets behov väl kan fyllas från dessa gjuterier.

De ifrågavarande verkens årliga tillverkningskapacitet uppgår sålunda till 5 000 å 7 000 ton (beroende på vilka dimensioner, som tillverkas) och det har beräknats, att landets behov av sådana avloppsrör och rördelar, av vilka inhemska produktion förekommer, icke överstiger 4 000 å 5 000 ton.

Den svåra konkurrensen från utlandet, speciellt Tyskland, England, Frankrike och Belgien, gör emellertid, att avsättning numera icke kan vinnas till priser, som möjliggöra en icke förlustbringande tillverkning, utan har marknadsens behov till mycket stor del fyllts genom import, varigenom en icke obetydlig arbetarstam blivit utan arbete.

Det har sålunda beräknats, att gjuterierna ifråga vid »normal drift» sysselsätta 200 å 250 man för sin rörtillverkning. Av dessa äro på grund av den utländska svåra konkurrensen för närvarande endast 50 å 60 man sysselsatta, och den nuvarande produktionen motsvarar en årstillverkning av endast c:a 1 500 ton.

Slutligen framhålla de ovannämnda bolagen, att en förhöjning av tullsatserna till 5 kr. per 100 kg eller det belopp, som för närvarande är gällande för andra i tillverknings- och prishänseende jämställda produkter (tulltaxerubrik 716), skulle medföra högst avsevärt ökade möjligheter för den inhemska tillverkningens vidmakthållande och utveckling.

I 1906 års tullkommittés betänkande har för de till nuvarande tulltaxerubrik 711 hänförliga varuslagen föreslagits en tullsats av 3 kr. per 100 kg, för rubrik 712 4 kr. per 100 kg samt för rubrik 713 5 kr. per 100 kg. Kommittén motiverade detta sitt förslag med att utsikterna för upptagandet av en inhemska tillverkning av ifrågavarande produkter voro goda vid dåvarande tidpunkt, men att det med hänsyn till de erforderliga anläggningarnas dyrbarhet vore nödvändigt bestämma tullen till ett sådant belopp, att den på detta område mäktiga utländska konkurrensen kunde mötas.

De av kommittén föreslagna tullsatserna blevo emellertid icke genomförda.

Under krigsåren föranleddes emellertid en del gjuterier, på grund av de då rådande svårigheterna att genom import fylla landets behov, att inreda sina verkstäder för samt upptaga en tillverkning av gjutna avloppsrör och gjutna rördelar. Efter krigets slut har emellertid denna tillverkning haft att kämpa med en hård utländsk konkurrens, som givetvis i hög grad skärpts på grund av det förhållandet, att dessa produkter äro belagda med en betydligt lägre tull, än den som gäller för andra i tillverknings- och prishänseende likställda varuslag.

Av 1906 års tullkommittés ovan relaterade uttalande framgår, att det redan vid tidpunkten för betänkandets avgivande förefanns goda förutsättningar för den ifrågavarande tillverkningens upptagande inom landet. Härav

framgår att denna fabrikation, oaktat tillverkningen på grund av rådande omständigheter kom att upptagas under krigsåren, icke är att anse såsom en kristidsindustri dömd att nedläggas efter de speciellt gynnsamma konkunkturernas upphörande, utan torde industrien ifråga om de orsaker, som av 1906 års tullkommitté framhållits, vara väl värd att komma i åtnjutande av ett rättvist avvägt tullskydd, och detta desto mer som ett icke obetydligt antal arbetare skulle bliva arbetslösa, i den händelse tillverkningen nu måste nedläggas på grund av den övermäktiga utländska konkurrensen.

Sveriges import av rör och rördelar av icke smidbart gjutgods har under åren 1912—1924 uppgått till nedanstående kvantiteter:

**Import i ton av rör och rördelar av icke smidbart
gjutgods hänförliga till tulltaxerubrik:**

År	711	712	713 A	713 B	Summa
1912	8 049	6 483	—	332	14 864
1913	10 805	5 793	1	339	16 937
1914	8 088	4 207	—	331	12 626
1915	7 399	4 944	1	777	13 122
1916	7 058	5 408	2	959	13 427
1917	5 343	3 837	1	581	9 761
1918	4 601	2 092	9	663	7 364
1919	2 499	2 588	1	633	5 722
1920	7 868	5 897	4	1 113	14 882
1921	4 082	2 362	2	295	6 740
1922	9 071	6 047	2	229	15 350
1923	—	—	—	—	17 096
1924	—	—	—	—	14 300

Förutom avloppsrör och rördelar ingå i ovanstående siffror även gjutna vattenledningsrör och gasrör. Av de båda sistnämnda varuslagen, som tillverkas i betydligt större längder än avloppsrören, förekommer icke för närvarande någon fabrikation inom landet.

En eventuell tullförhöjning synes därför närmast böra omfatta endast avloppsrör samt rördelar¹, varför dessa i tulltaxan böra särskiljas från övriga till ifrågavarande rubriker hänförliga varuslag.

Av Svenska Kommunaltekniska Föreningens handlingar 1918 nr 9 (varav 1 exemplar här bifogas)² rörande tillverkningsbestämmelser och normalier för rör och rördelar av gjutjärn för avloppsledning framgår, att avloppsrörens invändiga diameter varierar mellan 50 och 152 mm (2"—6"). Grövre diametrar förekomma i regel icke för detta ändamål.

Avloppsrörens längd torde i allmänhet icke överstiga 3 meter, medan gjutna vattenlednings- och gasrör utföras i större längder.

Bearbetade avloppsrör förekomma i regel icke.

Enär en avsevärd del av de gjutna avloppsrören hava en invändig diameter av 6" (= 152 mm), synes den i rubrikerna 711 och 712 angivna diametergränsen böra höjas från 145 till 160 mm, varigenom även 6"-rören komma att falla under rubrik 712. Gränsen bör icke sättas under 160 mm, enär diametern å gjutna rör kan variera med en och annan millimeter, beroende på ofullkomligheter i gjutningen. En viss marginal är därför nöd-

¹ Med avloppsrör förstås här sådana, som äro avsedda att installeras i hus och byggnader för hushålls- och renhållningsändamål.

² Ej medtaget här.

yändig för att icke samma rördimension skall kunna komma att falla än över och än under gränsen ifråga.

I syfte att särskilja avloppsrör från vattenlednings- och gasrör blir det nödvändigt företaga en uppdelning av rubrik 712 i tvenne underrubriker, exempelvis på följande sätt:

»Rör och rördelar av icke smidbart gjutgods:
icke bearbetade:

- 712 A av mindre än 160 mm invändig diameter och med en längd av 3 meter eller däröver.
- 712 B av mindre än 160 mm invändig diameter och med en längd understigande 3 meter, härunder inbegripna utan avseende å diametern alla ogångade och i övrigt oarbetade muffar, flänsar, proppar och huvar.»

Enligt denna uppdelning skulle sådana rör med mindre än 160 mm inre diameter, som icke äro föremål för inhemsk tillverkning, komma att falla under rubrik 712 A, medan övriga rör, d. v. s. avloppsrör och rördelar, som äro föremål för inhemsk tillverkning, komma att falla under rubrik 712 B.

För rubrik 712 A synes tullsatsen kr. 1:50 per 100 kg böra oförändrad bibehållas, medan tullsatsen för 712 B bör sättas lika hög som den för rubrik 716 gällande, d. v. s. 5 kr. per 100 kg.

För ernående av likformighet och till förebyggande av ett kringgående av den föreslagna högre tullen för rubrik 712 B synes det dessutom vara nödvändigt att till rubrik 713 foga en anmärkning, så lydande:

»I obearbetat tillstånd till rubrik 712 hänförliga rördelar tullbeläggas, även om de äro bearbetade, med en tullsats av 5 kr. per 100 kg.»

Med stöd av det ovan anförda få kommitterade härmed hemställa,

att Herrar Fullmäktige behagade till vederbörande myndigheter ingå med en framställning, att tulltaxans rubriker 711—713 måtte givas följande ändrade lydelse:

»Rör och rördelar av icke smidbart gjutgods:
icke bearbetade:

- 711 av 160 mm invändig diameter eller däröver, *fria*.
- 712 A av mindre än 160 mm invändig diameter och med en längd av 3 meter eller däröver, 100 kilogram, *1 kr. 50 öre*.
- 713 B av mindre än 160 mm invändig diameter och med en längd understigande 3 meter, härunder inbegripna utan avseende å diametern alla ogångade och i övrigt oarbetade muffar, flänsar, proppar och huvar, 100 kilogram, *5 kr*.
- 713 bearbetade:
härunder inbegripna gängade rördelar; ävensom brandposter, tackjärnsbrunnar och sifoner samt slussventiler till rör, hänförliga till nr 711, 100 kg. *2 kr. 50 öre*.

Anmärkning till nr 713.

I obearbetat tillstånd till rubrik 712 B hänförliga rör och rördelar tullbeläggas, även om de äro bearbetade, med en tullsats av 5 kr. per 100 kilogram.

I detta ärendes behandling hava inom kommittén förutom ordföranden deltagit herrar Göransson, Jansson, Johnsson, Wigelius och Wahlberg.

Stockholm den 3 februari 1925.

För Jernkontorets Tull- och Traktatkommitté
KRISTOFFER HULDT.

H. Dahlerus.

*Bilaga 2.***Järnkontorets framställning den 18 mars 1925 ang. höjning av viktgränsen för tullfritt varmvalsat järn.**

Till Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Finansdepartementet.

I skrivelse till fullmäktige i Jernkontoret den 28 januari 1925 har Jernkontorets tull- och traktatkommitté på anförda skäl hemställt, att fullmäktige ville hos vederbörande myndighet göra framställning om ändring i viktgränsen mellan tulltaxerubrikerna 725 och 726 från 60 till 70 kg per löpande meter.

Med anledning därav tillåta sig fullmäktige, som dela kommitterades uppfattning av ifrågavarande angelägenhet, att härmed överlämna avskrift av berörda skrivelse samt med åberopande av vad däri anförts anhålla, att herr statsrådet benäget ville föranstalta om den utav kommittén föreslagna ändringen i tulltaxan. Stockholm den 18 mars 1925.

På fullmäktiges i Jernkontoret vägnar:

EMIL KINANDER.

Axel Koraen.

Till Herrar Fullmäktige i Jernkontoret.

I nu gällande tulltaxa hänföres »Balk-, hörn- och annat varmvalsat järn, ej särskilt nämnt», vägande 60 kg eller däröver per löpande meter till rubrik 725 och är tullfritt. Ovannämnda järn med en vikt av mindre än 60 men ej mindre än 20 kg per löpande meter hänföres till rubrik 726 och är åsatt en tull av kr. 1:50 per 100 kg.

Vid tiden för utfärdandet av nu gällande tulltaxa fylldes landets behov av balkar vägande över 60 kg per löpande meter genom import. Möjligen kan detta förhållande hava varit bestämmande vid fastställandet av den ovan angivna viktgränsen för tullfritt material. Enligt vad kommitterade erfarit hava emellertid ett par järnverk upptagit tillverkning av balkar vägande över 60 kg per löpande meter, och anse kommitterade det rimligt, att en ändring i rubrikerna 725 och 726 företages i sådan riktning, att tullskyddet kommer att omfatta även balkar av de grövsta dimensioner, som kunna tillverkas inom landet. Enligt införskaffade uppgifter tillverkas i nu befintliga verk balkar av ända till 68.1 kg:s vikt per löpande meter. På grund härav anse kommitterade, att gränsen för tullpliktiga balkar enligt rubrik 726 höjes till 70 kg per löpande meter.

Med stöd av det ovan anförda få kommitterade hemställa,

att Herrar Fullmäktige behagade till vederbörande myndigheter ingå med en framställning, att tulltaxans rubriker 725—726 måtte givas följande ändrade lydelse:

- Balk-, hörn- och annat varmvalsat järn, ej särskilt nämnt:
725 vägande 70 kg eller däröver per löpande meter, *fria*.
726 vägande mindre än 70 men ej mindre än 20 kg per löpande
 meter, 100 kg 1 kr. 50 öre.

I detta ärendes behandling inom kommittén hava förutom ordföranden deltagit herrar Göransson, Jansson, Johnsson, Wigelius och Wahlberg.
Stockholm den 28 januari 1925.

För Jernkontorets Tull- och traktatkommitté:

KRISTOFFER HULDT.

H. Dahlerus.

*Bilaga 3.***Järnkontorets framställning den 20 mars 1925 angående viss höjning av järntullarna.**

Till Konungen.

Fullmäktige i Jernkontoret hava i skrivelse av den 13 november 1919 för den av Kungl. Maj:t tillsatta tull- och traktatkommittén påvisat och framhållit, att tullarna för järn och stål redan före kriget ej erbjödo ett tillräckligt skydd mot den utländska konkurrensen. Vid skrivelsen var fogat ett av Jernkontorets tull- och traktatkommitté upprättat förslag till reglering av gällande tulltaxa beträffande järn och stål, vilket förslag upptog tullsatser, avmätta med hänsyn till det före kriget rådande penningvärdet.

Med underdånig skrivelse av den 19 november 1920 hava fullmäktige översänt och såsom eget yttrande åberopat innehållet i en skrivelse från Jernkontorets tull- och traktatkommitté dagtecknad den 9 november 1920. I denna framhålls ytterligare, att järnhanteringen genom penningvärdets förändringar kommit i en mycket svår ställning.

Alla de farhågor, som framkastades i denna skrivelse, hava besannats, och järnhanteringen befinner sig nu i ett ännu mera prekärt läge än år 1920. Den allmänna depressionen å näringslivets område torde visserligen i någon mån hava förbättrats, men beträffande järn- och stålhanteringen kan detta i stort sett näppeligen sägas vara fallet. De stora driftsinskränkingar, som företogs åren 1918 och 1919, hava endast i rena undantagsfall kunnat upphävas. I avsikt att bibringa en ungefärlig uppfattning om den nuvarande produktionens storlek jämförd med föregående års bifogas grafiska tabeller över tackjärnsproduktionen (bil. 1) och över tillverkningen av smidbara mellanprodukter (göten och smältstycken), (bil. 2), båda tabellerna omfattande halvårssiffror för åren 1912—1924¹.

Såsom av bilaga 1 framgår, sjönk tackjärnsproduktionen kontinuerligt från och med 1918 och nådde sitt minimum under slutet av 1921 och början av 1922. Produktionen under första halvåret 1923 var onormalt låg på grund av detta års arbetskonflikt. Till följd av denna ingick år 1924 med stor orderstock för järnbruken, och produktionen kunde under första halvåret upprätthållas i ganska stor omfattning med cirka 48 % av masugnarna i drift under januari—april. Sedermera sjönk emellertid tillverkningen och vid årsskiftet voro endast 29 % av masugnarna i verksamhet. Hela tackjärnstillverkningen under år 1924 utgjorde allenast 69 % av 1913 års tillverkning, trots vad som ovan nämnts om 1923 års arbetsinställelse och dess följder.

Vad som sagts om tackjärnsproduktionen gäller även för tillverkningen av smidbara mellanprodukter (se bil. 2). De båda tillverkningskurvorna hava i stort sett haft ett likformigt förlopp. För att ytterligare belysa denna tillverkningsgrens omfattning under år 1924 må anföras, att medan under årets första kvartal cirka 58 % av martinugnarna voro i gång,

¹ Av utrymmeskäl ej medtagna.

minskades produktionen under årets senare hälft, så att vid årsskiftet endast 41 % av befintliga martinugnar voro i verksamhet.

Den ökning i produktionen, som år 1924 visar i jämförelse med de närmast föregående åren, har således sin huvudsakliga grund i den större ordertillgången för valsverken under första halvåret. Men årets produktion har dock icke på långt när kommit i nivå med tillverkningen före kriget.

Förklaringen till denna minskning i produktionen, som förefunnits alltsedan år 1920, torde kunna sökas i det förhållandet, att utländskt och speciellt tyskt järn utbjudits och ännu utbjudes i marknaden till priser, som vida understiga de svenska tillverkningskostnaderna, och att de svenska förbrukarna i följd härav i betydligt större utsträckning än förut inköpt sitt behov av järn från utlandet.

Variationen i importens storlek framgår av nedanstående tablå 1.

Tablå 1. Importens storlek i ton per år för vissa varuslag inom järn och stålgrupperna under åren 1912—1924.¹

	1912	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922	1923	1924
Tackjärn.....	84 500	94 600	103 200	111 400	92 500	42 800	16 800	26 700	35 100	10 900	20 700	33 600	41 000
Valsat stångjärn och fasongjärn	42 400	49 600	46 300	59 500	88 500	20 900	30 800	22 200	66 600	33 700	41 900	60 700	90 000
Tunnplåt och grovplåt, annan än förtent plåt	14 200	16 600	16 700	26 900	41 300	15 900	16 400	24 500	48 700	24 300	14 400	39 700	37 000

Tablå 2. Jämförelse mellan totala järnimporten och totala järnexporten under åren 1912—1924.

Summa	1912	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922	1923	1924
Import	234 600	254 700	248 600	250 900	292 700	97 900	99 000	128 000	245 300	128 000	138 400	185 000	287 000
Export	492 600	502 600	382 800	588 900	560 100	487 600	388 000	246 100	273 000	147 600	174 400	232 900	262 000

Av tablå 1, som utgör en sammanställning av den årliga importen under åren 1912—1924 för trenne för järnhanteringen viktiga varuslag, framgår, att importen, som för vissa rubriker nådde sitt maximum under högkonjunkturåret 1920, avsevärt minskades under åren 1921—1922. Ehuru någon konjunkturförbättring knappast ägde rum under åren 1923 och 1924, uppvisa importsiffrorna för dessa år betydliga stegringar jämfört med de två föregående åren.

Enligt tablå 2 uppgick vår totala import av järn under år 1924 till icke mindre än 287 000 ton mot 185 000 år 1923. Det är icke blott en av de största kvantiteter, som importerats något år, utan det är sannolikt första gången i Sveriges järnverks historia, som importen av utländskt järn och stål överstigit exporten. Denna utgjorde nämligen blott 262 600 ton.

Huvudorsaken till den stora importen av utländskt material ligger, såsom redan nämnts, däri, att utländskt och framför allt tyskt järn för närvarande säljes på den svenska marknaden till priser, som väsentligt understiga de inhemska järnverkens tillverkningskostnader.

Resultatet av en av Jernkontorets överingenjör under november månad

¹ Siffrorna äro hämtade ur Järnverksföreningens statistik, vilken, upplagd efter delvis andra grunder än den officiella, i någon mån skiljer sig från denna.

1924 verkställd utredning beträffande priset förhållandena i Sverige på produkter av järn och stål framgår av tablå 3.

Tablå 3. Sammanställning av diverse noteringar på järn och stål under år 1924.

	Importnotering förtullat material kr. pr 100 kg.	Svensk notering fritt verk kr. pr 100 kg.
<i>Stångjärn</i>		
1 och 2 kvartalen	15: —	18: —
3 och 4 »	14: 70	16: 75
<i>Valstråd</i>		
1 och 2 kvartalen	16: 50	18: —
3 och 4 »	14: 50	16: 75
<i>Grovplåt</i>		
1 och 2 kvartalen	17: 20	22: 65
3 och 4 »	16: —	21: 65
<i>Strips</i>		
december 1924	14: —	18: —
<i>Valsjärn ordinärt</i>		
januari 1925	16: 50	17: 75

Då de svenska noteringarna gälla priser fritt å vagn vid bruket, under det att importnoteringen avser förtullat material cif svensk hamn, kommer alltså järnvägsfrakten att i många fall ytterligare öka skillnaden mellan priserna till nackdel för de svenska noteringarna.

Skillnaden i priset å svenskt och utländskt material torde, då hänsyn tages till vad ovan nämnts, för närvarande utgöra:

för stångjärn	ca. 20 kr. pr ton
» valstråd	» 22 » » »
» grovplåt	» 55 » » »
» strips	» 40 » » »
» valsjärn	» 12 » » »

Fullmäktige vilja särskilt framhålla, att ovanstående på inhemska marknaden noterade priser ligga avsevärt under brukens nuvarande självkostnadspriser.

Den svenska järnhanteringen måste nämligen alltid räkna med högre tillverkningskostnader än utlandets järnindustri, åtminstone då det icke gäller tillverkningen av hög kvalitet. Anledningen härtill är särskilt att söka i följande förhållanden:

1. Tillverkningen sker i betydligt mindre skala än i utlandet, där driften kunnat läggas mera rationellt, och arbetsbesparande metoder kunnat införas.

2. Höga träkolspriser beroende på i många fall långa transporter.

3. Avsevärda malmkostnader, vilka stegrats på grund av höga arbetslöner och frakter samt minskad produktion.

4. Brist på fullgoda fossila bränslen. De importerade stenkolen ställa sig på grund av långa transporter avsevärt dyrare för våra järnverk än för utländska verk, som därtill ofta hava egna kolgruvor.

5. Direkt höjda arbetslöner på grund av bl. a. 8-timmarsdagens genomförande.

Det svenska järnets svårigheter i konkurrensen på hemmamarknaden har ökats ännu mera på grund av den fördel i konkurrensen, som vissa länder haft och ännu hava av en deprecierad valuta.

Tullskyddet, som väl avsetts att utgöra ett effektivt skydd för det svenska arbetet, har i jämförelse med år 1914 undergått en väsentlig minskning i effektivitet icke endast på grund av den allmänna prisnivåns uppgång utan även på grund därav att arbetskostnaderna, såsom förut nämnts, nu ingå med proportionsvis större del i de färdiga varornas tillverkningsvärde, alldestund råvarornas pris icke ökat i samma grad som arbetslönerna.

Då valutaförhållandena emellertid nu stabiliserats i de flesta länder och några mera vittgående förändringar i penningvärdet knappast torde komma att äga rum, kan man räkna med, att den nu rådande prisskillnaden mellan utlandets och våra järn- och stålprodukter kommer att bli bestående. Denna prisdifferens är, såsom förut visats, i många fall så betydande, att de nu gällande tullsatserna icke förmå skydda den svenska järnhanteringsprodukter på den inhemska marknaden såsom varit avsett.

I ovan omnämnda yttrande från Jernkontorets tull- och traktatkommitté, vilket med skrivelse den 13 november 1919 av fullmäktige överlämnats till den av Kungl. Maj:t tillsatta tull- och traktatkommittén, påvisade Jernkontorets kommitterade, att tullarna för järn och stål redan före kriget i ett flertal fall icke erbjöde tillräckligt skydd mot den utländska konkurrensen. På grund härav och med hänsyn till vad ovan framhållits beträffande järnhanterings nuvarande prekära ställning synes det fullmäktige med rättvisa och billighet överensstämmande, likasom det ock är av behovet påkallat för den svenska järnhanterings fortbestånd och utveckling att en tullförhöjning genomföres i enlighet med de principer, som av Jernkontorets tull- och traktatkommitté angivits dels i nyss nämnda yttrande och dels i förut åberopat yttrande av den 9 november 1920, så att de nya tullsatserna komma att giva samma skydd för vår järnindustri som före kriget. Den erforderliga höjningen i tullsatserna skulle, oavsett den på grund av 8-timmarsdagens införande skedda extra förhöjningen i produktionskostnader, som drabbat järnhanteringen, alltså vara minst lika med nu rådande partiprisindex för varor av järn och stål. Visserligen är detta index något olika för olika varuslag, men i stort sett motsvaras det av det svenska partiprisindextalet för »samtliga varor», vilket enligt kommerskollegiums statistik för januari 1925 är 169. Fullmäktige vilja därför föreslå, att tullen för järn- och stålvaror höjes till 160 procent av nuvarande tullsats belopp. Någon efter index varierande tull hava fullmäktige icke avsett med detta förslag, emedan förhållandena på penningmarknaden stabiliserats så mycket, att en variabel tullsats knappast bör ifrågakomma.

Oaktat den föreslagna tullförhöjningen icke kan förhindra, att utländskt järn och stål i viss utsträckning införes och försäljes på den svenska marknaden, kommer den dock att kraftigt bidra till att utjämna den befintliga prisskillnaden mellan svenskt och utländskt material. En följd härav blir givetvis, att brukens avsättning kommer att ökas, och att den vid järnbruken och gruvorna nu rådande stora arbetslösheten kommer att minskas. Vid järnbruken voro vid årsskiftet cirka 29 % eller omkring 6 500 arbetare och vid gruvor, som producera malmer, huvudsakligen avsedda att vidare förädlas inom landet, cirka 50 % eller omkring 2 100 arbetare utan arbete, enligt uppgifter, som införskaffats av Jernkontorets överingenjör. En i föreslagen utsträckning genomförd tullförhöjning kunde bereda flertalet av dessa arbete och även avsevärt bidra till att förbättra järnhanterings för närvarande prekära ställning.

Jernkontorets fullmäktige, som med tillfredsställelse erfarit att sakkunniga blivit av Eders Kungl. Maj:t tillkallade med uppdrag att verkställa en

revision av gällande tulltaxa, våga uttala den förhoppningen, att vid denna revision hänsyn må tagas till de framställningar, vilka blivit av fullmäktige avgivna till Eders Kungl. Maj:t, samt till fullmäktiges skrivelse av den 13 november 1919 till Kungl. Maj:ts tull- och traktatkommitté.

I samband med denna framställning vilja fullmäktige påpeka, att en reglering av tullarna med hänsyn till penningvärdets fall redan har vidtagits i ett stort antal länder.

Sålunda tillämpas i *Frankrike* sedan år 1920 ett system, som möjliggör förändringar i tullsatsernas belopp allt efter förändrade valutaförhållanden. De gamla tullsatserna multipliceras nämligen med majorationskoefficienter, varierande mellan 1:3 och 8 för varor av järn och stål. Dessa koefficienter underkastas regelbunden revision av en särskild kommitté. Förslag till helt ny tulltaxa är även under utarbetande.

Spaniens tullar äro väsentligt höjda efter 1915. Den nuvarande spanska tulltariffen innehåller två tariffer, men »mest gynnad nations»-klausulen tillämpas icke längre. Om en jämförelse göres mellan tullsatserna år 1915 och gällande tulltaxas lägre tariff, framgår, att de nya tullarna äro väsentligt högre än de före kriget gällande, även enligt valutans guldvärde. 1924 års tull utgör i pesetas 178—469 % av 1915 års tull för skilda slag av järn och stål.

I *Italien* har ny tulltaxa fastställts, som upptager tullsatserna i guldlire, och enligt vilken guldlire omräknas till papperslire enligt vissa periodvis fastställda guldkoefficienter. De nya tullsatserna äro betydligt högre än de före kriget gällande.

I *Amerikas förenta stater* utgingo järn- och ståltullarna år 1915 med vissa procent av varans värde. Enligt 1922 års tariff har emellertid U. S. A. övergått till ett system med kombinerade vikt- och värdetullar. En jämförelse mellan tullsatsernas belopp före och efter ikraftträdandet av den nya tulltaxan kan endast giva ett ungefärligt begrepp om storleken av den företagna förhöjningen. Framhållas må, att alla tullsats ökat högst väsentligt, samt att de nu i ett par fall utgå med ända till 5—8 dubbla beloppen jämfört med 1915.

Japan har övergått från vikttullar till värdetullar. För att göra en jämförelse mellan de olika tullarnas effektivitet möjlig, måste vissa antaganden om resp. varuslags värde göras. Denna jämförelse giver vid handen, att tullsatserna i de flesta fall ökats. För några av för järnhanteringen viktigare rubriker utgår 1924 års tull, räknat i svenska kronor (guldvärde), med 134—323 procent av 1915 års tull.

Även i *Tjeckoslovakien, Finland, Portugal, Brittiska Indien, Australien*, m. fl. länder hava åtgärder vidtagits för att reglera tulltarifferna i enlighet med det försämrade penningvärdet, i syfte att bereda de inhemska industrierna skydd mot konkurrens från länder med starkt deprecierad valuta.

I *Nederländerna* har ny tulltariff antagits den 20 december 1924, varigenom tullsatserna i allmänhet höjts från 5 % till 8 % ad valorem (enligt uppgift i *Industrie- und Handelszeitung*).

Nya tulltaxor trädde under 1924 i kraft även i *Belgien, Ryssland, Rumänien, Polen, Estland och Litauen*. I *Österrike och Ungern* hava nya tulltaxor trätt i kraft den 1 januari 1925, medan i *Grekland* den nya tulltaxans ikraftträdande framflyttats till den 1 mars 1925.

Nya tulltaxeförslag, mera eller mindre färdiga, föreligga i Norge, Finland, Schweiz, Tyskland, Jugoslavien och Lettland.

Slutligen må framhållas betydelsen av de åtgärder, som föreslagits i

England i avsikt att skydda den engelska industrien. Om detta förslag genomföres, äro dessa följder för närvarande omöjliga att överskåda, då tullskydd av regeringen skulle komma att beviljas från fall till fall efter av särskild kommitté företagen utredning, och alltså mycket beror på, huru dessa prövningskommittéer komma att verka.

Under åberopande av vad som ovan anförts tillåta sig fullmäktige i underdånighet hemställa, att Eders Kungl. Maj:t täcktes vidtaga sådana åtgärder, att tullsatserna å järn och stål snarast möjligt höjes, så att de komma att utgå med 160 % å nuvarande tullsats belopp.

Stockholm den 20 mars 1925.

Underdånigst

J. C:SON KJELLBERG.

EMIL KINANDER.

GÖSTA VON ROSEN.

Axel Koraen.

*Bilaga 4.***Järnkontorets framställning den 7 april 1927 ang. höjning av vissa järntullar.**

Till Konungen.

Det är Eders Maj:t väl bekant, att under de krisår, som följt efter det stora världskriget, den svenska järnindustrien lidit oerhört på grund av konkurrens från utlandet. Jernkontoret har vid upprepade tillfällen framhållit detta och begärt statsmakternas skydd och stöd, utan att detta hittills medfört någon åtgärd. Situationens allvar framträder dock otvetydigt genom den inskränkta driften vid järnverken och av dem beroende gruvor m. m. samt den inom hanteringen fortfarande stora arbetslösheten. Det är för att söka förebygga en verklig katastrof för betydande delar av vår järnhantering, som Jernkontoret nu tillåter sig underdånigst fästa Eders Maj:ts uppmärksamhet vid dessa frågor samt ånyo begära statsmakternas stöd i den hårda och ojämna kamp, som järnhanteringen under de senaste åren fört för sin existens.

Den svenska järnhanteringen arbetar i stort sett efter tvenne olika linjer, den ena med tillverkning av specialkvaliteter, såsom verktygsstål och högklassiga konstruktionsstål, och den andra med mera ordinära järnprodukter för byggnadsindustrien och järnvägarna samt för maskinkonstruktioner i allmänhet, vanliga smiden m. m. De förra produkterna avsättas till en mindre del inom landet, men till huvudsaklig del på utlandet; de senare avsättas så gott som uteslutande inom landet.

Man må emellertid icke föreställa sig, att dessa båda arter av tillverkning äro strängt skilda åt så, att vissa verk framställa endast den ena och vissa verk endast den andra kvaliteten. Visserligen finnas järnverk, som så gott som uteslutande ägna sig åt specialkvaliteternas framställning och andra, som ägna sig åt de mera ordinära kvaliteterna, men dessa äro att betrakta såsom undantag. Ett kvalitetsstålverk måste nämligen i allmänhet av rent tekniska skäl även ägna sig åt framställning av mera ordinära kvaliteter för hemmamarknaden. Vid tillverkning av kvalitetsstål erhålles alltid en del stålchager, som av en eller annan anledning icke passa för det avsedda ändamålet. Man har då att välja emellan omsmältning, varigenom stålet reduceras till skrotvärde, eller utvalsning för mindre fordrande ändamål. Vilketdera som bör ske, blir i varje särskilt fall en lämplighetsfråga, beroende av avsättningsmöjligheter, pris m. m., men de flesta järnverk tvingas härav in på handelsjärnsmarknaden i större eller mindre omfattning, i all synnerhet som avsättningsmöjligheterna för kvalitetsstål äro begränsade och tämligen varierande. Tydligt är även, att om man av dessa skäl önskar avsätta en del stål för ordinära ändamål, så kan detta icke ske, utan att man parallellt med kvalitetsståltillverkning även driver en viss handelsjärnstillverkning, ty att endast försälja sådant järn, som utfallit olämpligt för vissa kvalitetsändamål, är givetvis ej möjligt. Slutligen behöver ock i allmänhet ett kvalitetsstålverk på grund av variation i order-

tillgång för sin ekonomi hava möjlighet att variera kvantiteten kvalitetsstål, utan att därför den regelbundna driften i verket behöver ändras.

Beträffande kvalitetsståltillverkningen är läget f. n. sådant, att det, tack vare Sveriges tillgång på rena råmaterialier och sekellång erfarenhet, lyckats att inom landet till största delen utestänga importen, även om detta i icke ringa mån måst ske på prisernas bekostnad, och likaledes uppehålla en avsevärd export. Vad den senare beträffar är att märka, att densamma består dels av mycket långt förädlade produkter såsom kallvalsade band, ofta härdade och polerade, färdiga finare fjädrar m. m., dels av vanliga varmvalsade produkter såsom ämnen, stänger, valstråd etc. För de förra produkterna synas åtminstone vid de verk, som av gammalt haft dessa såsom specialitet, priserna givit en skäligen vinstmarginal, för de senare återigen hava priserna i det hela lämnat mycket övrigt att önska.

Handelsjärnstillverkningen återigen befinner sig i ett annat läge. Visserligen är utan tvivel här den svenska produkten överlägsen den utländska i kvalitativt avseende, men denna överlägsenhet spelar i detta fall en mindre roll, i det att utlandets kvaliteter ofta äro för det avsedda ändamålet tillräckligt goda. Några mera nämnvärda överpris kunna sålunda icke beräknas för den svenska varan. Det är ock denna del av den svenska järntillverkningen, som för närvarande är så starkt hotad, att Jernkontoret nu finner sig nödsakat ånyo begära ökat skydd för densamma.

Efterfrågan på järn har till följd av kristidens inverkan på andra områden på många håll betydligt nedgått. I utlandet är denna nedgång starkt markerad, och järnverken såväl i Tyskland som i andra massproducerande länder arbeta för närvarande med kvantiteter, som ligga långt under de respektive verkens kapacitet. Detta återigen giver anledning till dumping på exportmarknaden. En minskad produktion måste nämligen alltid medföra högre tillverkningspriser på grund av förefintliga anläggningars sämre utnyttjande. Räntor, amorteringar och allmänna omkostnader m. m. bliva i det närmaste konstanta och komma sålunda att med högre belopp drabba tillverkningspriset per ton. Det ligger därför nära till hands att trots minskad efterfrågan hålla tillverkningskvantiteten så hög som möjligt, något som även inom den internationella kartellen är tillåtet under vissa villkor, och att försälja den kvantitet, som icke kan placeras inom eget land, till lägre priser på därför lämpliga marknader. Så sker även från olika länder, och särskilt har vårt land i stor utsträckning blivit en dumpingplats för utländska järntillverkare. Härvid synas de valutasvaga länderna, speciellt Frankrike och Belgien, hava gått i spetsen med prissänkningarna.

I vårt land hava förhållandena direkt gynnat en dylik dumping, enär våra järntullar numera icke på långt när erbjuda samma relativa skydd som då de infördes eller ens som före kriget, under det att andra länder redan vidtagit tullförhöjningar i avsikt att skydda ömtåligare delar av sin järnindustri. De nuvarande svenska tullarna fastställdes i stort sett år 1889. Visserligen reviderades de i viss mån år 1911, men någon genomsnittlig höjning vidtogs då ej; tvärtom borttogos, till synes genom förbiseende, därigenom vissa ej oviktiga tullsatser å grövre valsade produkter. Då den sedan 1913 inträffade sänkningen i penningvärdet belöper sig på i genomsnitt 70 %, utan att tullsatserna justerats i överensstämmelse därmed, är det tydligt, att importen av järn därigenom skall underlättas.

Sveriges förbrukning av järn har enligt statistiken under de senare åren, jämfört med åren närmast före kriget, snarare stegrats än minskats, sannolikt till följd av den livliga byggnadsverksamheten. År 1913 kan Sveriges

förbrukning av handelsfärdigt smidbart järn uppskattas till c:a 444 000 ton, varav importerades c:a 149 000 ton och tillverkades inom landet c:a 295 000 ton. År 1925 var förbrukningen c:a 438 000 ton, varav importerades c:a 206 000 ton och tillverkades inom landet c:a 232 000 ton. Importen har sålunda stegrats med 57 000 ton eller c:a 40 %. Sveriges totala tillverkning av smidbart järn var år 1913 749 400 ton och år 1925 518 000 ton, motsvarande en minskning av c:a 45 %. En mera detaljerad redogörelse för tillverkning, import och export under olika år av olika slag av smidbart järn återfinnes i bil. 1.¹

De anförda siffrorna tala sitt tydliga språk om den svenska järnhandlingens tillbakagång och utlandets erövringar på vår marknad. En viktig anledning till att en dylik betydande förändring kunnat ske ligger, såsom förut antytts, uti utlandets överproduktion på järn med ty åtföljande försäljning till underpris i Sverige.

Uti den tyska tidskriften *Stahl und Eisen* publiceras varje månad de tyska noteringarna å hemmamarknaden, ab Oberhausen, ävensom priser för export. Uti bil. II¹ är angivet förhållandet mellan dessa priser, varvid exportpriserna genom frånräkning av frakt från Oberhausen till närmaste hamn och lastningskostnader, gjorts jämförbara med de noterade inlandspriserna. Av den erhållna kurvan framgår, att under 1924 de tyska verken för exportjärn vid verk erhöles i genomsnitt 10 % lägre pris än vid försäljning på hemmamarknaden. Denna prisdifferens visar därefter stegring och uppnådde i juli 1926 ej mindre än 37 %. Kort därefter bildades den internationella stålkartellen med mål att genom produktionens reglering hålla priserna uppe. Verkan härav kan avläsas i kurvan, och differensen mellan export- och inlandspris sjönk hastigt till 17,5 %, varest den enligt noteringarna sedan hållit sig konstant.

Emellertid äro dessa siffror, såsom grundande sig på officiella noteringar, endast nominella, och i verkligheten ligga förhållandena än ogynnsammare, enär de tyska verken på export faktiskt sålt vida billigare än noteringarna utvisa. Att häröver erhålla någon mera omfattande statistik är givetvis förenat med stora svårigheter, enär härför erfordras samtidiga offerter å liknande varor i Tyskland och Sverige. Jernkontoret har emellertid tid efter annan lyckats införskaffa dylika uppgifter, varvid bestyrkts, att de verkliga noteringarna ligga vida lägre än de officiella exportnoteringarna, under det att priserna i Tyskland praktiskt taget följt inlandsnoteringen. I verkligheten har alltså i november och december 1926 prisdifferensen ökat. Den streckade linjen å diagrammet i bil. II visar den av Jernkontoret konstaterade faktiska prisdifferensen, vilken i dec. 1926 uppgår till 32 % mot de officiella noteringarnas 17,5 %. För närvarande torde differensen vara högre.

I det ovanstående har Jernkontoret särskilt behandlat förhållandena i Tyskland. Detta har skett av det skälet, att det varit lättast att härifrån erhålla tillförlitliga siffror. De priser, som offereras från Belgien och Frankrike, ligga emellertid under de tyska, vilket givetvis har sin grund i de deprecierade valutorna.

Man har uti den offentliga diskussionen rörande den svenska järnhandlingens ställning velat göra gällande, att eftersom den svenska handelsjärnstillverkningen icke är ekonomiskt bärkraftig, bör densamma läggas ned. Jernkontoret tillåter sig anföra, att det ingalunda är bevisat, att under normala förhållanden den svenska handelsjärnstillverkningen är så svagt grundad, att ett dylikt yttrande är motiverat. Visserligen har denna tillverkning

¹ Av utrymmeskäl ej medtagen.

alltid varit hårdarbetad, men åtminstone under decenniet före kriget lämnade den dock en skälig vinst. Ett nedläggande av handelsjärnstillverkningen, som belöper sig till c:a 45 % av Sveriges totala järnproduktion, kan dessutom i de flesta fall icke ske utan en ogynnsam inverkan på kvalitetsstål-tillverkningen, enär dessa tillverkningar, såsom ovan visats, äro av varandra beroende. Ej heller är det möjligt att uti ett handelsjärnsverk kasta om tillverkningen till kvalitetsstål, ty, oberäknat att förutsättningarna i form av lämpliga råvaror saknas, och att den tekniska utrustningen icke är passande, så skulle detta för verket i fråga betyda skapandet av en helt ny försäljningsorganisation och inarbetandet av nya märken på exportmarknaden, en uppgift, som torde i regel överstiga företagens bärkraft. Dessutom måste ihåggommas, att kvalitetsstålförbrukningen i världen är så strängt begränsad, att nya kvantiteter överhuvud taget ej kunna avsättas eller åtminstone endast till underpriser, varigenom samtliga kvalitetsverk bleve lidande. I denna fråga tillåter sig Jernkontoret dessutom hänvisa till bilagda yttrande av professor Arvid Johansson (bil. III, sid. 29 och följande).¹

Ett bibehållande av Sveriges handelsjärnstillverkning är sålunda även för kvalitetstillverkningen av synnerlig vikt.

Den svenska järnhanteringen är en för landet naturlig industri. Den bygger på användningen av inhemska råmaterial, tillgodogörandet av våra järnmalmstillgångar, skogarnes ej för andra ändamål användbara produkter och vattenfallens krafttillgångar samt icke minst på den sedan sekler nedärvda skickligheten hos en framstående arbetarstam. Järnhanterings betydelse för kulturen och odlingen i de bygder, där densamma har sitt säte, kan icke överskattas. Den giver arbete och uppehälle åt hela samhällen, och andra industrier äro beroende av och baserade på densamma såsom exempelvis stora delar av gruvindustrien, den mekaniska verkstadsindustrien och Eskilstunaindustrien. Även för samfärdsmedlen spelar järnhanteringen en betydande roll, såsom av alla industrier varande den, som i förhållande till tillverkningskvantiteten har det största behovet av transporter, i det att för varje ton färdigt järn, som lämnar järnverket, till detsamma måst fraktas mångdubbla kvantiteter råmaterialier. Järnhanteringen bidrager därigenom i hög grad till förräntning av det i järnvägarna nedlagda kapitalet.

Ett land utan egen järnindustri är utan industriell ryggrad, och vi se i dessa dagar talande exempel på att länder, som förut ej haft järnindustri, med stora uppoffringar söka skapa en sådan, och Norge, som tidigare ägt järntillverkning, söker nu genom statsunderstöd och andra förmåner med all makt återuppliva denna. Det bör även vara i färskt minne, hurusom under krigsåren Sveriges industri i stor utsträckning kunde vidmakthållas endast tack vare den inhemska järnhanteringen.

Då nu, såsom ovan visats, utländska järntillverkare i Sverige sälja järn till priser, som, räknade vid det utländska verket, med f. n. c:a 30 % understiga dem, som för samma produkter erhållas inom eget land, och sålunda ett abnormt tillstånd kan sägas vara rådande, kan man med skäl fråga sig, huruvida detta förhållande kan komma att bestå under längre tid, eller om det är en tillfällig företeelse. Att härpå lämna ett tillförlitligt svar är givetvis omöjligt. Den internationella stälkartellen har, som ovan nämnts, bildats i syfte att genom begränsning av kvantiteten hålla järnpriserna uppe, men, såsom framgår av kurvan å bil. II, har effekten därav hittills endast blivit av kort varaktighet, och tendensen till försäljning till underpris har under

¹ Av utrymmeskäl ej medtagen.

senare tiden kraftigt ökats. De i kartellen deltagande länderna hava icke heller förbundit sig att hålla gemensamma priser, utan endast överenskommit om vissa kvotandelar i den beräknade totalproduktionen. Priskonkurrensen mellan utländska järntillverkare är därför ännu bestående. Det har visserligen försports, att kartellen skulle utvidgas att även omfatta prisreglering, men om så kan bliva fallet är ännu tvivelaktigt, och en sådan utvidgning kan i varje fall sannolikt endast ske efter långvariga förhandlingar. Slutligen är det ock ovisst, vilket inflytande en dylik eventuell prisöverenskommelse skulle få för Sverige. En fast kartellbildning har givetvis alltid större möjligheter än fristående järnverk att genom dumping ruinera ett mindre lands järnhantering, om detta skulle vara med dess fördel förenligt. En bestående förbättring i prispolitiken kan sannolikt förväntas först, då järnförbrukningen i Europa vuxit så, att den kommit i nivå med järnverkens tillverkningskapacitet, men, såvitt nu kan bedömas, kommer detta ännu att dröja en anseelig tid. Men den svenska järnhanterings ställning försämras med varje dag, och snara åtgärder äro av nöden.

Såsom skäl mot en tullförhöjning å järn i Sverige har anförts, att råvarorna för andra industrier, speciellt verkstads- och byggnadsindustrierna, skulle fördyras så, att resp. industriens existens därigenom bleve hotad. Till belysning av denna fråga har Jernkontoret år 1926 uppdragit åt tvenne tekniska sakkunnige, professorn vid Tekniska Högskolan Karl Ljungberg och t. f. professorn Anders Rosborg, att verkställa en utredning, avsedd att visa huru stor inverkan en förhöjning av järntullarna med 70 % av nuvarande belopp under förutsättning av motsvarande prisförhöjning skulle få på tillverkningskostnaden för diverse typiska industriprodukter, byggnader m. m. Ur denna utredning, vilken i sin helhet finnes tillgänglig å Jernkontoret, må följande siffror anföras:

F ö r e m å l	Prisökning genom tullförhöjning av 70 %
Hyreshus 5-rums lägenheter	0·13—0·20 %
» 3- » »	0·27 %
Järnöverbyggnaden till järnvägsbroar 4 st.	3·5—4·0 %
Överbyggnad till bro av armerad betong	1·30 %
Elektrisk motor om 50 hkr.	1·20 %
» » » 100 »	1·60 %
Avancemotor, stationär, om 10 hkr.	0·29 %
» » » 30 »	0·52 %
» marinmotor, » 230 »	0·65 %
Sulfitkokare med underställ 190 m ³ bruttovolym	4·20 %
Pappersmaskin »Yankee» med 3 050 mm arbetsbredd	0·27 %
» mångcylindrig » 4 065 » »	0·47 %
Vattenturbin i betongspiral om 11 500 hkr.	0·74 %
» i trycksåp av plåt om 1 200 hkr.	1·20 %
» om 1 500 hkr.	0·78 %
Ångturbingenerator om 2 500 kw	0·39 %
Järnvägsvagn, 2 axlig III klass personvagn	1·26 %
» » » öppen godsvagn med plåtlämmar	3·23 %
Tröskverk, transportabelt	0·76 %
Traktor 30 hkr., utan plog	0·63 %
Hästräfsa med 30 pinnar	3·10 %
Plog, enskärig	3·10 %

Att här icke skeppsbyggnadsindustrien medtagits beror därpå, att denna industri enligt gällande tulltaxa åtnjuter rätt till tullrestitution för så gott som allt av densamma förbrukat järn, vare sig fartygen äro avsedda att stanna i hemlandet eller försäljas till utlandet. Denna industri är sålunda praktiskt sett oberoende av tullsatserna på järn.

Den anförda utredningen utvisar sålunda, att tullförhöjning å järnhanteringens produkter har en mycket obetydlig inverkan på tillverkningspriset för färdiga konstruktioner och maskiner och givetvis mindre i samma mån som varan är längre förädlad. För de industrier, som arbeta med utländska råmaterial för framställning av exportvaror, kan liksom hittills, då så provas berättigat, beviljas tullrestitutionsrätt, och deras konkurrenskraft på utländska marknader kommer sålunda icke att beröras.

Om ökat skydd icke lämnas järnindustrien, och utlandets dumping får fortsätta ännu någon tid, så är det visserligen sant, att byggnadsindustrien och maskinindustrien för ögonblicket kunna erhålla sina råvaror billigare än eljest, men om den svenska järnhanteringen därigenom går under, upphör för utlandet skälet att tillämpa dumpingpriser. En höjning av priserna skulle då ej låta vänta på sig, och man torde med visshet kunna räkna med, att denna höjning bleve så kraftig, att ovannämnda svenska industrier snart nog finge dyrt betala tidigare fördelar. Och att åter igångsätta en nedlagd järnindustri är icke detsamma som att återupptaga en annan industri. Arbetarna skingras, gruvorna nedläggas, krafttillgångarna disponeras för andra ändamål m. m. En gång nedlagd järnhandling kommer, såsom erfarenheten lärt, sällan att återupptagas.

Att vägra järnhanteringen ökat skydd under nuvarande svåra tider med den motiveringen, att ett sådant skulle medföra högre järnpris, är sålunda en kortsynt politik, enär, för den händelse underprisförsäljningarna få ostört fortsätta, de nuvarande lägre järnprisen med visshet komma att följas av vida högre, så snart den inhemska handeringen upphört.

Jernkontoret kan sålunda icke finna, att de olägenheter, som för andra industrier skulle uppstå genom ett ökat tullskydd för viktigare järnprodukter, kunna tillmätas någon betydelse i jämförelse med de risker, som ett nedläggande av den svenska handelsjärnstillverkningen innebär.

I följande förslag till höjda tullsats har Jernkontoret endast upptagit sådana produkter, vilka äro av fundamental betydelse för den svenska handeringen, och, ehuru det måste anses tvivelaktigt om därigenom tillräckligt skydd vinnes mot en fortgående dumping, har Jernkontoret nu begränsat sig till att beräkna tullförhöjningarna så, att de i intet fall överstiga 20 % av de priser, som i utlandet erhållas på respektive hemmamarknader. Då såsom ovan anförts exportprisen för närvarande ligga c:a 30 % under dessa priser, måste de föreslagna förhöjningarna anses synnerligen blygsamma.

Slutligen tillåter sig Jernkontoret framhålla, att särskild anledning till skyndsam hjälp för järnhanteringen förefinnes på grund av den senaste tidens oerhört hastiga importökning. År 1926 var ett rekordår för järnimporten, men detta års siffror synas innevarande år komma att i hög grad stegras, vilket framgår av nedanstående statistiska siffror för januari och februari 1926 och 1927.

**Sveriges import i ton av diverse smidbart järn under januari och februari
månader 1926 och 1927.**

	Balk-, hörn- och annat varmvalsat järn, alla slag			Plåtar utan slipning eller polering		
	1926	1927	Ökn. %	1926	1927	Ökn. %
januari	8 835	13 582	53·8	1 798	4 665	159·5
februari	7 410	11 579	56·2	4 144	7 371	78·0
S:a för januari o. februari	16 245	25 161	55·0	5 942	12 036	102·6

	Rör, valsade eller varmdragna, icke bearbetade		
	1926	1927	Ökn. %
januari	893	833	— 6·7
februari	584	1 093	87·1
S:a för januari o. februari	1 477	1 926	30·5

Under återopande av ovanstående motivering tillåter sig Jernkontoret härmed underdånigst anhålla, att Eders Kungl. Maj:t täcktes, i ändamål att bereda den svenska järnhanteringen skydd mot försäljning till underpriser från utlandet, till innevarande års riksdag avlåta proposition om höjning av nedanstående tullsatsen på järnprodukter på sätt här nedan angives:

Tulltaxe- rubrik		Tullsats	
		Föreslagen	Nuvarande
Nr 722	Göten, smältstycken, ämnen etc.	100 kg. kr. 3: 50	2: —
» 726	Balk-, hörn- och annat varmvalsat järn, vägande 60—20 kg. pr löpmeter	100 kg. kr. 3: 50	1: 50
» 727	Balk-, hörn- och annat varmvalsat järn, av mindre vikt per löpmeter	100 kg. kr. 4: 50	2: 50
» 734	Plåtar, av 3 mm tjocklek eller däröver	100 kg. kr. 5: —	3: —
» 735	» , » 3—0·6 mm tjocklek	100 kg. kr. 7: 50	4: 50
» 736	» , » 0·6—0·5 mm tjocklek	100 kg. kr. 9: —	5: —
» 755	Rör, valsade eller varmdragna, icke bear- betade	100 kg. kr. 6: 50	4: —
» 756	Rör, valsade eller varmdragna, bearbetade	100 kg. kr. 8: —	5: —
» 797	Fackverk och andra dylika järnkonstruk- tioner etc.	100 kg. kr. 6: 50	4: 50

Utom beträffande ovanstående varor, som för järnhanteringen äro av vitt intresse, har Jernkontoret konstaterat, att försäljning till underpriser från utlandet i stor utsträckning äger rum även av till följande rubriker hänförliga produkter, nämligen

- N:r:is 757—758 Kalldragna rör, även bearbetade
» 885—896 Smidbart gjutgods och andra varor av smidbart järn etc.

Jernkontoret får därför, med hänsyn därtill att även dessa artiklar för järnhanteringen äro av stor betydelse, underdånigst hemställa, att tullsatserna på dessa rubriker, för vilka några noteringar på grund av varornas skiftande karaktär icke finnas, måtte höjas med 60 %.

Stockholm den 7 april 1927.

Underdånigst

EMIL KINANDER.
HERMAN FLEMING.

GÖSTA VON ROSEN.
A. SJÖGREN.

**Sveriges maskinindustrieförenings skrivelse den 20 januari 1928
angående vissa ifrågasatta tullförhöjningar för järn.**

Till Kommitterade för behandling av Jernkontorets framställning
om ökat tullskydd å valsjärn.

Genom Direktör Lars Blume, medlem i såväl Eder ärade kommitté som av vår Förenings Styrelse, har Maskinindustrieföreningen satts i tillfälle taga del av det av Jernkontoret framlagda förslaget om höjning av tullsatserna å diverse järnvaror. Direktör Blume har anhållit om ett uttalande av Föreningens Styrelse rörande ifrågavarande förslag till tulltaxeändringar.

Då nämnda angelägenhet är av allra största betydelse för den industrigrupp Maskinindustrieföreningen företräder, har Styrelsen diskuterat sagda ärende med representanter för olika tillverkningsbranscher i akt och mening att söka få utrönt, vilken verkan ett ökat tullskydd å omnämnda material anses komma att få för olika svenska maskinindustriella tillverkningar.

Jernkontorets senaste modifierade förslag om ökning av vissa tullsatser innebär en höjning över lag av 20: — kr. per ton för varmvalsat järn samt plåt, varjämte en ny tullsats införts för järnvägs- och spårvägsskenor med kr. 3: 50 per 100 kg. För göten och smältstycken är dessutom föreslaget en tullhöjning av kr. 1: 50 per 100 kg.

Efter de undersökningar och utredningar, som Styrelsen låtit verkställa rörande den verkan ifrågavarande tullhöjning skulle medföra såväl för maskinindustrien som för sådan järnmanufakturindusti, vilken i stor utsträckning använder omnämnt material för sina tillverkningar, har Styrelsen funnit, att olägenheterna för dessa förädlingsindustrier skulle komma att bliva så stora, att den föreslagna tullökningen icke kan tänkas genomförd utan att ett motsvarande ökat tullskydd samtidigt införes för ett flertal av förädlingsindustriens produkter. En preliminär undersökning har givit vid handen, att åtminstone ett 40-tal tullrubriker sålunda skulle behöva kompenseras. Ifrågavarande utredningar vila på det antagandet, att en tullhöjning på materialet kommer att åtföljas av en motsvarande höjning av priserna på de järnmaterial, för vilka tullhöjningen skulle införas.

Styrelsen vill emellertid framhålla, att även om en del förädlingsindustrier skulle erhålla compensation för ökad tull å omnämnda järnprodukter kommer dock alltid den del av maskinindustrien, vars tillverkningar äro avsedda för export, att så hårt drabbas av ifrågavarande tullökning på järnmaterial, att Styrelsen ansett sig bestämt böra avstyrka förslaget om tullhöjningen även i den av Jernkontoret modifierade formen.

Beträffande det inom kommittén väckta förslaget om en tullhöjning av 10: — kr. per ton för valsjärn¹ vägande 5 kg. och därutöver per löpande meter samt 20: — kr. per ton för samma material vägande mindre än 5 kg. per löp-

¹ Innefattar även varmvalsad plåt, vilket, enligt vad som under hand inhämtats, genom förbiseende icke angivits i ovanstående skrivelse.

meter, anser Styrelsen att även denna mindre tullökning skulle komma att medföra en hel del olägenheter för förädlingsindustrierna. Då emellertid sannolikt endast en del av tullförhöjningen torde kunna utnyttjas i form av höjda järnpriser, anser dock Styrelsen att nämnda förhöjning av 10: — kr. borde med ett par undantag kunna genomföras, utan att krav på motsvarande tullförhöjning å färdigfabrikat skulle bliva en tvingande nödvändighet. Beträffande däremot tullhöjningen för sådant järn, som väger mindre än 5 kg. per löpande meter, måste den kompenseras genom tullhöjningar å en del av de färdigfabrikat, till vilka nämnda material användes. Såvitt Styrelsen kunnat finna inskränker sig emellertid den erforderliga compensationen av tullförhöjning för färdigfabrikatet i detta fall endast till några få rubriker.

Styrelsen ber få framhålla, att ett stort antal maskinindustriella företag bestämt avstyrka varje tullförhöjning å järnmaterial, då detta komme att medföra synnerligen stora olägenheter för den svenska maskinindustrien. För att för exportindustrien så mycket som möjligt minska olägenheten av den föreslagna tullförhöjningen anser sig Styrelsen böra bestämt påyrka, att i händelse en tullförhöjning å järnmaterial införes samtidigt sådana omändringar företagas beträffande nuvarande tullrestitutionsbestämmelser, att utländska järnmaterial lättare än hittills kunna användas för färdigställandet av exporttillverkningar. Detta syftemål kan uppnås bl. a. därigenom, att den fordran på absolut identitet, som nu uppställles för i färdigfabrikat ingående tullrestitutionsberättigade material eftergives och att sålunda möjlighet beredes för exportindustrierna att mot viss angiven kvantitet importerat material äga rätt att ur landet utföra en lika stor kvantitet motsvarande material ingående i exportgodset.

Då alla frågor som beröra förhöjning av tullsatsen på järnmaterial äro av vital betydelse såväl för vårt lands maskinindustri som för dess järnmanufakturindustri, är Styrelsen utomordentligt intresserad av att sättas i tillfälle att uttala sig om de nya förslag i föreliggande ärende, vilka eventuellt komma att framläggas av Kommittéerade för behandling av Jernkon-torets framställning om ökat tullskydd å valsjärn.

Stockholm den 20 januari 1928.

Sveriges Maskinindustriförening

G. JACOBSSON

Amos Kruse.

Den tyska järnindustriens reorganisation.¹

Produktionens rationalisering inom det tyska Stålförbundet försiggick på det sättet, att vissa större produktionskomplex tillskapades, varjämte tillverkningen inom de särskilda företagen och verken specialiserades. Största möjliga mekanisering, organisk sammanfattning av anläggningarna och omorganisation av de enskilda brukskomplexen var därvid utgångspunkten. Stålförbundets viktigaste masugnar och järnverk äro förlagda till trakten av Dortmund och Hörde (f. d. Deutsch-Lux och Phönix), i och vid Bochum (Bochumer Verein), i Gelsenkirchen-Schalke (f. d. Gelsenkirchen), i Duisburg-Ruhrort och Meiderich (Phönix' och de rhenska stålverkens anläggningar) samt i Mülheim, Hamborn och Sterkrade, vilka omfatta f. d. Thyssen-anläggningarna. Så långt Stålförbundets redogörelser föreligga, har omläggningen nästan undantagslöst försiggått efter de uppdragna riktlinjerna. Modernast inrättade och fulländade äro f. d. Thyssen-anläggningarna i trakten av Hamborn. Dessa hava geografiskt sett allehanda fördelar. De i omedelbar närhet av verken liggande Rhenhamnarna möjliggöra en gynnsam dittransport av malm och borttransport av färdiga produkter. Thyssen-verken voro redan tidigare de modernast inrättade verken i sitt slag. De äro så belägna, att produktionen kan försiggå kontinuerligt från råvaran till färdigfabrikatet. En fullständig automatisering av driften bidrager därjämte väsentligt till fulländningen. De i närheten liggande kolgruvorna möjliggöra beskickning av de olika ugnarna utan omlastning av kolet. Den framställda koksen befordras omedelbart till masugnarna medelst linbanor och hissanordningar. Till Thyssen-verken förlade Stålförbundet massproduktionen av halvfabrikat, stång- och profiljärn. Exporten av dylika produkter äger rum därifrån. Verken i Dortmund och Hörde ha huvudsakligen tilldelats inlandsbeställningar. Halvfabrikat- och profiljärnleveranserna utföras till övervägande del av Hörde-verken, medan Dortmund-verken företrädesvis utvalsa konstruktionsmaterial, universaljärn och stångjärn för inlandet. Därjämte äro Dortmund-verken liksom förut mycket sysselsatta med framställning av såväl verkstadsprodukter av olika slag som bro- och andra järnkonstruktioner. F. d. Bochumer-förbundets järnverk, i vilka de westfaliska järnverken uppgått, framställa kvalitetsmaterial och ha på grund härav ytterligare utvidgats. Verken i Ruhrort-Meiderich äro till stor del sysselsatta med exportorder, särskilt i fråga om stång- och profiljärn. Därjämte är deras halvfabrikatsproduktion speciellt inställd på leveranser av dels plåtämnen till Stålförbundets olika tunnplåtverk och dels rörämnen. Liksom de stora järnverken sammanfördes jämväl förädlingsverken under enhetlig ledning i och för deras möjligast rationella utnyttjande, varvid vart och ett verk inriktades på tillverkning av specialprodukter. Sålunda utvalsas grov- och mediumplåt huvudsakligen i Charlottenhyttornas i Niederschelden f. d. verk, i Thyssen-anläggningarna i Mülheim, i de förra Phönixverken i Hörde och Düsseldorf och i det nederrhenska verket i Duisburg. Rörproduktionen är

¹ Denna redogörelse är hämtad ur ett nyligen utkommet arbete av Paul Ufermann, betitlat *Der deutsche Stahltrust*, Berlin 1927.

sammanförd i en särgrupp, som omfattar samtliga rörverk. Sådana finnas i Dortmund-Hörde, i Bochum, Mülheim, Ruhrort och Düsseldorf. Valstråd- och trådproduktverken utgöra en särskild grupp med huvudanläggning i Hamm i Westfalen. Tunnbrått utvaldas i följande valsverk: Hüsten, Meggen, Nachrodt, Duisburg, Hamborn, Siegen, Weidenau och Attendorn.

De övriga förädlingsverken ha infogats i det noggrant specialiserade produktionsprogrammet. Det torde av dessa uppgifter framgå, att en både tekniskt och kommersiellt lika verksam produktionsorganism kunnat uppnås. En specialisering har åstadkommit, som möjliggjort en särskild omvårdnad om varje produktionsgren men samtidigt åstadkommit en effektiv totalverkan. Eftersom kolgruvor finnas överallt vid de stora hyttorna, har en dyrbar bränsletransport kunnat undvikas. Redan i Stålförbundets första prospekt framhölls denna fördel med följande ord: »Genom att utnyttja de till de hittills skilda koncernerna hörande bergverkens geografiska läge i förhållande till hyttorna har man möjliggjort betydande fraktbesparingar.» Även i andra fall tog man under övervägande, huru man i möjligaste mån skulle kunna minska transportkostnaderna och uppnå fraktbesparingar. Detta får sin kanske tydligaste förklaring i den omständigheten, att den totala fram- och bortforslingen av gods till de till Stålförbundet i Ruhrområdet anslutna företagen år 1925 uppgick till omkring 88 miljoner ton.

Vilka rationaliseringsresultat äro nu att anteckna under Stålförbundets första år? I avseende å tiden från början av april till slutet av september 1926 innehåller Stålförbundets första verksamhetsberättelse vissa uppgifter. Under nämnda halvår, som kännetecknades av en svårartad ekonomisk kris, kunde koluppfordringen i Stålförbundets gruvor likväl ökas med omkring 31 %. Koksproduktionen stegrades med omkring 11 %. Tackjärnproduktionen uppvisade en stegring på 48 %, och för göttillverkningen kunde antecknas en liknande på 51 %. Resultaten framträda än tydligare, om man jämför Stålförbundets produktionsökning med ökningen av den övriga tillverkningen av likartade produkter i Tyskland. En sådan jämförelse uppvisar för halvåret april—september 1926 följande siffror:

	Produktionsstegring i procent	
	Stål- förbundet	Övriga stålverk
Koluppfordring	31	28
Kokstillverkning	11	11
Tackjärntillverkning	48	18
Göttillverkning	51	19

Vid jämförelsen måste dessutom hänsyn tagas till, att den utomordentligt gynnsamma konjunktur, som inföll år 1926 på grund av den engelska strejken, ännu föga hunnit göra sig gällande nämnda halvår. Vidare är att märka, att Stålförbundet ägt bestånd endast en kort tid, och att resultaten av den företagna genomgripande omorganisationen givetvis först senare kunna visa sig. Först vid slutet av det löpande affärsåret (1926—27) kunna rationaliseringsresultaten i hela sin utsträckning överblickas. För tillfället är ett omdöme icke möjligt beträffande de samlade resultaten av den organisatoriska fulländningen och tekniska omläggningen. Men följande exempel är beaktansvärt. I början av april 1927 rapporterades beträffande Hörde-förbundet, att man i mars månad med en arbetsstyrka av omkring 6 000 man framställt ungefär 74 000 ton halv- och helfabrikat,

medan tidigare 9 000 arbetare varit erforderliga för en tillverkning av omkring 58 000 ton. På Förenade stålverkens bolagsstämma den 30 mars 1927 meddelade dr Vögler, att omläggningen medfört tillfredsställande resultat. Tackjärntillverkningen kunde ytterligare ökas. Den uppgick under löpande affärsåret (oktober 1926—september 1927) i genomsnitt per månad till 500 000 ton mot 379 000 ton under tiden den 1 april—den 30 september 1926. Liknande voro siffrorna för göttillverkningen, vilken stigit i genomsnitt per månad till 550 000 ton mot tidigare 424 000 ton. I mars månad 1927 uppgick göttillverkningen till 610 000 ton. De resultat, som trustens grundläggare förutsett, hade alltså gått i uppfyllelse, kanske i högre grad än man vågat hoppas.

Vilken inverkan har nu denna rationalisering haft på produktpriserna? Härpå kan svaras: helt enkelt ingen. Till de personer, som ansågo, att rationaliseringen borde resultera i prissänkning, hörde också dr Vögler. Han yttrade en gång hösten 1926 i ett tal följande: »Prissänkning är erforderlig på alla områden och bör med alla medel eftersträvas för att undanröja arbetslösheten.» På den ovan berörda bolagsstämman hos Förenade stålverken omnämnde herr Vögler, att den tyska järnindustriens belastningsförmåga tagits i anspråk till yttersta gränsen, och att varje ytterligare belastning genom högre produktionskostnader måste medföra en prisförhöjning. Trots de exempellösa resultaten av rationaliseringen såg man sig alltså icke i stånd att åstadkomma en prissänkning; järnindustrien räknade sig tvärtom till förtjänst att ha kunnat hålla de hittillsvarande priserna. Prisförhöjningar ha flerfaldiga gånger diskuterats och ställts i utsikt. Framtiden får utvisa, om icke en så radikal omläggning och förbättring av produktionsmetoderna verkligen kan ha prissänkningar till följd.

Hur har nu rationaliseringen verkat i avseende å arbetsmarknaden och arbetslönerna? Stålförbundet nedlade i början av sin verksamhet talrika anläggningar, vilket ansågs nödvändigt för rationaliseringens genomförande. I affärsberättelsen för första halvåret lade man märke till följande rörande frågan om rationalisering och lönestegring: »De bättre konjunkturerna och resultatet av våra rationaliseringsåtgärder ha kommit våra verk till godo i stor utsträckning. Under det att arbetarantalet stegrades med omkring 9 %, ökades hela den månatliga lönesumman med inemot 30 % och genomsnittsinkomsten per månad för den enskilde arbetaren med omkring 20 %. Dessutom har denna totala inkomststegring ägt rum utan ändring av tariff-lönerna. Endast inom stenkolsgruvdriften har genom bindande skiljedom företagits en löneförhöjning av i medeltal 4 % att träda i kraft från den 1 september.» Då tariff-lönerna icke samtidigt höjdes, får man antaga, att denna inkomststegring helt och hållet beror på övertidsarbete eller förhöjd ackordsprestation. Därmed må vara hur som helst. Stegningen av produktionsresultatet har i alla fall varit väsentligt större än den till arbetarna utgående merförtjänsten. En framgång i den riktningen, att driftomläggningen inverkat gynnsamt på såväl prisbildningen som löneutvecklingen, har man i alla fall hittills icke kunnat anteckna.

Bilaga 7.

Den internationella stålkartellen.¹

Underhandlingarna mellan de tyska och franska järnindustrierna uppges ha börjat redan 1920, då på initiativ av Millerand en sammankomst ägde rum i Paris. Emellertid strandade dessa underhandlingar, då fransmännen uppges ha fordrat avträädandet av en betydande del av aktierna i den tyska järnindustrien som avbetalning å krigsskadeståndet. Härefter gjordes 1922 ett försök att till en början skapa en enhetlig allierad front genom uppgörelse mellan de franska, belgiska och engelska järnindustrierna, men även detta försök misslyckades. Några månader senare följde i januari 1923 Ruhrockupationen.

Underhandlingarna mellan tyska och franska järnindustrierna.

Genom Versaillesfreden hade Tyskland förpliktats medge tullfrihet under fem år vid import av vissa kontingenter järn och stål från Elsass-Lothringen och Luxemburg, varjämte ingen tullgräns skulle upprätthållas mot Saarområdet. När den 10 januari 1925 nalkades, då Tyskland skulle återvinna sin handelspolitiska självbestämmanderätt och följaktligen de nyssnämnda lättnaderna väntades komma att bortfalla, möttes i oktober 1924 i Paris i samband med handelsavtalsunderhandlingarna såsom sakkunniga tillkallade ombud för de tyska och franska järnindustrierna. Härvid sökte man från fransk sida spela ut den av tullfrihet vid import från Lothringen-Luxemburg intresserade sydtyska verkstadsindustrien mot järnverken i Rheinland-Westfalen. Emellertid ernåddes enligt ett i december 1924 i Paris undertecknat protokoll principiell enighet mellan de nämnda tyska industrierna. Sålunda skulle Roheisen-Verband och Rohstahlgemeinschaft, i den mån verkstadsindustrien tillverkade för export, tillhandahålla erforderligt järn och stål till världsmarknadspris. Roheisen-Verband och Rohstahlgemeinschaft skulle å andra sidan i syfte att tillfredsställa Frankrike inköpa en viss kontingent järn och stål från Lothringen till inom Tyskland rådande marknadspris samt därvid bära halva tullen. I utbyte hoppades man ernå tullnedsättningar i Frankrike å tillverkningar av den tyska verkstadsindustrien. Sistnämnda industri skulle i så fall uppges sitt motstånd mot tullfrihetens bortfallande i förhållande till Lothringen-Luxemburg. Saarområdet skulle även i fortsättningen åtnjuta tullfrihet.

Emellertid kunde någon uppgörelse med Frankrike enligt de i protokollet angivna riktlinjerna icke ernås, innan nyssnämnda enligt Versaillesfreden stadgade tullfrihet i Tyskland bortföll. Slutligen undertecknades likväl i Luxemburg i juni 1925 ett avtal mellan de tyska och franska järnindustrierna. En viss kontingent tackjärn, ämnen av järn och stål samt valsjärn skulle årligen importeras till Tyskland, vilken, när den inhemska förbrukningen motsvarade Rohstahlgemeinschaft's grundtillverkning, skulle utgöra 1·75 milj. ton. Steg eller sjönk förbrukningen, skulle kontingenten ändras i motsvarande grad. En relativt stor del eller av nyssnämnda grundkontingent 0·74 milj. ton skulle importeras från Saarområdet, 0·53 milj. ton från Lothringen samt 0·48 milj. ton från Luxemburg. Närmaste anledningen till att även den luxemburgska järnindustrien skulle åtnjuta andel

¹ Föreliggande redogörelse är utarbetad för de sakkunnigas räkning av e. o. hovrättsnotarien N. Schllberg.

i kontingenten torde å ena sidan varit, att någon import utöver denna icke torde avsetts samt å den andra det betydande i nämnda industri investerade franska kapitalet.

Halva kontingenten, närmast den från Saarområdet importerade delen därav, skulle åtnjuta tullfrihet. En lättnad av sistnämnda slag måste för att icke kunna åberopas av de mest-gynnade-nationerna regleras genom avtal mellan enskilda. Motsvarande gällde däremot icke i förhållande till Saarområdet, som i statsrättsligt avseende tillhörde Tyskland. I enlighet därmed stadgades om importen från nämnda område i ett särskilt i juli 1925 mellan tyska och franska regeringarna avslutat Saaravtal. I utbyte mot dessa medgivanden begärdes den franska minimitariffen för tillverkningar av den tyska verkstadsindustrien. Sistnämnda begäran visade emellertid Frankrike ingen benägenhet att tillmötesgå. Hårtill kom, att Frankrike som villkor för sitt godkännande fordrade en utfästelse av järnindustrien i Saarområdet att för varje ton till Tyskland tullfritt importerat järn eller stål till järnindustrien i Lothringen erlægga en viss avgift, uppgående till enligt uppgift 6.25 RM. Härigenom skulle de tyska tulllätnaderna mera jämnt fördelas mellan Saarområdet och Lothringen, medan Luxemburg synbarligen gynnades i mindre grad. Slutet blev, att varken Luxemburg- eller Saaravtalet av Tyskland godkändes.

Emellertid sökte tyska regeringen på annat sätt undanröja svårigheterna för järnindustrien i Saarområdet. Givetvis måste tullarna upprätthållas, men anstånd beviljades med deras erläggande. Saaravtalets strandande hindrade heller icke, att Saarområdets järnindustri inträdde i Rohstahlgemeinschaft. Början gjordes i december 1925 av Röchlingverken, vilka förblivit i tysk hand. Sedermera följde den Arbed tillhörande Burbacher Hütte samt slutligen Stummverken etc. Härigenom förbereddes internationella stålkartellen. Om de uppgörelser, som sedermera ingingos om importen av järn och stål från Lothringen-Luxemburg och Saarområdet skola närmare uppgifter lämnas i samband med redogörelsen för internationella stålkartellens bildande.

Internationella stålkartellens bildande.

Emellertid hade under trycket av priset — världsmarknadspriset å stångjärn hade i juli 1926 fob tysk hamn nedgått till endast 96 RM. per ton — underhandlingarna fortsatts mellan de tyska och franska järnindustrierna. Grundvalen hade så tillvida blivit bredare, som den belgiska järnindustrien på grund av dess betydelse ur exportsynpunkt inbjudits delta i underhandlingarna. Närmaste målet blev nu bildandet av en kartell enligt förebild av Rohstahlgemeinschaft. Sedan svårigheterna att komma till en uppgörelse om kvoterna — särskilt hade i detta avseende invändningar gjorts från belgisk sida — övervunnits, kunde den 30 september 1926 ett kartellavtal undertecknas. Så bildades l'Entente Internationale pour l'Acier (Internationale Rohstahlgemeinschaft) med säte i Luxemburg. Som delägare inträdde de tyska, franska, belgiska, luxemburgska och Saarindustrierna.

Liksom Rohstahlgemeinschaft avser internationella stålkartellen närmast endast ett reglerande av tillverkningskvantiteterna. Grundläggande blev i detta avseende tillverkningen under första kvartalet 1926. Sammanlagda årliga grundtillverkningen kom därigenom att bestämmas till 25.3 milj. ton råstål. Emellertid skulle den verkliga tillverkningen kvartalsvis regleras med hänsyn till marknadsläget. Exempelvis under sista kvartalet 1926

skulle sålunda i samband med engelska kolstrejken sammanlagt tillverkas fjärdedelen av 29,3 milj. ton.

En avsevärd nackdel ur tysk synpunkt var, att grundtillverkningen anknöts till första kvartalet 1926, då på grund av de franska och belgiska valutornas depreciering jämviktsläget var rubbat. En följd därav blev följande kvotfördelning: Tyskland 40 %, Frankrike 32 %, Belgien 13 %, Luxemburg 9 % och Saarområdet 7 %. Som vederlag för denna nackdel bestämdes, att i den mån sammanlagda tillverkningen steg, Tysklands kvot intill en viss gräns skulle successivt stiga. Uppnådde eller översteg sammanlagda tillverkningen 29,3 milj. ton, skulle sålunda kvotfördelningen bli: Tyskland 43 %, Frankrike 31 %, Belgien 12 %, Luxemburg 8 % och Saarområdet 6 %. Emellertid var icke heller denna kvotfördelning ur tysk synpunkt tillfredsställande. Enligt en beräkning utgöra nämligen de sistnämnda kvoterna i förhållande till järnindustriens tillverkningsförmåga: Tysklands 78 %, Frankrikes 95 %, Belgiens 85 %, Luxemburgs 90 % samt Saarområdets 83 %.

Enligt statuterna skall kartellstämman med $\frac{3}{4}$ majoritet kvartalsvis besluta den sammanlagda tillverkningens storlek. Härvid beräknas röstantalet i förhållande till kvoterna, men skall tillfyllestgörande majoritet i varje fall anses föreligga, så snart mot ett förslag röstat endast ett land, även om detta lands röstantal skulle överstiga $\frac{1}{4}$. Saarområdet deltar icke självständigt i besluten, utan dess röster uppdelas i förhållandet 2:1 mellan Tyskland och Frankrike. Någon ändring i kvoterna är icke medgiven utan enhälligt beslut.

Närmaste ledningen utövas av en styrelse bestående av ett tyskt, ett franskt, ett belgiskt och ett luxemburgskt ombud med röstantal likaledes i förhållande till kvoterna.

En avgift uppgående till 1 dollar för varje tillverkat ton råstål skall inbetalas till kartellens gemensamma kassa. Som denna avgift av respektive verk torde inräknas i självkostnaderna, torde den verka indirekt prisstegrande. Skulle något land överskrida sin kontingent, skola för varje överskjutande ton 4 dollar inbetalas. Utnyttjas kontingenten icke, är landet i fråga berättigat att intill en viss gräns ur den gemensamma kassan för varje underskjutande ton utbekomma 2 dollar. Halvårsvis likvideras kassan, varvid kvarstående medel enligt vissa grunder fördelas mellan de anslutna järnindustrierna.

Enligt avtalet skall internationella stålkartellen äga bestånd till april 1931, men under vissa förutsättningar är uppsägning till en tidigare tidpunkt medgiven.

Genom att Saarindustrien, som till avsevärd del äges av den franska järnindustrien och är belägen inom Frankrikes tullgräns, inträdde i Rohstahlgemeinschaft, A-Produkte-Verband, Stabeisen-Verband etc. skapades, såsom i det föregående angivits, en utgångspunkt till samgående mellan Tyskland och Frankrike. En slutgiltig uppgörelse kom till stånd i samband med internationella stålkartellens bildande, ehuru under tecknandet skedde först i november 1926. Uppgåelsen bestod av ett andra mellan järnindustrierna avslutat Luxemburgavtal samt av ett andra mellan regeringarna avslutat Saaravtal.

Enligt det slutliga Luxemburgavtalet skola de till Rohstahlgemeinschaft anknutna sammanslutningarna vara förpliktade att till inom Tyskland rådande marknadspris årligen inköpa en viss kontingent ämnen av järn och stål samt

Specialuppgörelsen mellan tyska och franska järnindustrierna.

valsjárn, nämligen från Frankrike 3·75 % och från Luxemburg 2·75 % av förbrukningen inom det tyska tullområdet. Grundläggande vid beräkandet av denna kontingent var avsättningen under första kvartalet 1926. Sålunda blev grundkontingenten 0·5 milj. ton, varav ämnen av järn och stål 0·1 milj., fasonjärn 0·1 milj., stångjärn 0·2 milj. etc. Någon del av tullen skall därvid icke — såsom enligt det ursprungliga Luxemburgavtalet — bäras av den tyska järnindustrien.

Sambandet mellan Luxemburgavtalet och internationella stålkartellen kommer till synes bland annat däri, att giltighetstiden skall vara densamma, nämligen tillsvidare till april 1931.

Inköp utöver kontingenterna förutsattes som regel icke komma att ske. Skulle emellertid Tyskland exportera till det franska tullområdet järn och stål av samma slag som i kontingenterna, skola dessa i motsvarande grad utökas. Systemet utmynnar sålunda i att de tyska och franska järnindustrierna i förhållande till varandra uppdelade avsättningen på hemmamarknaderna.

I detta samband må tilläggas, att Luxemburgavtalet även avsåg tackjärn. Roheisen-Verband skall vara förpliktat att årligen inköpa en kontingent motsvarande 10·5 % av den tyska tackjärnsförbrukningen, varav från Frankrike skola inköpas 7·5 % och från Luxemburg 3 %. Slutligen uppdelade de tyska och franska järnindustrierna sinsemellan tillförseln av visst specialtackjärn till Saarområdet, vars behov därav till 55 % skall tillgodoses från Frankrike och till 45 % från Tyskland.

Samtidigt med Luxemburgavtalet undertecknades, såsom nyss nämnts, ett andra Saaravtal, i vilket nackdelarna ur tysk synpunkt enligt det ursprungliga Saaravtalet delvis avlägsnats. Sålunda innehöll avtalet exempelvis avsevärda tullnedsättningar för tillverkningar av den tyska verkstadsindustrien. En kontingent järn och stål uppgående till 1·55 milj. ton — därav ämnen och valsjárn 1·31 milj. — skall vid import från Saarområdet till Tyskland åtnjuta tullfrihet.

En uppgörelse om hemmamarknaderna liknande den mellan Frankrike och Tyskland torde senare hava ernåtts mellan Tyskland och Belgien. I detta samband må erinras om att de luxemburgska bolagen Hadir och Arbed, vilka med sina Saarverk äro anslutna till Rohstahlgemeinschaft, å andra sidan delvis ägas av den belgiska järnindustrien samt att särskilt Hadir uppgivits underhandla med de belgiska verken Cockerill, Providence, Angleur etc. om inträde i en av dessa bildad försäljningskartell. Saarindustrien synes sålunda vara en bro även till Belgien.

Mellan-europeiska järnindustriens avslutning.

Ett kartellavtal om uppdelning av avsättningsmarknaderna hade tillkommit i januari 1924 mellan de huvudsakliga tjeckoslovakiska verken och det ledande österrikiska Alpine-Montan-Gesellschaft. Enligt avtalet i dess nuvarande reviderade lydelse skola av Österrikes förbrukning av valsjárn 9 %, av samma lands förbrukning av tackjärn 50 % importeras från Tjeckoslovakien. Som vederlag skall Alpine-Montan åtnjuta viss kvot av exporten i övrigt, vilken delvis skall säljas gemensamt. Sedan även de ungerska verken medtagits i kartellen, ernådde denna i juni 1927 viss avsättningskontingent även i Jugoslavien genom uppgörelse med detta lands järnindustri. En uppdelning av Balkanmarknaderna torde sålunda kommit till stånd. Slutligen enades de tjeckoslovakiska och polska verken i september 1926 om att icke konkurrera med varandra på de resp. hemmamarknaderna. När denna överenskommelse från april 1927 förlängdes, utvidgades den till att

avse ömsesidigt skydd för hemmamarknaderna även i förhållande till Österrike och Ungern.

En förbindelselänk med den tyska järnindustrien utgör Alpine-Montan, vari aktiemajoriteten äges av Vereinigte Stahlwerke A.-G., medan de tjeckoslovakiska verken ha anknytning särskilt till Schneider & Cie (Le Creusot).

I december 1926 inträdde den tjeckoslovakisk-österrikisk-ungerska järnindustrien i internationella stålkartellen. Emellertid anslöts ungerska järnindustrien icke i sin helhet utan endast de ledande Rimamurany-Salgotarjan-verken. Inom internationella stålkartellen bilda de tjeckoslovakisk-österrikisk-ungerska verken en särskild grupp med en kontingent av 2·1 milj. ton vid en sammanlagd tillverkning inom kartellen i övrigt av 27·3 milj. ton eller 7 % av det hela. Sinsemellan uppdelade de nämnda industrierna sin kontingent på följande sätt: Tjeckoslovakien 1·4 milj. ton, Österrike 0·4 milj. ton, Ungern 0·3 milj.

Samtidigt underhandlades med Polen. Huvudsvarigheten därvid var, att Polen icke åtnöjdes med att tillverkningen under första kvartalet 1926 — vilken stannat vid 0·16 milj. ton — lades till grund för dess kvot. I stället begärde Polen en kontingent av c:a 1·9 milj. ton motsvarande 1913 års tillverkning med tillägg av 11 %, vilket av stålkartellen ansågs överdrivet. Syftet med den större kontingenten torde varit att stödja den polska industrien på hemmamarknaden. Samma mål skulle även kunna nås genom att den polska kontingenten uppdelades i en hemmamarknads- och en exportkontingent, i det att överskridandet av förstnämnda kontingent icke skulle medföra betalningsskyldighet till kartellens gemensamma kassa. Enligt ett annat förslag skall Polen anknytas till stålkartellen medelst ett specialavtal, enligt vilket järnindustrien vid tillverkning för hemmamarknaden skall vara fullständigt fri, men bunden vid en viss kontingent vid export. I princip anses kartellen benägen för detta förslag, men den polska järnindustrien uppges ha fordrat — utom en relativt hög exportkontingent (0·3 milj. ton) — särskild importkontingent till Tyskland samt en särskilt gynnad ställning i förhållande till de tjeckoslovakisk-österrikisk-ungerska järnindustrierna vid export till Balkan.

Såsom redan nämnts, bestämdes tillverkningens storlek inom internationella stålkartellen för sista kvartalet 1926 med hänsyn till den på grund av kolstrejken väsentligt inskränkta driften inom den brittiska järnindustrien till 29·3 milj. ton. Sedan strejken bilagts, nedsattes tillverkningen till 27·8 milj. ton — den mellaneuropeiska kartellens tillverkning icke medräknad — under 1927 års första kvartal. Huvudsakligen hade denna nedsättning genomdrivits av de franska och belgiska järnindustrierna, vilka börjat känna verkningarna av valutornas stabilisering. Mot nedsättningen var den tyska järnindustrien, som hade en särdeles gynnsam konjunktur på hemmamarknaden.

En följd av sistnämnda förhållande blev, att Tyskland överskred sin kontingent med 0·58 milj. ton under sista kvartalet 1926 och med 0·96 milj. ton under första kvartalet 1927. Tyskland måste följaktligen i böter till den gemensamma kassan inbetala 2·3 resp. 3·8 milj. dollar. Härtill kom avgiften av 1 dollar per varje tillverkat ton råstål. Frankrike däremot underskred under sista kvartalet 1926 sin kontingent med 0·09 milj. ton, vilket medförde rätt att ur kassan utbetomma 0·17 milj. dollar. Emellertid blev Frankrikes vinst i själva verket avsevärt större, enär varje land vid kassans likvidation är berättigat till andel av behållningen. Sålunda måste

Internationella stål-kartellens första år.

för sista kvartalet 1926 Tyskland inbetala 1.5 milj. dollar mera än detta land erhöill tillbaka, medan Frankrikes andel vid likvidationen blev 1.3 milj. dollar mera än vad som inbetalats. Utom Tyskland överskredo Belgien och Saarområdet under ifrågavarande kvartal sina kontingenter med 0.11 resp. 0.03 milj. ton, medan Luxemburg med 0.01 milj. ton underskred sin kontingent.

Genom den avgiftsbörda, som sålunda åvilade Tyskland, stegrades enligt beräkning självkostnaderna i detta land med 1.22 RM. per ton råstål sista kvartalet 1926 och med 2.12 RM. första kvartalet 1927. Genom de höga priserna på hemmamarknaden torde denna börda likväl icke känts så tung, som den eljest skulle varit.

Givetvis var Tyskland i varje fall icke tillfredsställt och begärde i mars 1927, att sammanlagda tillverkningens storlek skulle för andra kvartalet s. å. stegras till åter 29.3 milj. ton, vilket för Tysklands del skulle innebära c:a 1.1 milj. tons ökning. Sitt medgivande därtill lämnade Frankrike — Belgien, som alltjämt hade att lida av avsättningskris på hemmamarknaderna, endast under förutsättning, att Tyskland till deras förmån minskade sin export. Så skedde även. Sistnämnda land, som i februari i syfte att stödja världsmarknaden under tio dagar inskränkt sin export, förpliktade sig nu som vederlag att tillsvidare under andra kvartalet 1927 exportera 0.075 milj. ton mindre per månad än i medeltal under senare halvåret 1926.

Under andra kvartalet fortsatte emellertid de gynnsamma konjunkturerna inom Tyskland. Ett nytt tillverkningsöverskott av 0.83 milj. ton uppstod. Med anledning därav begärde Tyskland nedsättning i böterna för överskottet. Stålkartellen visade även denna gång tillmötesgående. Sålunda beslöts i juni, att med verkan från andra kvartalets början uppdelade den Tyskland medgivna tillverkningen i en hemmamarknads- och en exportkontingent i förhållandet 72 % resp. 28 %. Samtidigt bestämdes, att i den mån hemmamarknadskontingenten överskreds, böterna skulle stanna vid 2 dollar per ton. Härigenom nedbringades avgiftsbördan å den tyska järnindustrien under andra kvartalet till 1 RM. per ton tillverkat råstål.

Sammanlagda tillverkningens storlek bestämdes för tredje kvartalet 1927 till oförändrat 29.3 milj. ton, vilken tillverkningsmängd skulle bibehållas även för fjärde kvartalet. I september ernådde Tyskland ytterligare det medgivandet, att böterna för överskridande av hemmamarknadskontingenten sänktes till endast 1 dollar per ton.

Ehuru kvotfördelningen inom internationella stålkartellen givetvis givit anledning till missnöje, ha likväl, såsom ovanstående översikt torde visa, underhandlingarna inom kartellen präglats av ömsesidigt tillmötesgående. Samtliga de anslutna järnindustrierna synas trots slitningarna vara av den uppfattningen att de i längden vinna mest på samgående. I varje fall kan enligt kartellavtalet uppsägning ske tidigast till oktober 1929.

Erfarenheten visade snart, att ett enbart reglerande av tillverkningens storlek icke var tillfyllest för att ernå den eftersträfvade prisstegringen på världsmarknaden. Som exempel må nämnas, att i varje fall världsmarknadspriset å stångjärn i maj 1927 enligt beräkning utgjorde i medeltal endast 93 RM. mot 112 RM. i december 1926. Ett mål för internationella stålkartellens strävanden blev därför att skapa ett system av exportkarteller med uppgift att reglera exportens storlek och exportpriserna samt uppdelade avsättningsmarknaderna.

Under förkrigstiden hade särskilt järnvägsräls varit föremål för internationell kartellbildning. Sålunda hade 1904 tillkommit International Rail Manufacturers' Association (Irma), vari ingått huvudsakligen tyska, franska, belgiska, brittiska och amerikanska verk. Enligt kartellavtalet var exempelvis den skandinaviska marknaden tilldelad Tyskland.

Genom ett så kallat gentlemen's agreement (utan skriftligt avtal) återupplivades den internationella rälskartellen i mars 1926. Härvid uteblevo visserligen enligt uppgift på grund av antitrustlagstiftningen Förenta Staterna, varför den nya kartellen bildades som en European Rail Manufacturers' Association (Erma) av brittiska, tyska, franska, belgiska och luxemburgska verk. I december 1926 sammanslöts kartellen fastare medelst undertecknandet av ett kartellavtal. Enligt detta bestämdes kvoterna på följande sätt: Storbritannien 43 % (grundexport 0·43 milj. ton), Tyskland och Frankrike vardera 19·5 % (grundexport 0·195 milj. ton), Belgien 11 % och Luxemburg 7 %. Samtidigt med anslutningen till internationella stål-kartellen inträdde även Tjeckoslovakien-Österrike-Ungern i Erma, vari denna särskilda grupp tilldelades en exportkvot motsvarande 4 %. Hemmamarknaderna skola vara förbehållna de inhemska industrierna samt ha icke medräknats i kvoterna. Exportens storlek skall däremot gemensamt regleras, varjämte de anslutna järnindustrierna icke skola i prisavseende konkurrera med varandra på exportmarknaderna. En särskild förmån är medgiven Storbritannien, i det att dominions — en viktig avsättningsmarknad — förbehållits den brittiska järnindustrien. Själva försäljningsverksamheten handhas icke av den internationella kartellen, utan är överlämnad till de nationella sammanslutningarna eller verken själva.

En efter förebild av Erma bildad internationell rörkartell trädde i juli 1926 i verksamhet. Denna kartell hade tillkommit på så sätt att den tjeckoslovakisk-tyska rörkartellen sammanslagits med den fransk-belgiska. Exportkvoterna utgöra enligt avtalet: Tyskland-Tjeckoslovakien (jänte det polska Bismarckhütte) 74 %, Frankrike-Belgien (jänte Saarområdet) 24 % och ett ungerskt verk 1 %. Närmare bestämt avser kartellen rör av stål och smidesjärn med en yttre diameter av högst 318 mm. Utom det att hemmamarknaderna förbehållits de inhemska industrierna ha exempelvis Österrike och Jugoslavien tilldelats Tjeckoslovakien. I samband med kartellen har av den fransk-belgiska gruppen för gemensam försäljning i Paris inrättats ett Comptoir Franco-Belge-Sarrois pour la Vente des Tubes d'Acier à l'Exportation. Särskilt vad angår den skandinaviska marknaden uppges den internationella rörkartellen ha igångsatt en av prissänkningar åtföljd konkurrens med de icke anslutna polska verken i syfte att förmå dessa att inträda i kartellen.

Ett avtal om bildande av en internationell valstrådkartell undertecknades i juni 1927 samt trädde i november i verkställighet. Så tillvida var utgångsläget därvid gynnsamt, att både i Tyskland och Belgien nationella valstrådkarteller dessförinnan tillkommit, medan i Luxemburg endast Arbed tillverkade valstråd. Hemmamarknaderna skola enligt kartellavtalet vara förbehållna de inhemska industrierna, medan exportmängderna och exportpriserna skola regleras. Enligt avtalet är kvotindelningen följande: Tyskland 55 %, Frankrike 22 %, Belgien 16 % och Luxemburg 7 %. Slutligen må i detta samband tilläggas, att med verkan från februari 1927 en internationell kartell bildades inom de på valstråd som material byggda industrierna, vari inträdde Tyskland, Belgien, Tjeckoslovakien och Nederländerna, medan Frankrike stannade utanför.

Så långt har systemet med speciella exportkarteller hittills färdigbyggt. I början gick denna utveckling jämsides med internationella stålkartellens bildande, men numera torde stålkartellen inneha ledningen. Närmaste målet är bildandet av exportkarteller för ämnen av järn och stål samt balkar. Under underhandlingarna därom hade från fransk sida föreslagits, att kvotindelningen skulle vara samma som inom stålkartellen, men den tyska ståndpunkten, enligt vilken den verkliga exporten skall vara grundläggande, segrade. I september 1927 beslöt sålunda internationella stålkartellens stämma, att kvoterna skola beräknas enligt exporten under tiden januari 1926—mars 1927. Har denna viktiga fråga sålunda lösts, torde det svåraste hindret för exportkartellernas tillkomst vara övervunnet.

Slutligen må tilläggas, att underhandlingar uppges pågått i syfte att efter förebild av internationella stålkartellen skapa även en internationell tackjärnskartell.

Storbritanniens ståndpunkt till internationella stål-kartellen.

En betydelsefull fråga för internationella stålkartellen är givetvis förhållandet till Storbritannien. Som belysande i detta samband må nämnas, att Storbritanniens export av järn- och ståltillverkningar under första halvåret 1927 — året 1926 stod ju i kolstrejkens tecken — i engelska ton räknat uppnådde 1·95 milj. samtidigt med att 2·19 milj. exporterades från Tyskland, 2·75 milj. från Frankrike, 2·23 milj. från Belgien-Luxemburg och 1·03 milj. från Förenta Staterna. Storbritanniens anslutning är sålunda ur internationella stålkartellens synpunkt viktigare än Förenta Staternas.

Ehuru den brittiska järnindustrien saknar kartellväsen av samma typ som det tyska, äger den likväl i National Federation of Iron & Steel Manufacturers en sammanslutning jämförlig med den franska Comité des Forges. En viss tendens till koncernbildning torde även vara att anteckna, så att för närvarande inemot 75 % av råståltillverkningen uppges stå under inflytande av ett trettiotal ledande verk.

En särskild omständighet att beakta i detta samband är vidare, att Storbritannien äger ett relativt stort antal »rena» valsverk, vilka väsentligen inköpa sitt behov av råmaterial från Belgien. Genom motsatsförhållandet mellan dessa »rena» valsverk och de på egen tillverkning av råstål byggda verken är ett gemensamt uppträdande av den brittiska järnindustrien svårare att ernå. Skulle i samband med inträde i stålkartellen den brittiska marknaden komma att förbehållas den inhemska råståltillverkningen, skulle de »rena» valsverken därigenom komma i ett mindre gynnsamt läge.

Underhandlingar ha i varje fall pågått mellan brittiska järnindustrien och stålkartellen. Huvudsvårigheten därvid torde givetvis varit kvotfrågan. Stålkartellens erbjudande av 8·5 milj. ton grundtillverkning ansåg brittiska järnindustrien icke tillfredsställande, utan uppges i stället ha fordrat 9·5 milj., vilket åter stålkartellen avböjt. Storbritanniens anslutning torde utslutande betingas av huru länge den brittiska järnindustrien skall anse det ur affärssynpunkt mest fördelaktigt att icke antaga det erbjudande, som stålkartellen ur sin synpunkt anser det fördelaktigt att ge.

Bilaga 8.

Översikt av tillverkningen, ut- och införseln samt förbrukningen (i ton)
av vissa järn- och stålvaror åren 1913 samt 1922—26.¹

Stat. nr	Varuslag och år	Tillverkning	Utförsel	Införsel	Förbrukning	
707 A	<i>Tackjärn</i>	1913	716 359	195 230	94 675	615 804
		1922	259 567	46 246	20 655	233 976
		1923	277 794	103 612	33 564	207 746
		1924	502 239	89 564	41 495	454 170
		1925	422 993	74 195	50 980	399 778
		1926	452 690	77 297	61 067	436 460
707 E	<i>Järnsvamp</i>	1913	6 073	1 631	—	4 442
		1922	—	57	—	—
		1923	2 193	170	—	2 023
		1924	589	175	—	414
		1925	3 610	884	—	2 726
		1926	2 610	783	—	1 827
722 A	<i>Göten</i>	1913	575 695	15 308	4	560 391
		1922	300 772	4 664	1	296 109
		1923	262 250	5 138	2	257 114
		1924	488 045	6 877	—	481 168
		1925	462 244	4 586	—	457 658
		1926	483 599	4 746	—	478 853
722 B, C	<i>Smältstycken och råskenor</i>	1913	158 472	39 630	14	118 856
		1922	39 324	10 936	2	28 390
		1923	38 970	14 363	—	24 607
		1924	48 976	14 575	28	34 429
		1925	42 862	14 597	—	28 265
		1926	30 485	11 699	—	18 786
755 A	<i>Tubämnen, ihåliga</i>	1913	27 763	11 677	—	16 086
		1922	10 360	4 437	—	5 923
		1923	6 872	2 883	—	3 989
		1924	13 475	6 817	—	6 658
		1925	12 579	6 876	—	5 703
		1926	15 788	9 565	—	6 223
725 A, 726 A	<i>Tubämnen, massiva</i>	1913	23 675	20 032	—	3 643
		1922	8 331	1 472	—	6 859
		1923	8 105	1 459	—	6 646
		1924	18 254	10 298	—	7 956
		1925	13 715	4 947	—	8 768
		1926	13 362	4 139	—	9 223
722 D, E	<i>Smidda och pressade ämnen, billets o. s. v.</i>	1913	344 321	10 009	261	334 573
		1922	235 148	3 771	2	231 379
		1923	186 344	5 402	5	180 947
		1924	345 659	5 646	36	340 049
		1925	351 386	6 971	43	344 458
		1926	370 900	7 251	11	363 660
728 A, B, C	<i>Smitt verktygsstål etc.</i>	1913	6 542	1 529	128	5 141
		1922	2 632	1 194	39	1 477
		1923	2 200	1 140	33	1 093
		1924	3 521	1 685	46	1 882
		1925	3 186	1 380	106	1 912
		1926	3 245	1 520	71	1 796

¹ Utarbetad för de sakkunnigas räkning av förste amanuensen, fil. lic. V. Källström.

Stat. nr	Varuslag och år	Tillverkning	Utförsel	Införsel	Förbrukning	
719, 728 D, E, 755F, 798, 799, 885/887 (25 %), 891 B } 892 B } (50 %) 893 B }	<i>Smitt o. pressat stång- järn etc.</i>	1913	29 247	17 484	442	12 205
		1922	5 499	2 564	332	3 267
		1923	6 247	3 725	487	3 009
		1924	8 005	2 703	541	5 843
		1925	6 437	3 117	662	3 982
		1926	6 958	2 967	626	4 617
723	<i>Järnvägsskenor</i>	1913	2 570	88	58 715	61 197
		1922	342	510	26 612	26 444
		1923	125	1 716	12 115	10 524
		1924	188	818	79 067	78 437
		1925	236	834	37 132	36 534
		1926	258	726	36 415	35 947
725 B, C, 726 B, C, 789, 793, 794, 795 B	<i>Grovjärn, valsat, ej s. n.</i>	1913	56 705	9 380	29 921	77 246
		1922	25 081	5 300	14 778	34 559
		1923	24 612	5 766	18 577	37 423
		1924	35 875	11 195	29 590	54 270
		1925	31 548	10 545	33 926	54 929
		1926	32 492	10 457	35 626	57 661
727 C, D	<i>Valstråd</i>	1913	72 127	39 851	3 894	36 170
		1922	38 357	12 405	16 058	42 010
		1923	36 560	14 259	15 428	37 729
		1924	53 020	20 861	25 869	58 028
		1925	44 628	20 662	27 851	51 817
		1926	52 504	24 864	29 848	57 488
724 A, B, C, 727 A, B	<i>Medium- och finjärn, valsat, ej s. n.</i>	1913	214 149	96 105	20 827	138 871
		1922	114 129	39 435	14 710	89 404
		1923	106 119	33 123	30 832	103 828
		1924	165 006	49 875	40 292	155 423
		1925	168 182	46 155	38 989	161 016
		1926	156 752	41 283	52 306	167 775
734 A, B, 738, 743	<i>Grov- o. mediumplåt</i>	1913	30 655	837	12 161	41 979
		1922	11 937	873	8 433	19 497
		1923	10 066	838	23 309	32 537
		1924	13 795	828	27 065	40 032
		1925	17 089	1 037	27 736	43 788
		1926	17 900	1 125	27 568	44 343
735 A, B, 736 A, B, 737 A, B, 739 A, B, 740, 741 ¹ , 742 A ¹ , B, C, D, 744, 745	<i>Tunnplåt</i>	1913	24 484	15 900	6 427	15 011
		1922	19 545	1 496	12 683	30 732
		1923	15 514	1 524	22 142	36 132
		1924	32 006	2 438	14 512	44 080
		1925	35 733	4 210	11 937	43 460
		1926	41 408	5 904	16 966	52 470
733 ^{1/2}	<i>Stångjärnsavhugg</i>	1913	25 514	8 615	—	16 899
		1922	33 501	1 337	—	32 164
		1923	27 640	1 612	—	26 028
		1924	54 973	1 808	—	53 165
		1925	60 005	2 641	—	57 364
		1926	60 722	1 239	—	59 483
874	<i>Järnskrot (Förbrukningssif- forna äro hämtade ur Kommerskollegii berättelse om Bergs- hantering)</i>	1913	.	8 000	69 746	266 244
		1922	.	21 645	15 919	202 999
		1923	.	12 345	18 266	175 859
		1924	.	4 115	37 574	289 902
		1925	.	8 716	11 585	276 134
		1926	.	5 448	19 972	275 824

¹ I importsiffrorna äro ej rubr. 741 och 742 A medräknade (jfr sid. 38).

Stat. nr	Varuslag och år	Tillverkning	Utförsel	Införsel	Förbrukning			
759 A, 885/887 (75 %), 888 A, 889 A, 890 A, 891 B } 892 B } (50%) 893 B } 894 C (C), E (E), 895 C (C), E (E), 896 C, E	<i>Gjutgods, smidbart</i>	1913	18 479	1 539	1 251	18 191		
		1922	11 156	832	1 779	12 103		
		1923	10 658	1 259	2 550	11 949		
		1924	15 854	1 240	2 665	17 279		
		1925	16 283	1 651	2 700	17 332		
		1926	15 620	1 769	2 574	16 425		
		760 A, B, 764	<i>Dragen tråd</i>	1913	17 263	2 092	2 852	18 023
		A, B, 765 A,		1922	32 668	1 363	1 005	32 310
		B, 766 A, B		1923	34 663	894	1 629	35 398
				1924	46 843	1 448	1 253	46 648
	1925	43 575		1 778	678	42 475		
	1926	46 095		1 801	1 214	45 508		
755 B/E, 756, 757 B, 758 B, 759 B	<i>Rör av smidbart järn och stål</i>	1913	11 391	2 704	11 672	20 359		
		1922	6 245	3 187	13 557	16 615		
		1923	4 899	2 437	15 888	18 350		
		1924	7 113	4 822	18 303	20 594		
		1925	6 757	7 470	21 922	21 209		
		1926	7 545	5 808	20 262	21 999		
729/733, 761/763	<i>Draget och kallvalsat järn och stål, annat än plåt, tråd o. rör</i>	1913	12 025	7 633	1 018	5 410		
		1922	9 960	3 761	738	6 937		
		1923	10 994	3 088	1 579	9 485		
		1924	18 127	5 988	1 505	13 644		
		1925	21 058	7 338	2 103	15 823		
		1926	19 525	6 652	2 640	15 513		

Förklaring till tabellrubrikerna.

Rubriknamn	Stat. nr	Beteckning i Handelsstatistiken	Grupp
<i>Tackjärn</i>	707 A	Tackjärn m. m., tackjärn	22 a
<i>Järnsvamp</i>	707 E	» , järnsvamp	
<i>Göten</i>	722 A	Göten	
<i>Smältstycken och råskenor</i>	722 B	Smältstycken	
	722 C	Råstänger och råskenor	
<i>Tubämnerna, ihåliga</i>	755 A	Rör, valsade etc., tubämnerna	23 a
<i>Tubämnerna, massiva</i>	725 A	Balk- etc. järn, tubämnerna	22 a
	726 A	» » » »	
<i>Smidda och pressade ämnen, billets och blooms samt annat ämnesjärn för manufakturering, ej s. n.</i>	722 D	Ämnen av götmetall etc.	
	722 E	Plåtämnen	
<i>Smitt verktygsstål, borrarstål etc.</i>	728 A	Verktygsstål m. m., s. k. silverstål	
	728 B	» » , annat	
	728 C	» » , snabbsvärstål	

Rubriknamn	Stat. nr	Beteckning i Handelsstatistiken	Grupp
<i>Smitt och pressat stångjärn och -stål samt andra smidda och pressade grövre fabrikat, ej s. n.</i>	719	Kulor, särskilt utgående, blanka, härdade	23 a
	728 D	Verktogsstål m. m., annat smitt järn-, av götmetall	22 a
	728 E	» » , annat smitt järn-, av vällmetall	
	755 F	Rör etc., lednings- och lyktstolpar	23 a
	798	Ankare m. m.	
	799	» »	
	885	Gjutgods, smidbart, etc. icke bearb. 1 000 kg	} <i>Obs.</i> Endast 25% av det hela medtages här
	886	Gjutgods, smidbart, etc. icke bearb. 1 000—100 kg.	
	887	Gjutgods, smidbart, etc. icke bearb. 100—25 kg.	
	891 B	Gjutg., smidb., etc. bearb. minst 1 000 kg.	} <i>Obs.</i> Endast 50% av det hela medtages här
	892 B	» » » 1 000—100 kg.	
	893 B	» » » 100—25 kg.	
	<i>Järnvägsskenor</i>	723	Järnvägs- och spårvägsskenor
<i>Grovjärn, valsat, ej s. n., såsom stångjärn, fasonjärn, axlar, hjulband, skarvjärn m. m.</i>	725 B	Balk- etc. järn-, annat, av götmetall	22 a
	725 C	» » » » , » vällmetall	
	726 B	» » » » , » götmetall	
	726 C	» » » » , » vällmetall	
	789	Bottenplåtar etc.	23 a
	793	Järnvägsmaterial, axlar, raka, icke bearbetade	
	794	» » » bearbetade	
795 B	» , hjulringar		
<i>Valstråd</i>	727 C	Balk- etc. järn, valstråd av götmetall	22 a
	727 D	» » » , » » vällmetall	
<i>Mediumjärn och finjärn, valsat, ej s. n., såsom stångjärn, fasonjärn, bandjärn, strips m. m.</i>	724 A	Stänger, bearbetade etc.	
	724 B	Stänger med olika hårdhetsgrader etc.	
	724 C	Varmvalsat järn i stänger	
	727 A)	Balk- etc. järn, av mindre vikt	
	727 B)		
<i>Grov- och mediumplåt</i>	734 A	Plåtar, oslipade etc., rätvinkliga	
	734 B	» » » » , andra	
	738	» , slipade m. m., etc.	
	743	» , böjda m. m., etc.	
<i>Tunnplåt</i>	735 A	Plåtar, oslipade etc., rätvinkliga	
	735 B	» » » » andra	
	736 A	» » » » rätvinkliga	
	736 B	» » » » andra	
	737 A	» » » » rätvinkliga	
	737 B	» » » » andra	
	739 A	» slipade etc. av 0.25 m/m o. s. v.	
	739 B	» » kallvalsad plåt etc.	
	740	» » av mindre tjocklek o. s. v.	
	741	» med tenn överdragna	} <i>Obs.</i> dessa två rubr. medtages ej i import-siffrorna
	742 A	» » bly »	
	742 B	Plåtar, med zink överdragna, plana	
	742 C	» , » » » » , korrugerade	
	742 D	» , » » » » , andra	
744	» , böjda m. m., av 3—1'6 m/m etc.		
745	» , » » » , av mindre tjocklek		
<i>Stångjärnsavhugg</i>	733 ^{1/2}	Stångjärnsavhugg	
<i>Järnskrot</i>	874	Tackjärnsskrot etc.	

Rubriknamn	Stat. nr	Beteckning i Handelsstatistiken	Grupp	
Gjutgods, smidbart (stål-gjutgods och aducerat tackjärns-gjutgods)	759 A	Muffar etc. av smidb. gjutgods	23 a	
	885	Gjutgods, smidbart etc., icke bearb., 1 000 kg.		
	886	Gjutgods, smidbart etc., icke bearb., 1 000—100 kg.		
	887	Gjutgods, smidbart etc., icke bearb., 100—25 kg.		
	888 A	Gjutgods, smidbart etc., icke bearb., av smidb. gjutgods, 25—3 kg.,		
	889 A	Gjutgods, smidbart etc., icke bearb., av smidb. gjutgods, 3—0·5 kg.,		
	890 A	Gjutgods, smidbart etc., icke bearb. mindre än 0·5 kg., av smidb. gjutgods		
	891 B	Gjutgods, smidbart, bearbetat, minst 1 000 kg., annat		
	892 B	Gjutgods, smidbart, bearbetat, 1 000—100 kg., annat		
	893 B	Gjutgods, smidbart, bearbetat, 100—25 kg., annat		
	894 CC	Gjutgods, smidbart, bearbetat, 25—3 kg., polerade etc., annat		
	894 EE	Gjutgods, smidbart, bearbetat, 25—3 kg., andra, annat		
	895 CC	Gjutgods, smidbart, bearbetat, 3—0·5 kg., polerade etc., annat		
	895 EE	Gjutgods, smidbart, bearbetat, 3—0·5 kg., andra, annat		
	896 C	Gjutgods, smidbart, bearbetat, mindre än 0·5 kg., polerade, annat		
	896 E	Gjutgods, smidbart, bearbetat, mindre än 0·5 kg., andra, annat		
	Gjutna rör (ej medtagna i tabellen)	711		Rör av icke smidb. gjutgods, icke bearb., minst 145 m/m
		712		Rör av icke smidb. gjutgods, icke bearb., mindre diam.
	Dragen tråd	713 A		Rör av icke smidb. gjutgods, bearb., emaljerade
		713 B		Rör av icke smidb. gjutgods, bearb., andra
760		Tråd, kallvalsad etc., polerad m. m.		
764 A		» , » , a. slag, förzinkad etc.		
764 B		» , » , » , annan		
765 A		» , » , » , förzinkad etc.		
765 B		» , » , » , » , annan		
766 A		» , » , » , » , förzinkad etc.		
766 B		» , » , » , » , annan		
Rör av smidbart järn och stål		755 B	Rör, valsade etc., icke bearb., ej tubämnen, förzinkade	
	755 C	Rör, valsade etc., icke bearb., ej tubämnen, överdragna med svart färg		
	755 D	Rör, valsade etc., icke bearb., ej tubämnen, överdragna med annan färg		
	755 E	Rör, valsade etc., icke bearb., ej tubämnen, andra		
	756	» , » , » , bearbetade		
	757 B	» , kalldragna, av minst 2 m/m, andra		
	758 B	» , » , av mindre godstjocklek, andra		
	759 B	Muffar etc., smidda		
	729	Kallvalsat järn etc., platt, av minst 0·9 m/m		
	730	» » » , av 0·9—0·4 m/m		
731	» » » , av mindre tjocklek			
732	» » » , runt etc.			
733	» » » , av annan form			
761	Tråd, kallvalsad etc., andra slag, platt, minst 0·6 m/m	23 a		
762	Tråd, kallvalsad etc., andra slag, platt, 0·6—0·3 m/m			
763	Tråd, kallvalsad etc., andra slag, platt, av mindre tjocklek			
Draget och kallvalsat järn och stål, annat än plåt, tråd och rör	729	Kallvalsat järn etc., platt, av minst 0·9 m/m	22 a	
	730	» » » , av 0·9—0·4 m/m		
	731	» » » , av mindre tjocklek		
	732	» » » , runt etc.		
	733	» » » , av annan form		

Preliminär

å Sveriges införsel av vissa järnvaror med

Inköpsländer	Balk-, hörn- och annat varmvalsat järn, ej s. n.			
	väg. 60 kg. eller däröver per löp. m. annat Stat. nr 725 B/C	väg. 60 till 20 kg. per löp. m. annat Stat. nr 726 B/C	av mindrevikt per löp. m. Stat. nr 727 A/B	s. k. vals-tråd Stat. nr. 727 C/D
Norge	kg. 1 390 kr. 252	45 350 5 751	78 561 12 257	— —
Danmark	kg. 717 174 kr. 97 844	557 647 94 410	1 056 422 154 800	8 412 1 072
Finland	kg. — kr. —	— —	126 45	— —
Tyskland	kg. 4 337 407 kr. 504 463	18 811 067 2 341 660	27 210 573 3 259 337	18 724 923 2 106 403
Nederländerna	kg. 246 904 kr. 41 170	94 399 11 971	328 928 45 298	532 776 57 045
Belgien	kg. 1 591 517 kr. 254 712	1,203,632 132 627	4 858 238 625 758	7 606 058 822 087
Storbritannien	kg. 404 57 kr. 5 863	1,683,631 200 245	665 270 86 943	454 74
Frankrike	kg. 2 736 223 kr. 305 420	3 403 851 359 726	6 900 144 724 886	865 795 105 207
Tjeckoslovakien	kg. — kr. —	2 192 186	— —	— —
Polen	kg. — kr. —	5 360 700	84 243 10 672	— —
Danzig	kg. — kr. —	— —	75 710 8 800	— —
Luxemburg	kg. 5,854,645 kr. 673 343	5 701 132 656 662	14 124 845 1 660 823	2 666 367 296 076
Förenta Staterna	kg. 6 900 kr. 650	14 276 1 365	4 306 2 664	— —
Summa	kg. 15 532 617 kr. 1 883 717	31 522 537 3 805 303	55 387 366 6 592 233	30 404 785 3 337 964

Bilaga 9.

uppgift

fördelning å inköpländer under år 1927.

Plåtar klippta eller oklippta: utan slipning etc.					
av 3 mm. tjocklek el. däröver		av 3 mm. till 0·6 mm. tjocklek		av 0·6 mm. till 0·3 mm. tjocklek	
rätvinkliga Stat. nr 734 A	andra Stat. nr 734 B	rätvinkliga Stat. nr 735 A	andra Stat. nr 735 B	rätvinkliga Stat. nr 736 A	andra Stat. nr 736 B
1 217 310	—	106	—	—	—
152 003	—	45	—	—	—
776 391	828	90 514	—	5 170	—
111 052	605	18 386	—	899	—
—	—	140	—	—	—
—	—	52	—	—	—
51 886 921	2 854 891	4 253 286	96 263	1 558 159	296 655
6 741 055	412 248	778 287	31 442	331 786	112 432
85 410	450	58 875	—	12 617	—
11 653	50	10 214	—	2 530	—
1 462 241	28 255	999 951	825	16 726	—
181 535	3 370	162 784	200	3 636	—
4 612 454	61 202	112 396	50 729	8 941	338 358
584 242	7 920	20 773	19 607	2 700	130 422
1 291 876	—	390 902	—	4 512	—
156 418	—	93 082	—	2 082	—
—	153	1 624 279	133 982	2 326 338	589 843
—	80	325 561	50 946	499 372	219 263
482 452	—	—	—	—	—
64 278	—	—	—	—	—
—	—	30	—	—	—
—	—	11	—	—	—
1 645 998	8 295	892 813	—	940	—
221 741	1 363	142 612	—	190	—
387 618	195 234	19 471	—	11 535	—
62 970	52 277	6 672	—	7 044	—
63 848 671	3 149 308	8 442 763	281 799	3 944 938	1 224 856
8 286 947	477 913	1 558 479	102 195	850 239	462 117

Inlandspriser och exportpriser per engelsk ton för utländskt

(Priserna äro omräknade till svenska kronor efter

- Anm. 1.* Prisuppgifterna äro hämtade ur de i "Stahl und Eisen" förekommande redogörelserna för marknads-
ligga mellan vissa värden, har alltid det lägre priset för både inlands- och exportnoteringen upptagits
- Anm. 2.* Det bör bemärkas, att de i tabellen angivna priserna icke äro direkt jämförbara. För den inhemska
land) eller vid verket (Frankrike och Belgien), under det att exportpriset avser järnet fritt levererat
Oberhausen för Tysklands och från resp. järnverk för Frankrikes och Belgiens vidkommande till export-

	Jan. 1926	Febr. 1926	Mars 1926	April 1926	Maj 1926	Juni 1926	Juli 1926	Aug. 1926	Sept. 1926	Okt. 1926	Nov. 1926	Dec. 1926
Balkar (normal- profiler).												
Tyskland.												
Inlandspris, ab Ober- hausen	116·81	116·81	116·68	116·59	116·59	116·59	116·59	116·59	116·72	116·72	116·59	116·72
Exportpris, fob ex- porthamn	90·75	—	86·21	—	—	—	—	93·02	—	102·65	—	—
Frankrike.												
Inlandspris, ab verk Osten	—	85·25	88·40	85·47	79·80	77·26	73·13	80·73	95·48	93·74	104·17	108·72
Exportpris, fob Ant- werpen	88·08	88·10	87·57	85·33	84·04	83·13	—	89·39	92·59	97·58	100·90	98·94
Kurs å Parisfrances	14·30	13·75	13·60	12·95	11·40	10·40	9·75	10·35	10·85	10·90	12·55	15·10
Belgien.												
Inlandspris, ab verk Exportpris, fob Ant- werpen	95·20	97·19	99·20	92·30	—	82·50	—	—	95·74	106·50	104·60	101·79
Kurs å belgiska frances	88·48	88·10	87·57	86·24	83·58	83·13	91·78	89·39	91·68	102·12	101·81	98·94
	17·—	17·05	16·—	14·20	11·40	10·65	8·85	10·20	10·35	10·65	10·46	10·44
Stångjärn.												
Tyskland.												
Inlandspris, ab Ober- hausen	119·53	119·53	119·39	119·26	119·26	119·26	119·26	119·26	119·39	119·39	119·26	119·39
Exportpris, fob ex- porthamn	97·10	96·27	—	—	—	84·94	84·01	94·38	—	² 107·57	² 107·72	² 107·57
Frankrike.												
Inlandspris ab verk Osten	—	—	92·48	94·54	88·92	86·40	80·93	87·98	99·82	98·10	110·44	120·80
Exportpris fob Ant- werpen	96·20	96·27	94·38	91·68	86·31	85·40	—	90·75	95·31	100·31	101·35	98·97
Kurs å Parisfrances	14·30	13·75	13·60	12·95	11·40	10·40	9·75	10·35	10·85	10·90	12·55	15·10
Belgien.												
Inlandspris ab verk Exportpris fob Ant- werpen	99·45	99·74	100·80	90·17	—	82·50	—	—	99·88	111·83	107·22	99·18
Kurs å belgiska frances	96·65	96·27	93·47	90·78	86·31	85·40	84·01	90·75	94·41	104·39	101·81	98·97
	17·—	17·05	16·—	14·20	11·40	10·65	8·85	10·20	10·35	10·65	10·46	10·44

¹ Prisuppgifterna i denna tabell liksom i tabellerna enligt bilagorna 11—13, 15 och 17 äro samman-
vilken i fortsättningen bibehållits oförändrad, men som i allmänhet underskridits vid avslut.

Bilaga 10.

Järn av handelskvalitet för tiden januari 1926—februari 1928.¹

(vid varje tidpunkt gällande riksbankskurs).

läget i resp. länder. Trots detta kan tillförlitligheten i en del fall ifrågasättas. I de fall, där priserna angivits i tabellen.

marknadens behov avse de nämligen järnet levererat viss järnvägsstation i närheten av produktionsorten (Tysk-ombord ångare i Antwerpen (eller annan exporthamn). Från exportpriset bör således avdragas järnvägsfrakten från hamnen samt lastnings- och andra omkostnader i hamnen för att detsamma skall bliva jämförbart med inlandspriset.

Jan. 1927	Febr. 1927	Mars 1927	April 1927	Maj 1927	Juni 1927	Juli 1927	Aug. 1927	Sept. 1927	Okt. 1927	Nov. 1927	Dec. 1927	Jan. 1928	Febr. 1928
116·46	116·39	116·26	116—	116·13	115·94	116·33	116·20	116·07	116·20	116·20	116—	119—	119—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
98·67	81·40	83·62	82·15	82·32	83·56	76·18	76·18	75·45	76·18	74·72	74·72	79·40	—
90·88	88·17	86·59	85·21	83·54	85·21	82·06	81·52	80·55	79·60	79·64	78·74	79·85	—
14·95	14·80	14·67	14·67	14·70	14·66	14·65	14·65	14·65	14·65	14·65	14·65	14·70	—
99·09	91·35	97·33	91·43	91·60	90·39	90·48	91—	88·23	87·02	88·23	88·23	88·40	—
92·69	88·63	88·40	85·66	85·35	84·30	82·97	81·52	81—	79·14	79·19	78·74	78·95	—
10·43	10·44	10·41	10·39	10·41	10·39	10·40	10·40	10·38	10·36	10·33	10·38	10·40	—
119·13	119·06	118·93	118·66	118·79	118·59	118·99	118·86	118·72	118·86	118·86	118·66	121·65	121·65
² 107·69	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
103·16	82·88	88·02	85·09	83·79	82·10	80·58	82·04	82·04	80·58	80·58	80·58	85·25	—
92·69	88·17	90·68	87·02	83·54	84·30	83·87	83·33	84·17	83·67	86·88	86·88	88·95	—
14·95	14·80	14·67	14·67	14·70	14·66	14·65	14·65	14·65	14·65	14·65	14·65	14·70	—
98·04	91·35	97·33	93·51	92·65	90·91	91·52	91—	89·37	89·10	89·27	90·31	89·95	—
93·60	88·63	88·86	85·66	86·26	85·21	84·33	84·69	84·17	84·12	86·43	87·79	88·05	—
10·43	10·44	10·41	10·39	10·41	10·39	10·40	10·40	10·38	10·36	10·33	10·38	10·40	—

ställda inom Järnkotoret av bergsingenjören H. Dahlérus. — ² Stabeisenverbands officiella exportnotering

	Jan. 1926	Febr. 1926	Mars 1926	April 1926	Maj 1926	Juni 1926	Juli 1926	Aug. 1926	Sept. 1926	Okt 1926	Nov. 1926	Dec. 1926
Bandjärn.												
Tyskland.												
Inlandspris, ab Oberhausen	137·24	137·20	137·08	137·06	137·06	137·06	137·06	137·06	137·21	137·21	137·06	137·21
Exportpris, fob exporthamn	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Frankrike.												
Inlandspris, ab verk Osten	—	161·56	—	112·67	—	—	—	—	—	—	—	—
Exportpris, fob Antwerpen	—	—	—	120·28	—	—	—	—	119·82	—	—	—
Kurs å Parisfrancs	14·80	13·75	13·60	12·95	11·40	10·40	9·75	10·35	10·85	10·90	12·55	15·10
Belgien.												
Inlandspris ab verk Exportpris, fob Antwerpen	127·50	127·88	128—	117·15	—	—	—	—	144·90	159·75	162·13	151·88
Kurs å belgiska francs	17—	17·05	16—	14·20	11·40	10·65	8·85	10·20	10·85	10·65	10·46	10·44
Valstråd.												
Tyskland.												
Inlandspris, ab Oberhausen	123·98	123·98	123·84	123·98	123·98	123·98	123·98	123·98	124·12	124·12	123·98	124·12
Exportpris, fob exporthamn	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—
Frankrike.												
Inlandspris, ab verk Osten	104·89	103·18	103·36	99·72	94·62	96·12	85·80	—	119·85	—	—	—
Exportpris, fob Antwerpen	106·18	107·17	105·27	—	—	—	—	97·56	100·31	103·48	110·90	110·75
Kurs å Parisfrancs	14·80	13·75	13·60	12·95	11·40	10·40	9·75	10·35	10·85	10·90	12·55	15·10
Belgien.												
Inlandspris, ab verk Exportpris, fob Antwerpen	102—	102·30	97·60	97·98	—	—	—	—	—	—	—	—
Kurs å belgiska francs	104·86	104·45	104·36	99·85	97·66	95·89	95·87	97·56	99·85	104·89	111·35	111·20
	17—	17·05	16—	14·20	11·40	10·65	8·85	10·20	10·85	10·65	10·46	10·44
Grovplåt (5 mm:s plåt och däröver)												
Tyskland.												
Inlandspris, ab Essen Exportpris, fob exporthamn	132·88	132·83	132·68	132·52	132·52	132·52	132·52	132·52	132·67	132·67	132·52	132·67
Frankrike.												
Inlandspris, ab verk Osten	107·25	99·69	99·28	98·42	91·20	88·56	79·95	93·15	108·50	109—	122·36	132·13
Exportpris, fob Antwerpen	98·92	99—	98·01	96·22	—	—	—	—	104·89	110·74	111·81	114·88
Kurs å Parisfrancs	14·80	13·75	13·60	12·95	11·40	10·40	9·75	10·35	10·85	10·90	12·55	15·10

¹ Prisöverenskommelse mellan tyska, franska och belgiska verk i november 1926. — ² Syndikats-

Jan. 1927	Febr. 1927	Mars 1927	April 1927	Maj 1927	Juni 1927	Juli 1927	Aug. 1927	Sept. 1927	Okt. 1927	Nov. 1927	Dec. 1927	Jan. 1928	Febr. 1928
136·91	136·83	136·68	136·87	136·52	136·29	136·75	136·60	136·44	136·60	136·60	136·37	140·80	140·80
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
117·23 14·95	116·81 14·80	115·61 14·67	110·59 14·67	105·33 14·70	104·70 14·66	102·46 14·65	99·63 14·65	95·93 14·65	93·16 14·65	98·19 14·65	104·08 14·65	106·20 14·70	—
119·95	114·84	117·11	103·90	106·70	103·90	104—	102·96	103·80	102·56	105·88	108·99	114·40	—
118·14 10·43	115·44 10·44	115·61 10·41	111·05 10·39	106·69 10·41	106·51 10·39	104·28 10·40	102·35 10·40	95·03 10·38	92·71 10·36	98·65 10·38	104·08 10·38	106·65 10·40	—
123·84	123·77	123·63	123·35	123·49	123·28	123·70	123·56	123·42	123·56	123·56	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
127·08	118·40	110·03	102·69	105·84	117·28	117·20	106·21	106·21	106·21	106·21	106·21	106·60	—
109·05 14·95	102·72 14·80	97·93 14·67	92·92 14·67	94·43 14·70	96·09 14·66	99·74 14·65	99·74 14·65	99·55 14·65	99·50 14·65	97·29 14·65	97·29 14·65	97·55 14·70	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
109·05 10·43	² 102·72 10·44	95·21 10·41	92·92 10·39	98·06 10·41	97— 10·39	99·74 10·40	99·67 10·40	99·55 10·38	99·50 10·36	97·29 10·38	97·29 10·38	97·55 10·40	—
132·37	132·30	132·15	131·85	132—	131·78	132·22	132·07	131·93	132·07	132·07	131·85	135·85	135·85
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
119·60	109·52	117·36	108·56	108·78	107·02	105·48	104·02	102·55	101·09	101·09	102·55	101·45	—
111·78 14·95	109·08 14·80	110·62 14·67	108·78 14·67	104·42 14·70	106·97 14·66	104·28 14·65	108·69 14·65	108·60 14·65	108·09 14·65	106·79 14·65	106·79 14·65	107·10 14·70	—

priset 109·08 (se not 1).

	Jan 1926	Febr. 1926	Mars 1926	April 1926	Maj 1926	Juni 1926	Juli 1926	Aug. 1926	Sept. 1926	Okt. 1926	Nov. 1926	Dec. 1926
Belgien.												
Inlandspris, ab verk	106·25	109·12	107·20	97·98	—	—	88·19	99·45	119·08	122·48	120·29	120·01
Exportpris, fob Antwerpen.....	98·46	99·91	98·46	96·22	90·85	—	—	99·83	—	113·47	113·68	115·74
Kurs å belgiska francs	17—	17·05	16—	14·20	11·40	10·65	8·85	10·20	10·35	10·65	10·46	10·44
Mediumplåt.												
Tyskland (3 t. o. m. 5 mm:s plåt).												
Inlandspris, ab verk	127·27	122·88	115·57	115·70	113·92	113·92	111·25	120·15	120·29	124·74	129·05	138·11
Exportpris, fob exporthamn	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Frankrike. (Mediumplåt.)												
Inlandspris, ab verk Osten	143—	132—	133·28	132·09	114—	108—	107·25	124·20	146·48	144·48	163·15	169·88
Exportpris, fob Antwerpen.....	108·90	108·99	107·09	104·89	—	—	—	—	138·89	147·06	145·44	140·70
Kurs å Parisfrancs	14·30	13·75	13·60	12·95	11·40	10·40	9·75	10·85	10·85	10·90	12·55	15·10
Belgien. (3 mm:s plåt.)												
Inlandspris, ab verk	114·75	117·65	121·60	110·76	—	—	*) 92·98	*) 109·65	*) 129·88	*) 149·10	*) 143·83	*) 140·94
Exportpris, fob Antwerpen.....	107·54	108·08	107·54	102·52	99·94	—	—	108·90	—	122·55	122·72	123·91
Kurs å belgiska francs	17—	17·05	16—	14·20	11·40	10·65	8·85	10·20	10·35	10·65	10·46	10·44

	Jan. 1927	Febr. 1927	Mars 1927	April 1927	Maj 1927
Tunnplåt.					
Tyskland. Tunnplåt under 1 mm.					
Inlandspris, ab verk	160—	160—	159·75	159·40	159·60
Exportpris, fob Antwerpen eller tysk hamn	—	—	—	—	—
Frankrike. Tunnplåt.					
Inlandspris, ab verk Osten	164·45	140·60	154·05	146·70	139·65
Exportpris, fob Antwerpen	186·80	166·80	—	154·10	148·90
				1 mm:s	1 mm:s
Belgien. 1 mm:s tunnplåt.					
Inlandspris, ab verk	135·60	130·50	130·50	132·60	134·80
Exportpris, fob Antwerpen	163·55	159·10	159·10	151·85	147·55

*) De med *) försedda priserna avse 2 mm:s plåt.

Jan. 1927	Febr. 1927	Mars 1927	April 1927	Maj 1927	Juni 1927	Juli 1927	Aug. 1927	Sept. 1927	Okt. 1927	Nov. 1927	Dec. 1927	Jan. 1928	Febr. 1928
117·84	114·84	119·72	114·29	112·43	114·29	111·80	111·28	111·59	111·37	111·59	112·62	112·85	—
111·32 10·43	109·08 10·44	110·62 10·41	107·87 10·39	108·96 10·41	108·78 10·39	108·81 10·40	109·60 10·40	108·60 10·38	107·64 10·36	107·70 10·38	107·70 10·38	107·10 10·40	— —
137·80	137·72	137·56	137·25	137·41	137·18	137·64	137·49	128·47	128·62	128·62	132·83	137·65	137·65
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
144·27	124·32	132·03	115·89	116·87	124·61	120·13	109·88	117·20	109·88	108·41	108·41	114·65	—
125·86 14·95	111·81 14·80	114·25 14·67	115·18 14·67	110·78 14·70	110·59 14·66	108·81 14·65	111·41 14·65	111·77 14·65	112·16 14·65	112·22 14·65	111·32 14·65	112·55 14·70	— —
132·98	125·28	132·73	119·49	126·48	122·08	119·60	119·08	121·97	121·73	119·37	119·37	119·60	—
119·99 10·43	115·90 10·44	117·88 10·41	114·22 10·39	113·50 10·41	113·31 10·39	112·44 10·40	112·31 10·40	113·13 10·38	111·71 10·36	112·22 10·38	112·22 10·38	112·55 10·40	— —

Juni 1927	Juli 1927	Aug. 1927	Sept. 1927	Okt. 1927	Nov. 1927	Dec. 1927	Jan. 1928	Febr. 1928
159·30 —	159·85 —	159·65 —	148·40 —	148·60 —	148·60 —	152·75 —	155·40 —	150·95 —
146·60 148·90 1 mm:s	140·65 145·05 1 mm:s	134·80 145·05 1 mm:s	131·85 145·70 1 mm:s	131·85 144·80 1 mm:s	131·85 149·30 1 mm:s 119·46 1·5 mm:s	131·85 153·85 122·18 1·5 mm:s	135·25 154·30 123·40 1·5 mm:s	— — — —
132·50 149·60	130— 145·05	127·40 145·05	152·90 146·60	145·05 144·80	134·94 149·30	150·51 156·11	148·20 152—	— —

Priser å diverse järnmaterialier i Tjeckoslovakien för den inhemska marknadens behov och för export under januari—november 1927.

Pris i svenska kronor per ton om 1 000 kg. De anförda priserna voro gällande vid början av innevarande år och hava sedermera icke förändrats (100 Kc = 11¹⁰ sv. kronor).
Omsättningsskatten (se nedan) uppgår till 2 %.

Inlandspriser.

Varuslag	Priser, ab verk, exkl. omsättningsskatt. Uppgifterna från en mekanisk verkstad i Prag (avnämare).	Priser ab Alt Kladno (för nr 1—7), Königs-hof (för nr 8—11) exkl. omsättnings-skatt. Uppgifterna lämnade av en engrosfirma.	Priser ab verk. Grundpris vid köp av minst 10 ton. Uppgifterna lämnade av en järngrossör.
1. Stångjärn:			
rundjärn 10 mm. diam.....	165·95	} 160·95	159—
plattjärn 40 × 10 mm.	160·95		
2. Valstråd	169·85 (5 mm. diam.)	183·15	179·90
D:o.....	163·70 (8 » »)	(5—6 mm. diam.) } 160·95	(5—6·5 mm. diam.) } 159—
		(6·5—20 mm. diam.) }	(6·5—20 mm. diam.) }
3. Bandjärn:			
15 × 2·5 mm.	197·60	} 199·80	196·80
30 × 1 »	200·90		
4. Balkar (I-profiler 100)	162·85	160·95	159—
5. Vinkeljärn		} 160·95	—
70 × 70 10	160·95		
80 × 120 9	164·85		
7. Grovplåt	196·20 (5 mm.)	} 188·70 (5 mm. o. däröver)	} 185·80 (5 mm. o. däröver)
	188·70 (10 »)		
8. Mediumplåt, 3—5 mm. tjock ...	199·80	199·80	199·80
9. Tunnpååt:			
a) 2 mm. tjock.....	240·10	222—	} 219·80 (1—3 mm. plåt)
b) 1 » »	268·05	222—	
c) 0·5 » »	371·85	233·10	

Exportpriserna växla för olika länder och följa världsmarknadsprisen; vid försäljningar från tjeckoslovakiska verk på Hamburg understiga desamma loco verket i stort sett inlandspriserna med 30 å 40 % enligt vad den källa, som lämnat ovanstående priser för den tjeckoslovakiska hemmamarknaden, kunnat inhämta.

Bilaga 12.**Inlands- och exportpriser för järn i Polen, gällande i början av november 1927.**

Pris i svenska kronor per ton. (100 Zloty = 41·95 sv. kronor.)

Varuslag	Priser å hemmamarknaden, fritt vagn vid järnverket		Priser vid exportförsälj- ningar fob Danzig	
	Ett större järnverks noteringar	En engros- firmas noteringar	Ett större järnverks noteringar	En engros- firmas noteringar
1. Stångjärn	149·75	146·80	101·85	99·55
2. Valstråd, mjuk.....	167·20	167·20	108·60	—
3. Bandjärn, varmvalsat.....	180·80	177·25	108·60	135·75
4. Balkar, normalprofiler				
t. o. m. nr 24	146·80	146·80	99·55	—
nr 26 och högre	163·60	163·60	99·55	—
5. Vinkeljärn	146·80	146·80	101·85	—
6. Fartygsplåt	181·45	—	124·—	—
7. Grovplåt 5 mm. o. däröver	181·45	181·45	117·65	—
8. Mediumplåt 3—5 mm.	220·25	—	126·70	—
9. Tunnbråt				
a) 2 mm. tjock	275·80	—	142·55	—
b) 1 » »	275·80	—	156·10	—
c) 0·5 » »	330·85	—	205·65	—

Bilaga 13.**Priser å engelska järnmaterialier januari 1928.**

Uppgifterna hämtade dels ur L'Usine för den 14 och 21 januari 1928, dels ur Stahl und Eisen.

(Ur L'Usine): 14 och 21 januari.

	£ ab verk per ton om 2 240 lbs	Svenska kronor per ton om 1 016 kg. ab verk
Profiljärn, L- och I-järn.....	7·12·6	138·40
» T-järn.....	8·12·6	156·50
Räls, 60 lb och däröver	8·2·6—8·7·6	147·50—152·—
Valstråd, mjuk	9·5·—	167·90
Tunnbråt, 0·6 mm.	10·2·6	183·80
» 0·5 »	10·12·6	192·85
» 0·4 »	11·7·6	206·45

Anm. Sedan 1 september kunna rabatter från 5 sh. till 12 sh. 6 d. under vissa villkor erhållas för profiler och plåtar för inhemsk förbrukning.

(Ur Stahl und Eisen):

	13 januari		20 januari	
	Brittiskt pris	Fastlandspris	Brittiskt pris	Fastlandspris
Valstråd, mjuk (thomas)	£ 9·5·—	5·10·—	9·2·6	5·10·—
Stångjärn (Handelsjärns-kvalitet)	8·—·—	4·17·—	7·17·6	4·17·6
	Brittiskt pris		Fastlandspris	
Balkar, grövre, normalprofiler	£ 7·12·6		£ 4·9·— till	4·7·6
Profiljärn, klenare dimensioner	8·10·—			
Vinkeljärn	7·12·6			
Profiljärn (T-järn)	8·7·6			
Plåt, 1/8"			6·4·— till	6·5·—
» 3/16"			5·19·— »	6·—·—

Bilaga 14.**Världspanproduktionen av tackjärn och stål under åren 1926 och 1927.**

(Enligt en av chefen för Deutscher Eisen- und Stahl-Industrieller, dr Reichert, gjord sammanställning.)

	Tackjärn		Råstål	
	i 1 000 ton			
	1926	1927	1926	1927
Tyskland	9 644	13 000	12 342	16 300
Saarområdet	1 625	1 790	1 737	1 900
Frankrike	9 432	9 300	8 386	8 250
England	2 481	7 400	3 728	9 500
Belgien	3 399	3 750	3 374	3 680
Luxemburg	2 512	2 700	2 244	2 450
Ryssland	2 650	2 800	2 940	3 000
Tjeckoslovakien	1 088	1 300	1 575	1 700
Italien	513	500	1 779	1 600
Polen	327	560	790	1 160
Österrike	333	430	474	550
Spanien	488	500	578	600
Sverige	456	500	519	500
Ungern	188	200	325	300
Amerikas Förenta Stater	39 727	36 500	49 075	45 300
Kanada	808	750	794	850
Brittiska Indien	900	900	300	300
Japan	625	700	1 220	1 300
Kina	500	300	200	200
Australien	445	450	500	500
Övriga länder	360	270	220	560
Hela världen	78 501	84 600	93 100	100 500

Bilaga 15.

Försäljningspriser (grundpriser) erhållna vid de svenska järnverken under tiden januari 1927—januari 1928 för vissa materialier av handelsjärnkvalitet.

Priser i kronor per 100 kg. fritt banvagn järnverket.

Varuslag	Stångjärn			Betongjärn			Valstråd, mjuk			Bandjärn		
	Lägst	Högst	Medeltal	Lägst	Högst	Medeltal	Lägst	Högst	Medeltal	Lägst	Högst	Medeltal
<i>1927</i>												
Januari	16·51	18·50	17·41	14·64	16·50	15·47	13·25	17·75	15·56	—	—	—
Februari	16·60	18·50	17·35	14·55	15·25	14·90	14·49	17·75	15·91	17·41	19·75	18·58
Mars	15·57	18·50	17·18	15·25	15·25	15·25	14·49	17·75	16·26	16·98	19·14	18·06
April	16·50	18·50	17·49	15·25	15·25	15·25	13·30	17·75	15·30	—	—	—
Maj	16·41	18·50	17·17	14·17	15·10	14·68	13·55	17·75	15·50	16·98	16·98	16·98
Juni	16·50	18·50	17·29	14·13	15·10	14·76	14·49	17·75	16·33	—	—	—
Juli	14·31	18·50	16·90	14·43	15·25	14·89	14·05	17·75	15·82	19·50	19·50	19·50
Augusti	15·05	18·50	16·82	14·64	15·25	14·94	13·95	17·75	15·67	16·21	18·35	17·28
September ...	16·65	18·50	17·20	14·50	14·64	14·57	13·—	17·75	15·62	20·—	20·—	20·—
Oktober	15·92	18·50	16·90	14·25	14·25	14·25	12·85	17·75	15·37	18·—	18·—	18·—
November ...	14·50	18·50	16·34	14·25	14·25	14·25	12·95	17·75	15·10	18·—	18·—	18·—
December ...	14·70	18·50	16·44	14·25	14·25	14·25	12·85	17·75	15·07	17·65	17·65	17·65
<i>1928</i>												
Januari	15·40	18·50	16·41	14·25	14·25	14·25	12·50	17·75	14·80	15·21	17·65	16·38

Varuslag	Balkar			Vinkeljärn			Grovplåt, 4·5 mm. tjocklek o. däröver			Mediumplåt, 3—4·5 mm. tjocklek		
	Lägst	Högst	Medeltal	Lägst	Högst	Medeltal	Lägst	Högst ¹	Medeltal ²	Lägst	Högst ¹	Medeltal ²
<i>1927</i>												
Januari	17·35	18·50	17·82	17·25	18·—	17·53	21·50	26·94	24·22	23·50	26·94	25·22
Februari	16·60	18·50	17·55	16·60	18·—	17·28	19·70	24·95	22·33	21·70	24·95	23·32
Mars	16·40	18·50	17·45	16·40	18·—	17·30	20·80	24·62	22·71	22·80	24·62	23·71
April	16·50	18·50	17·50	16·50	18·—	17·38	20·75	26·15	23·45	22·75	26·15	24·45
Maj	16·50	18·50	17·50	16·50	18·—	17·17	20·35	23·69	22·02	22·35	23·69	23·02
Juni	16·50	18·50	17·50	16·50	18·—	17·17	20·50	23·82	22·16	22·50	23·82	23·16
Juli	16·90	18·50	17·70	16·90	18·—	17·30	19·70	23·91	21·80	21·70	23·91	22·80
Augusti	16·90	18·50	17·70	16·55	18·—	17·10	17·80	24·79	21·30	19·80	24·79	22·30
September ...	16·65	18·50	17·57	16·65	18·—	17·13	20·75	22·85	21·80	22·75	22·85	22·80
Oktober	15·95	18·50	17·22	15·95	18·—	16·86	19·75	23·64	21·68	21·75	23·64	22·70
November ...	16·40	18·50	17·45	15·90	18·—	16·95	20·—	22·85	21·43	22·—	23·50	22·75
December ...	16·10	18·50	17·30	16·25	18·—	17·13	19·75	22·85	21·30	21·75	23·50	22·13
<i>1928</i>												
Januari	15·—	18·50	16·75	16·25	18·—	17·13	19·80	22·85	21·33	21·80	23·50	22·15

¹ Dessa priser innefattar även fason- och s. k. överprisplåt.

² I medeltalet ingår jämväl de i kolumnen »högst» angivna priserna, vilka inkludera fason- och s. k. överprisplåt.

V a r u s l a g	Tunnplåt, 2 mm. tjocklek			Tunnplåt, 1 mm. tjocklek			Tunnplåt, 0.5 mm. tjocklek		
	Lägst	Högst	Medeltal	Lägst	Högst	Medeltal	Lägst	Högst	Medeltal
1927									
Januari.....	24.50	24.50	24.50	25.—	28.75	26.92	27.—	28.75	27.87
Februari	22.70	24.50	23.60	25.—	27.85	26.62	27.—	27.85	27.42
Mars	23.80	24.25	24.02	24.75	27.—	25.83	25.75	26.75	26.25
April.....	23.75	24.25	24.—	24.75	27.45	26.17	26.75	27.45	27.10
Maj	23.85	24.25	23.77	24.75	26.85	25.80	26.35	26.75	26.55
Juni	23.50	24.—	23.75	24.50	26.85	25.88	26.50	26.85	26.67
Juli	22.70	24.—	23.85	23.95	26.30	24.72	23.85	26.50	24.92
Augusti.....	20.80	22.75	21.77	24.—	26.50	25.60	26.—	26.50	26.25
September	22.75	23.75	23.25	24.—	26.30	25.10	25.—	26.—	25.50
Oktober	22.75	22.75	22.75	23.67	26.30	25.16	25.50	26.—	25.75
November	22.—	23.—	22.50	23.35	28.—	25.88	26.—	28.—	27.—
December.....	22.—	22.75	22.88	23.35	27.05	25.56	26.—	27.05	26.53
1928									
Januari.....	22.—	22.—	22.—	23.—	26.30	24.86	25.30	25.50	25.40

Bilaga 16.**Importvärden per ton för vissa järnbruksprodukter år 1927, i kronor.**

Inköps- länder	Balk-, hörn- och annat varmvalsat järn, ej s. n.				Plåtar, klippta eller oklippta: utan slip- ning etc.					
	väg. 60 kg. el. där- över per löp. m. annat	väg. 60 till 20 kg. per löp. m. annat	av mindre vikt per löp. m.	s. k. vals- tråd	av 3 mm. tjockl. el. däröver		av 3 mm. till 0.6 mm. tjockl.		av 0.6 mm. till 0.3 mm. tjockl.	
	Stat. nr 725 B/C	Stat. nr 726 B/C	Stat. nr 727 A/B	Stat. nr 727 C/D	rät- vink- liga	andra	rät- vink- liga	andra	rät- vink- liga	andra
	Stat. nr 725 B/C	Stat. nr 726 B/C	Stat. nr 727 A/B	Stat. nr 727 C/D	Stat. nr 734 A	Stat. nr 734 B	Stat. nr 735 A	Stat. nr 735 B	Stat. nr 736 A	Stat. nr 736 B
Norge.....	181.29	126.81	156.02	—	124.87	—	409.09	—	—	—
Danmark ...	136.43	169.30	146.53	127.47	143.04	728.92	203.14	—	173.39	—
Finland	—	—	346.15	—	—	—	371.43	—	—	—
Tyskland ...	116.81	124.48	119.78	112.49	129.92	144.40	182.98	326.64	212.93	378.99
Nederlän- derna	166.75	126.31	137.71	107.07	136.44	111.11	173.47	—	200.48	—
Belgien	160.04	110.19	128.80	108.08	124.15	119.25	162.79	240.96	217.33	—
Storbritan- nien	144.91	118.94	130.69	164.44	126.67	129.41	184.81	386.49	302.01	385.46
Frankrike ...	111.62	105.71	105.05	121.51	121.08	—	238.12	—	461.64	—
Tjeckoslova- kien	—	84.93	—	—	—	533.83	200.43	380.25	214.66	371.73
Polen	—	130.60	126.69	—	133.23	—	—	—	—	—
Danzig	—	—	116.23	—	—	—	366.66	—	—	—
Luxemburg..	115.01	115.18	117.58	111.04	134.72	164.22	159.73	—	202.13	—
Förenta Sta- terna	94.20	95.59	618.10	—	162.45	267.77	342.68	—	610.57	—
Samtl. länder	121.27	120.75	119.02	111.43	129.79	151.75	184.59	362.65	215.53	377.28
Tullsats per ton	fria	15.—	25.—	25.—	30.—	30.—	45.—	45.—	50.—	50.—
Tullen i pro- cent av im- portvärdena	—	12.4	21.0	22.4	23.1	19.8	24.4	12.4	23.2	13.3

Bilaga 17.

**Exportpriser år 1913 för järn, i svenska kronor
per ton f. o. b. Antwerpen.**

	Stångjärn		Grovplåt		3 mm. plåt		1'5 mm. plåt		Balkar
Januari ...	112'22	till 114'03	111'32	till 111'68	112'04	till 128'51	133'94	till 137'56	93'22
Februari	93'76	» 108'60	110'59	» 110'77	111'32	» 111'50	126'70	» 130'32	93'22
Mars	93'03	» 93'40	123'08	» 110'41	110'59	» 110'95	111'50	» 111'86	93'22
April	93'03	» 93'40	123'08	» 110'41	110'59	» 110'95	111'50	» 111'86	93'22
Maj.....	103'17	» 104'98	93'94	» 108'60	112'22	» 115'84	121'27	» 124'89	93'22
Juni	75'12	» 75'48	92'31	» 92'67	93'03	» 93'40	93'40	» 93'76	93'22
Juli... ..	75'12	» 75'48	92'31	» 92'67	93'03	» 93'40	93'40	» 93'76	93'22
Augusti ...	75'30	» 75'48	101'36	» 104'98	104'98	» 92'31	92'85	» 93'03	92'49
September	74'21	» 74'57	97'74	» 99'55	103'17	» 106'79	92'49	» 92'85	92'49
Oktober...	74'21	» 74'57	97'74	» 99'55	103'17	» 106'79	92'49	» 92'85	92'49
November	74'21	» 74'57	90'50	» 94'12	94'12	» 97'74	104'98	» 92'31	92'49
December	86'88	» 88'69	75'48	» 75'84	92'31	» 95'93	101'36	» 104'98	92'49

Bilaga 18.

Antalet arbetare inom vissa industrigrupper.

Industrigrupper	Antal	Antal	Antal	Antal	Antal	Antal	Antal	Antal	Antal
	1913	1919	1920	1921	1922	1923	1924	1925	1926
Järnmalsgruvor och anrikningsverk	12 141	10 825	9 891	8 984	7 544	7 772	7 739	8 120	7 488
Verk för framställning av järn och stål.....	22 263	22 348	22 207	16 278	15 653	18 707	19 984	19 728	19 371
Järn- och stålmanufaktur...	13 571	15 500	16 156	11 472	10 661	13 261	14 470	14 951	15 783
Mekaniska verkstäder.....	39 661	51 532	50 598	35 543	28 538	34 438	37 934	42 114	46 391
Skeppsvarv och båtbyggerier	6 840	13 683	14 733	9 670	7 138	7 810	9 111	9 577	9 133
Fabriker för elektriska maskiner	2 698	4 835	5 036	3 265	2 508	2 819	3 249	3 847	4 142
Fabriker för elektriska apparater och ledningar.....	3 140	4 255	4 489	3 316	2 766	3 103	3 860	4 532	5 445

Lönestegringen för Tysklands järn- och metallarbetare¹.

Enligt Statistisches Jahrbuch des Deutschen Reichs för år 1927 utgjorde de tariffmässiga timlönerna för grov- och yrkesarbetare inom 5 bergverksdistrikt samt på 20 huvudorter för järn- och metallindustrin i genomsnitt följande:

	Löner i pfennige		Levmads- kostnadsindex
	Bergverk	Järn- och metallindustri	
Januari 1924	71·0	58·8	125·9
April »	72·0	69·1	125·8
Juli »	83·0	74·1	126·4
Oktober »	83·0	75·5	134·9
Januari 1925	90·4	77·8	135·6
April »	92·1	84·3	136·7
Juli »	95·5	89·1	143·3
Oktober »	95·9	92·1	143·5
Januari 1926	102·1	92·2	139·8
April »	102·1	92·2	139·6
Juli »	102·1	92·1	142·4
Oktober »	106·1	91·4	142·2
Januari 1927	106·3	91·4	144·6
April »	106·6	96·2	146·4

¹ Uppgifterna hämtade ur *Stahl und Eisen*.

Bilaga 20.

Arbetslöner (dagslöner) inom den belgiska järnindustrien.

Charleroi-distriktet (september 1927).

	Belgiska francs
Electriciens au blooming (Elektriker för maskiner som driva valsverket)	40·33
» » » » » » » » » »	39·07
Ajusteur 1ère catégorie (Justerare 1:a klass) (järnverk)	42·90
Pontonier »	43·17
Machiniste grue (Maskinist för lyftkran) »	47·25
Couleur (Gjutare) »	53·00
4ème convertisseur	37·08
3ème »	42·18
1er »	53·24
Mélangeur (Blandare)	39·50
Basculeur (Vägare)	26·93
Machiniste (Maskinist)	27·48
Ajusteur (Justerare)	31·58
Gazier (Generatorskötare)	36·00
Ajusteur 2:e catégorie (Justerare 2:a klass)	39·31
Dresseur (Riktare)	46·30
Fraiseur (Fräsare)	33·08
1er lamineur (1:e valsare)	65·63
2ème » (2:e »)	52·00
3ème » (3:e »)	47·61
4ème » (4:e »)	47·61
1er scieur (1:e sågare)	49·42
2ème » (2:e »)	43·54
Aide-scieur (Hjälpsågare)	35·43
1er monteur (1:e montör)	43·54
Crocheteur (Öppnare av ugnarna)	46·48
1er chauffeur (1:e eldare)	65·40
Faiseur d'avancement (Framskjutare)	57·73
2ème chauffeur (2:e eldare)	49·42
Boulotteur	48·20
Gazier (Generatorskötare)	45·25
1er cisailleur (1:e klippare)	47·06
Aide-cisailleur (Hjälpplippare)	39·53

Anm. Samtliga löner utgå med 2·5 % tillägg.

Marchienne (september 1927).

Manoeuvres parachèvement (Förman)	36·90
» aciéries (Arbetare i stålverket)	30·80
» train 900 (Arbetare i valsverket)	32·17
» hauts-fourneaux (Arbetare vid masugn)	29·75

Medeltal 29·90 frcs + 2·5 % tillägg.

		Belgiska francs
1er lamineur	(1:e valsare)	65·63
2ème »	(2:e »)	52·00
3ème »	(3:e »)	47·71
4ème »	(4:e »)	47·61
Homme rechange	(Reservman)	47·61
Passeur de fer	(Handräkningsman)	46·48
Tireur chaines		43·25
Crocheteur	(Öppnare av ugnarna)	46·48
Boulotteur		48·20
Monteur train	(Montör)	43·54
Canon	(Arbetare vid pumpverket)	43·54

Anm. Samtliga löner utgå med 2·5 % tillägg.

Liège-distriktet (januari 1928).

<i>Acieries.</i>	<i>Järnverk.</i>	
1er fondeur	(1:e gjutare)	55 à 65
2ème »	(2:e »)	45 à 58
Enfourneurs	(Insättare)	45 à 57
1er au bassin	(1:e man vid skänken)	52 à 61
2ème » »	(2:e » » »)	40 à 56
1er pocheur	(1:e gjutare)	56 à 64
2ème »	(2:e »)	44 à 58
 <i>Laminoirs.</i>	 <i>Valsverk.</i>	
Maitre lamineur	(Valsmästare)	60 à 75
1er lamineur	(1:e valsare)	40 à 60
2ème »	(2:e »)	38 à 56
1er rechauffeur	(1:e vällare)	45 à 63
1er cisailleur	(1:e klippare)	33 à 53

Tullsatser för vissa viktigare varmvalsade produkter av handelsjärn kvaliteten i en del järnproducerande länder åren 1913 och 1927.

Tullsatserna, som sammanställts av Järnkontoret, äro angivna i respektive länders valutor och gälla per 100 kg, där ej annat angives. Hänsyn har ej tagits till förändringar efter år 1927.

Myntenhet	Stångjärn runt, med 20-75 mm:s diam. (d. v. s. vägande ca 20-60 kg. per löp. m.)		Valstråd, rund, 5.5 mm:s		Balkar med en (största) höjd av 12 cm. o. däröver		Räls vägande 15 kg. eller däröver per löpmeter		Plåt obearbetad, av 5 mm:s tjocklek	
	1913	1927	1913	1927	1913	1927	1913	1927	1913	1927
<i>Belgien:</i>										
1913 generaltariffen.....	1.—	—	1.—	—	1.—	—	1.—	—	1.—	—
1927 maxiimi- »	—	16.50	—	24.75	—	16.50	—	16.50	—	24.75
1927 minimi- »	—	5.50	—	8.25	—	5.50	—	5.50	—	8.25
<i>Frankrike:</i>										
Generaltariffen	7.50	58.—	7.50	132.60	7.50	48.—	9.—	60.—	10.50	67.25
Minimi- »	5.—	14.50	6.50	33.15	5.—	14.50	6.—	15.—	7.—	16.75
<i>Italien:</i>										
Generaltariffen	6.50	11.20	7.50	12.80	6.50	11.20	6.—	11.20	7.—	13.60
Minimi- »	6.—	10.15	7.—	11.60	6.—	10.15	6.—	9.80	7.—	11.90
<i>Polen:</i>										
Generaltariffen	—	10.—	—	11.—	—	10.—	—	8.50	—	10.—
<i>Spanien:</i>										
Generaltariffen	8.—	45.—	8.—?	53.—	8.—	45.—	7.— ¹	35.— ¹	11.—	58.—
Andra »	6.40	18.—	6.40?	21.—	6.40	18.—	5.60 ¹	14.— ¹	8.—	22.—
<i>Tjeckoslovakien:</i>										
Generaltariffen	6.50	78.—	6.50	78.—	8.40	101.—	6.—	72.—	9.50	114.—
Konventionaltariffen	6.—	54.60?	6.—	54.60?	7.—	71.—?	—	—	—	80.—?
<i>Tyskland</i>	2.50	2.50	2.50	2.50	2.50	2.50	2.50	2.50	3.—	3.—
<i>U. S. A.</i>	8 %	20 % ³	(20 % ³)	c:a 15 % ⁴	10 %	4.45 ⁴	ad val.	ad val.	8 el. 12 %	20 % ³

¹ Vägande mindre än 25 kg. per löpmeter.

² Före kriget: guld; efter kriget: papper.

³ Approximativt. Varierande satser, en del ad valorem, en del specifika (varierande med värdet), från omkring 17 till 35 % ad valorem.

⁴ Per long ton (1 016 kg.).

Obs! Såväl Italiens som Spaniens tulltariffer angiva tullsatserna i guldvaluta. Vid tullbehandlingen omräknas guldpesetas till papperspesetas enligt vissa varje vecka fastställda guldcoefficients. Guldliire omräknas till pappersliire sedan 21 december 1927 genom multiplicering av det nominella beloppet med 3.67.

Sammandrag av handelsjärnverkens balans-

(I 1 000 kronor; kursiverade)

	Avesta Jernverks Aktiebolag					Boxholms Aktiebolag				
	1913	1923	1924	1925	1926	1913	1923	1924	1925	1926
Tillgångar										
Anläggningar	2 787	8 719	9 609	9 788	9 924	5 088	13 304	13 609	13 568	15 620
Förråd	—	1 385	1 630	1 644	1 959	1 172	2 607	2 653	2 357	—
Aktier	902	2 974	2 974	2 883	2 884	19	2 262	2 263	2 263	2 257
Kassa och fordringar	541	938	1 044	1 746	1 768	446	1 099	1 109	1 284	1 115
Summa	4 230	14 016	15 257	16 061	16 535	6 725	19 272	19 634	19 472	18 992
Skulder										
Främmande kapital	1 453	9 046	10 435	11 300	11 829	2 828	10 039	10 418	10 245	9 601
Välgörenhetsfonder	130	300	300	300	300	166	220	220	220	280
Eget kapital										
Aktiekapital	750	3 000	3 000	3 000	3 000	3 000	8 000	8 000	8 000	8 000
Reservfond	100	2 100	2 100	1 600	1 600	300	725	755	778	800
Diverse reserver	1 791	375	430	78	140	45	18	18	18	7
Årets vinst	6	55	148	61	54	386	270	223	211	304
Summa eget kapital	2 647	4 670	4 522	4 461	4 406	3 731	9 013	8 996	9 007	9 111
Summa	4 230	14 016	15 257	16 061	16 535	6 725	19 272	19 634	19 472	18 992
Inkomster										
Järntillverkningen	100	362	280	361	387	83	283	262	79	268
Verkstadsrörelsen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Emaljverk	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kraftstation	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Skogsbruk	—	—	—	—	—	249	665	607	857	941
Träindustri	—	—	—	—	—	83	164	204	105	226
Diverse	16	1	3	3	1	1	—	6	1	4
Summa	116	363	283	364	388	416	1 112	1 079	1 042	1 439
Utgifter										
Administrativa omkostnader	—	—	—	—	—	—	188	187	174	160
Räntor	108	403	431	413	438	—	604	669	657	742
Skatter	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Avskrivningar	2	15	—	12	4	30	50	—	—	233
Diverse	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Summa	110	418	431	425	442	30	842	856	831	1 135
Årets vinst	6	55	148	61	54	386	270	223	211	304

¹ Uppgifterna ha sammanställts för de sakkunnigas räkning av sekreterare G. Engfors.

Bilaga 22.**räkningar för åren 1913 och 1923—1926. ¹**

siffror angiva förlust.)

Hallstahammars Aktiebolag					Halmstads Järnverks Aktiebolag					Horndals Jernverks Aktiebolag				
1913	1923	1924	1925	1926	1913	1923	1924	1925	1926	1913	1923	1924	1925	1926
1 634	1 765	1 772	1 744	1 915	2 900	2 970	2 952	—	—	8 153	9 343	9 198	9 489	9 616
514	701	721	587	686	298	483	348	—	—	1 748	2 284	2 029	1 817	—
60	124	110	54	55	—	—	—	—	—	308	1 246	1 161	1 071	1 031
278	745	564	1 088	874	20	19	13	—	—	519	315	176	379	2 804
2 486	3 335	3 167	3 473	3 530	3 218	3 472	3 313	—	—	10 728	13 188	12 564	12 756	13 451
1 209	658	503	578	556	2 620	3 096	2 938	—	—	8 725	11 296	10 564	11 363	12 550
7	131	135	138	205	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
800	1 600	1 600	1 600	1 600	1 000	1 000	1 000	—	—	2 000	2 000	2 000	2 000	2 000
180	600	600	600	600	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
144	266	282	266	377	302	402	414	—	—	229	27	108	—	607
146	80	47	291	192	100	222	211	—	—	232	81	108	607	492
1 270	2 546	2 529	2 757	2 769	598	376	375	—	—	2 003	1 892	2 000	1 393	901
2 486	3 335	3 167	3 473	3 530	3 218	3 472	3 313	—	—	10 728	13 188	12 564	12 756	13 451
200	83	116	176	161	61	19	126	—	—	563	213	1	120	350
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	173	241	182	187	194
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	68	133	119	67	102
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
16	12	4	143	53	—	—	—	—	—	23	3	—	36	35
216	95	112	319	214	61	19	126	—	—	781	584	302	98	681
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
45	7	9	—	—	153	185	9	—	—	539	614	194	629	705
—	—	—	—	—	5	4	4	—	—	—	48	—	50	42
19	8	32	28	22	—	—	71	—	—	10	—	—	21	426
5	—	23	—	—	3	14	1	—	—	—	3	—	5	—
69	15	64	28	22	161	203	85	—	—	549	665	194	705	1 173
147	80	48	291	192	100	222	211	—	—	232	81	108	607	492

	Kockums Jernverks Aktiebolag					Nyby Bruks Aktiebolag				
	1913	1923	1924	1925	1926	1913	1923	1924	1925	1926
Tillgångar										
Anläggningar	(4 890)	6 570	7 595	6 870	6 772	1 091	1 169	1 304	982	1 039
Förråd									649	700
Aktier	(186)	952	324	139	122	5	16	16	15	15
Kassa och fordringar	1 574	1 944	1 425	1 866	1 810	374	2 408	2 433	1 339	1 426
Summa	6 650	9 466	9 344	8 875	8 704	1 470	3 593	3 753	2 985	3 180
Skulder										
Främmande kapital	3 443	2 368	2 497	2 148	1 910	33	913	1 114	379	604
Välgörenhetsfonder	144	244	245	254	259	90	83	75	67	51
Eget kapital										
Aktiekapital	2 000	4 000	4 000	4 000	4 000	600	600	600	600	600
Reservfond	200	2 000	2 000	2 000	2 000	120	1 700	1 700	1 700	1 700
Diverse reserver	636	273	139	146	194	497	281	297	263	244
Årets vinst	234	580	464	328	341	130	16	34	24	19
Summa eget kapital	3 064	6 853	6 603	6 474	6 535	1 347	2 597	2 563	2 539	2 525
Summa	6 651	9 465	9 345	8 875	8 704	1 470	3 593	3 752	2 985	3 180
Inkomster										
Järntillverkningen	37	87	195	297	277	96	11	30	12	5
Verkstadsrörelsen	180	387	161	66	110	27	3	15	23	36
Emaljverk	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kraftstation	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Skogsbruk	31	25	31	25	37	—	—	—	—	—
Träindustri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Diverse	5	80	77	94	80	28	8	11	11	12
Summa	253	579	464	482	504	151	16	34	24	19
Utgifter										
Administrativa omkostnader	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Räntor	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Skatter	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Avskrivningar	19	—	—	154	163	—	—	—	—	—
Diverse	—	—	—	—	—	21	—	—	—	—
Summa	19	—	—	154	163	21	—	—	—	—
Årets vinst	234	579	464	328	341	130	16	34	24	19

Smedjebackens Valsverks Aktiebolag					Strömnäs Jernverks Aktiebolag					Samtliga järnverk utom Halmstads Järnverks Aktiebolag				
1913	1923	1924	1925	1926	1913	1923	1924	1925	1926	1913	1923	1924	1925	1926
2 767	4 354	4 547	4 655	4 742	4 307	10 073	10 853	11 161	11 038	34 151	62 274	65 520	65 311	64 011
—	—	97	102	100	988	1 168	1 171	1 057	1 050	2 468	8 742	8 116	7 584	7 514
138	383	226	304	264	603	1 819	930	903	784	4 473	9 651	7 907	8 909	10 845
2 905	4 737	4 870	5 061	5 106	5 898	13 060	12 954	13 121	12 872	41 092	80 667	81 543	81 804	82 370
1 838	1 931	2 181	2 445	2 417	1 772	1 862	1 998	2 135	2 018	21 301	38 113	39 710	40 593	41 485
—	54	6	—	—	41	132	133	135	135	578	1 164	1 114	1 112	1 230
800	2 000	2 000	2 000	2 000	1 800	9 000	9 000	9 000	9 000	11 750	30 200	30 200	30 200	30 200
80	800	800	689	616	1 200	1 500	1 500	1 500	1 500	2 180	9 425	9 455	8 867	8 816
83	69	—	—	—	315	369	296	324	172	3 276	874	494	939	247
104	117	117	73	74	770	197	27	27	46	2 008	890	570	92	392
1 067	2 752	2 683	2 616	2 690	4 085	11 066	10 823	10 851	10 718	19 214	41 389	40 719	40 098	39 655
2 905	4 737	4 870	5 061	5 107	5 898	13 060	12 954	13 121	12 871	41 093	80 666	81 543	81 804	82 370
51	116	99	63	88	735	188	39	2	38					
4	—	1	2	1	—	—	—	—	—					
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—					
—	—	—	—	—	5	16	9	16	35					
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—					
49	17	—	7	4	30	7	21	13	49					
104	99	98	54	93	770	197	27	27	46					
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—					
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—					
—	18	19	19	19	—	—	—	—	—					
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—					
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—					
—	18	19	19	19	—	—	—	—	—					
104	117	117	73	74	770	197	27	27	46					

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

DEPARTMENT OF CHEMISTRY

RECORDS OF THE DEPARTMENT

Year	Month	Day	Event	Location	Remarks
1950	1	1	Meeting of the Department	Chicago	Present: [illegible]
1950	1	15	Lecture by [illegible]	Chicago	Topic: [illegible]
1950	2	1	Meeting of the Department	Chicago	Present: [illegible]
1950	2	15	Lecture by [illegible]	Chicago	Topic: [illegible]
1950	3	1	Meeting of the Department	Chicago	Present: [illegible]
1950	3	15	Lecture by [illegible]	Chicago	Topic: [illegible]
1950	4	1	Meeting of the Department	Chicago	Present: [illegible]
1950	4	15	Lecture by [illegible]	Chicago	Topic: [illegible]
1950	5	1	Meeting of the Department	Chicago	Present: [illegible]
1950	5	15	Lecture by [illegible]	Chicago	Topic: [illegible]
1950	6	1	Meeting of the Department	Chicago	Present: [illegible]
1950	6	15	Lecture by [illegible]	Chicago	Topic: [illegible]
1950	7	1	Meeting of the Department	Chicago	Present: [illegible]
1950	7	15	Lecture by [illegible]	Chicago	Topic: [illegible]
1950	8	1	Meeting of the Department	Chicago	Present: [illegible]
1950	8	15	Lecture by [illegible]	Chicago	Topic: [illegible]
1950	9	1	Meeting of the Department	Chicago	Present: [illegible]
1950	9	15	Lecture by [illegible]	Chicago	Topic: [illegible]
1950	10	1	Meeting of the Department	Chicago	Present: [illegible]
1950	10	15	Lecture by [illegible]	Chicago	Topic: [illegible]
1950	11	1	Meeting of the Department	Chicago	Present: [illegible]
1950	11	15	Lecture by [illegible]	Chicago	Topic: [illegible]
1950	12	1	Meeting of the Department	Chicago	Present: [illegible]
1950	12	15	Lecture by [illegible]	Chicago	Topic: [illegible]

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

DEPARTMENT OF CHEMISTRY

RECORDS OF THE DEPARTMENT

Statens offentliga utredningar 1928

Systematisk förteckning

(Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen.)

Allmän lagstiftning. Rättskipning. Fångvård.

Betänkande med förslag till stadsbyggnadslag. [5]

Statsförfattning. Allmän statsförvaltning.

1926 års pensionsutredning. Betänkande ang. familjepensionering för viss icke-ordinarie personal i statens tjänst. [3]

Kommunalförvaltning.

Yttrande och förslag ang. revision av gällande förordningar om kommunalstyrelse på landet och i stad m. m. [2]

Statens och kommunernas finansväsen.

Politi.

Monopolkontrollutredningens betänkande ang. anordnandet av den statliga kontrollen av Aktiebolaget Vin- & Spritcentralens verksamhet. [4]

Socialpolitik.

Hälso- och sjukvård.

Allmänt näringsväsen.

Fast egendom. Jordbruk med binäringar.

Vattenväsen. Skogsbruk. Bergsbruk.

Industri.

Betänkande med förslag ang. åtgärder till handelsjärnhanterings stödjande. [6]

Handel och sjöfart.

Kommunikationsväsen.

Bank-, kredit- och penningväsen.

Försäkringsväsen.

Kyrkoväsen. Undervisningsväsen. Andlig odling i övrigt.

Försvarsväsen.

Utrikes ärenden. Internationell rätt.

Utrikesdepartementets organisation. [1]